

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU SİYASİ TARİHİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ ANABİLİM
DALI

FİLİSTİN ULUSAL YÖNETİMİ'NİN YEREL DIŞ POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

İPEK YILDIRIM

İstanbul, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU SİYASİ TARİHİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ ANABİLİM
DALI

FİLİSTİN ULUSAL YÖNETİMİ'NİN YEREL DIŞ POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

İPEK YILDIRIM

Danışman: PROF. DR. ERBAY ARIKBOĞA

İstanbul, 2020

ÖNSÖZ

Yerel yönetimlerin özellikle 21. yüzyıl itibariyle artan önemi neticesinde, bu çalışmada Filistin Ulusal Yönetimi üzerinden yerel dış politika ve yerel dış politikanın popüler bir kolu olan kardeş şehir şehircilik faaliyetleri ele alınmıştır.

Bu tezin çıkış noktası, yüksek lisans ders döneminde Filistin'deki El Fetih ve Hamas çatışması/gerilimi hakkında yaptığım bir ödevdir. Ödev neticesinde ikili arasındaki gerilim etrafında yerel seçimlerin ve belediyelerin rolünün belirgin olduğunu gördüm. Akabinde ise dış politika ile yerel yönetimleri ele alabileceğim bir iç siyaseti nasıl harmanlayabilirim sorusuna cevap ararken yerel dış politika ve kardeş şehircilik çalışmam gerektiğine kanaat getirerek bu tezi yazmak istedim.

Benim bu tezi yazmaktaki temel amaçlarımdan bazıları; Filistin Ulusal Yönetimi'ndeki yerel dış politika ve kardeş şehircilik olgularını ele alarak Filistin devletinin ve halkının görünürlüğünün artmasına ve Filistin hakkında daha fazla sayıda çalışmaların yapılmasına katkı sağlamaktır.

Tez yazım sürecinde bana her anlamda destek vererek yanımda olan aileme, değerli görüşleriyle her zaman yardımcı olan ve ivedi çalışma disiplini olan tez danışmanım Prof.Dr. Erbay ARIKBOĞA'ya, başta Doç.Dr. İdris SARISOY olmak üzere derslerini aldığım Dr.Öğr. Üyesi Selin Muzaffer BÖLME, Doç.Dr. Ali ERKEN, Öğr.Gör. Bilgehan ALAGÖZ hocalarıma, öneriler vererek katkı sunan jüri üyelerim Prof.Dr. Muzaffer KOÇ ve Prof.Dr. Tarkan Oktay'a ve ismini tek tek sayamadığım ancak fikir alışverişleriyle katkı sunan ve manevi destekleriyle yanımda olan bütün arkadaşlarıma çok teşekkür ederim ve çalışmanın ilgililer tarafından istifade edilmesini dilerim.

İstanbul, 2020

İpek YILDIRIM

GENEL BİLGİLER

İsim-Soyisim	: İpek YILDIRIM
Anabilim Dalı	: Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri
Programı	: Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Erbay ARIKBOĞA
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Haziran 2020
Anahtar Kelimeler	: Filistin Ulusal Yönetimi, Yerel Dış Politika, Kardeş Şehircilik, Kardeş Şehir Faaliyetleri

FİLİSTİN ULUSAL YÖNETİMİ'NİN YEREL DİŞ POLİTİKASI

ÖZET

20. yüzyıl boyunca uluslararası ilişkilerde uluslararası düzeyde en önemli aktör olarak kabul edilen devletin yanında 21. yüzyılda yerel yönetimler de etkin rol almaya başlamıştır. Yerel yönetimlerin, diğer ülkelerde merkezi yönetim politikalarından bağımsız bir şekilde sürdürdüğü uygulamalar, yerel yönetimlerin dış politikasını yani yerel dış politikayı oluşturur. Yerel dış politikanın bir kolu olan kardeş şehircilik kavramı ise şehirlerin birbiriyle temsilcileri aracılığıyla ilişkiler kurması ve şehirler arasında insan, bilgi ve deneyim alışverişi gerçekleşmeye başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, Filistin Ulusal Yönetimi'ndeki yerel yönetimlerin yerel dış politikasının ve kardeş şehir ilişkilerinin sürekliliğini, kardeş şehir ilişkisi kurmasının arkasında yatan sebepleri ve kardeş şehir ilişkisinde yer alan iş birliği türünü araştırmayı ve liberalizmin temelinde yer alan küresellik çerçevesinde Filistin'in dahil olduğu yerel dış politika ve kardeş şehirciliğin barış kültürüne katkıda bulunup bulunmadığı sorusuna yanıt aramayı amaçlamaktadır. Çalışmada, Filistin topraklarındaki yerel yönetimlerin ve yerel seçimlerin geçmişinden ve yerel yönetim birimlerinden bahsedilmiştir ve Filistin Ulusal Yönetimi'ndeki yerel yönetimlerin yerel dış politikası incelenmiş ve şehirlerin kardeş şehir faaliyetleri analiz edilmiştir. Bir kısmı İsrail kontrolünde bir devlet olan Filistin Ulusal Yönetimi'nin, çağın gerektirdiklerine uyarak bir yerel dış politikaya sahip olduğu ve kardeş şehir ilişkilerinin sürekliliği olduğu sonucuna varılmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : İpek YILDIRIM
Field : Political History and International Relations of the Middle East
Programme : Political History and International Relations of the Middle East
Supervisor : Professor Erbay ARIKBOĞA
Thesis Type and Date : Master – June 2020
Keywords : Palestinian National Authority, Local Foreign Policy,
Town Twinning, Sister City Activities

LOCAL FOREIGN POLICY OF THE PALESTINIAN NATIONAL AUTHORITY

ABSTRACT

In addition to the state, which was accepted as the most important actor at the international level during the 20th century, local governments started to take an active role in the 21st century. The practices that local governments carry out independently from central government policies in other countries form the foreign policy of local governments, that is local foreign policy. The concept of town twinning, which is a branch of local foreign policy, emerged when the cities enter into relations with each other through their representatives and exchange of information, people and experience began between the cities. This study aims to investigate the continuity of local foreign policy and sister city relations of local government units in the Palestinian National Authority, the reasons behind establishing a sister city relationship and the type of cooperation in the twin city relationship and seek an answer to the question of whether local foreign policy and town twinning in the framework of globalism, which is on the basis of liberalism, that Palestine involved with, contributes to the culture of peace. In the study, the history of local governments and local election in Palestinian territories and local government units were mentioned and the local foreign policy of local government units in the Palestinian National Authority is examined and sister city activities of the cities are analyzed. It was concluded that the Palestinian National Authority, some of which was a state under the control of Israel, had a local foreign policy and the continuity of its sister city relations by meeting the requirements of the era.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TABLO LİSTESİ	vii
RESİM LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Yerelleşme (Yerinden Yönetim).....	5
2.1.1. Yerelleşme (Yerinden Yönetim) Türleri.....	7
2.1.1.1. Dekonsantrasyon (Yetki Genişliği, Taşra Teşkilatı).....	8
2.1.1.2. Delegasyon (Yetki Aktarımı, Hizmet Yerinden Yönetimi).....	8
2.1.1.3. Devolüsyon (Yetki Paylaşımı, Yerel Yönetimler).....	9
2.2. Yerel Yönetimlerin Tanımı ve Önemi.....	9
2.3. Yerel Yönetimlerin Gelişimi.....	13
2.3.1. Dünyada Yerel Yönetimin Tarihçesi.....	13
2.3.2. Türkiye’de Yerel Yönetimin Tarihçesi.....	15
2.4. Yerel Dış Politika ve Kardeş Şehir Kavramları.....	16
2.4.1. Yerel Yönetimlerin Uluslararası Politika Alanında Artan Önemi.....	16
2.4.2. Yerel Dış Politika.....	19
2.4.3. Kardeş Şehirler.....	22
2.5. Küreselleşme ve Küreyerelleşme Kavramları.....	25

3. FİLİSTİN TOPRAKLARINDA YEREL YÖNETİMLER.....	28
3.1. Filistin Topraklarında Yerel Yönetimlerin Tarihçesi ve Gelişimi.....	28
3.1.1. Osmanlı Dönemi.....	28
3.1.2. İngiliz Himayesi Dönemi.....	30
3.1.3. Mısır ve Ürdün Dönemi.....	34
3.1.4. İsrail Dönemi.....	36
3.1.5. Filistin Ulusal Yönetimi Dönemi.....	38
3.2. Filistin Topraklarında İsrail İşgali Sonrası Yerel Seçimler.....	40
3.2.1. 1972-1976 Seçimleri ve Sonrası: 29 Yıllık Yerel Seçim Kesintisi.....	41
3.2.2. 2005 Seçimleri: Hamas'ın Başarısı.....	44
3.2.3. 2012 ve 2017 Seçimleri.....	46
3.3. Filistin Ulusal Yönetimi'nde Yerel Yönetimlerin Durumu.....	49
4. FİLİSTİN ULUSAL YÖNETİMİ'NİN YEREL DIŞ POLİTİKASI.....	56
4.1. Filistin Ulusal Yönetimi'ndeki Şehirlerin Kardeş Şehirleri.....	57
4.1.1. Doğu Kudüs'ün Kardeş Şehirleri.....	59
4.1.2. Nablus'un Kardeş Şehirleri.....	59
4.1.3. Beytüllahim'in Kardeş Şehirleri.....	64
4.1.4. Eriha'nın Kardeş Şehirleri.....	72
4.1.5. Ramallah'ın Kardeş Şehirleri.....	73
4.1.6. El Halil'in Kardeş Şehirleri.....	76
4.1.7. Gazze'nin Kardeş Şehirleri.....	79
4.1.8. Refah'ın Kardeş Şehirleri.....	81
4.1.9. Han Yunus'un Kardeş Şehirleri.....	85
4.2. Filistin Ulusal Yönetimi'nin Yerel Dış Politikasına Çeşitli Örnekler.....	85
4.3. Bölüm Değerlendirmesi.....	92

5. SONUÇ.....	94
KAYNAKÇA.....	98

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1 : Yerleşmenin Türleri.....	7
Tablo 2 : Filistin Kentlerinin Kardeş Şehirlerinin Ülkelere Göre Sayıca Dağılımı.....	58

RESİM LİSTESİ

	Sayfa No.
Resim 1 : Olympia-Refah Duvar Projesi.....	82

KISALTMALAR

APLA	Filistin Yerel Yönetimler Birliği
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
FUY	Filistin Ulusal Yönetimi
Hamas	Harakat al-Muqawama al-İslamiya
Hız.	Hazreti
İETT	İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri
İSKİ	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
MAP	Ortadoğu'da Belediye Barış İttifakı
TDBB	Türk Dünyası Belediyeler Birliği
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
UCLG-MEWA	Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı
UNDP / PAPP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı / Filistin Halkına Yardım Programı
UNRWA	Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı

1. GİRİŞ

Sanayi Devrimi'nden sonra Avrupa'nın yavaş yavaş uluslararası sistemde merkezi bir yer edinmeye başlaması sonucunda Avrupa'da baş gösteren hareketler de dünyaya yön vermeye başlamıştır. Bu doğrultuda sosyalizm, kapitalizm, faşizm ve liberalizm gibi akımlar zamanla dünya siyasetini şekillendirmiştir. Bu akımlardan faşizm ve marksizm gibi akımlar, halklarda hoşnutsuzluk yarattığı için uzun ömürlü olamamıştır. Sosyalizm ise Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra birkaç ülke dışında etkili olamamıştır. Kapitalizm ise, ülkeler tarafından ihtiyaca göre şekillendirilerek birçok ülkenin ve toplumun ana yönelimlerinden birisi haline gelmiştir. Ancak 1990'lı yıllardan sonra “yeni dünya düzeni” adı verilen bir temada gelişen liberalizm toplumları etkilemeyi başarmıştır.

Liberalizmin bireyci yaklaşımı ve temel hak ve hürriyetleri savunan ideolojisi, devlet açısından ele alındığında, devletin bireyler ve uluslar arasındaki ilişkilere karışmaması gerektiğini savunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, liberalizmin temelinde sadece devlet – devlet ilişkileri bulunmamakta; farklı ülkelerde yer alan farklı insan ve gruplarla da ilişki kurulması bulunmaktadır. Liberalizmde devletler uluslararası arenada tek aktör değildir. Ayrıca liberalizme göre devletin dış ilişkilerde önem verdiği konular sadece ekonomi ile sınırlı tutulmamalı, aynı zamanda enerji, çevre, güvenlik, kültür gibi konular da dış ilişkilerde önem arz etmelidir. Buradan yola çıkarak aslında liberalizmin temelinde çok aktörlü ve katılımcı türde bir dış politikanın var olduğunu söylemek mümkündür. Liberalist görüşlerin birçok devlet tarafından benimsenmiş olması da bir takım değişikliklere yol açmıştır.

1990 sonrasında küreselleşme uluslararası toplumu bütünleştirmeye ve sınırların belirginliğini azaltmaya devam ettikçe, şehirler uluslararası öneme sahip siyasi ve ekonomik güç merkezleri olarak benimsenmeye başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde meydana gelen uluslararası ortamda durgunluklar, devlet merkezli uluslararası sistemin başarısız olduğunu göstermiştir. Bunun sonucunda son yıllarda, dünyada şehir

diplomasisi eğilimi olduğu ve yerel yönetimlerin uluslararası alandaki rolünün arttığı görülmektedir.

20. yüzyıl boyunca uluslararası ilişkilerde uluslararası düzeyde anlamlı davranabilen tek varlık olarak kabul edilen devletin yanında 21. yüzyılda yerel yönetimler de rol almaya başlamıştır. Hem küreselleşme hem de ulusal sınırların azalması gibi nedenler, şehirlerin uluslararası toplumla etkileşime girmesini ve sınır ötesi şehirlerle iş birliğine dayalı ilişkiler kurmasını kolaylaştırmış ve bir zaruret haline getirmiştir. Günümüzde birçok güncel araştırmalar sivil toplum örgütlerinden, belediyelere kadar çeşitli devlet dışı aktörleri uluslararası ilişkiler çerçevesinde değerlendirmektedir. Ancak bu gelişmelere rağmen birçok yerel yönetim henüz uluslararası arenada söz sahibi olmayı başaramamıştır.

Şehirlerin uluslararası alanda söz sahibi olmaya başlaması, şehirlerin diğer devletlerle ve diğer şehirlerle ilişki kurmasına olanak sağlamıştır. Şehirlerin birbiriyle ilişki kurması Yunan şehir devletlerine kadar dayanmakta olup, Orta Çağ'da Avrupa'da da devam ettirilmiştir. Ancak Anadolu ve Orta Doğu'daki eski yerleşim merkezleri arasındaki ilişki de kentler arası ilişki kapsamında ele alınabilir. Her ne açıdan ele alınırsa alınsın, günümüzdeki anlamıyla kentler arası ilişkiler kurulması 21. yüzyılda mümkün olabilmektedir. Bunun en önemli nedeni şüphesiz küreselleşme ve teknolojik gelişmeler sonucunda yerel birimlerin birbiriyle iletişim kurmasının kolaylaşmış olmasıdır.

Kentlerin birbiriyle kurduğu ilişki kent diplomasisi veya yerel dış politika olarak bilinmektedir. Yerel dış politika, şehirlerin temsilcileri vasıtasıyla diğer şehirlerle doğrudan iletişim kurulmasına olanak sağlamak ve bu sayede şehirler arası kültürel, ekonomik, teknolojik, tarihsel ve politik birçok alanda entegrasyon sağlamak mümkün olabilmektedir. Bunun yanında barış faaliyetlerine katkı sağlamak, ortak proje geliştirmek, toplumlar arası diyalog sağlamak da yerel dış politikanın amaçları arasında yer almaktadır.

Kent diplomasisinin en önemli türlerinden birisi de kardeş şehirciliktir. Literatürde “ikiz şehir” ya da “şehir ikizleştirme” olarak da ifade edilen kardeş şehircilik, birden fazla yerel yönetim birimi arasında kurulan kültürel, teknik, ekonomik, teknolojik,

siyasi alanlarda iş birliğini ifade etmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı akabindeki süreçte ortaya çıkan kardeş şehircilik, diplomasinin realizmden liberalizme dönüşmesinin bir eseri olarak nitelendirilebilir, çünkü klasik realist görüşün aksine liberalizmde devlet tek aktör değildir. Bir diğer ifadeyle liberalizm, küreselleşmeyi temel aldığı için sınır ötesi iş birliğini odak noktası haline getirmiştir.

Dünyanın farklı bölgelerinde, farklı kardeş şehir uygulamaları söz konusudur. Avrupa’da genellikle komşu ülkelerle kardeş şehircilik faaliyetleri gerçekleştirilirken, ABD’de ise dünyanın her noktasında kardeş şehircilik faaliyetleri yürütülmektedir. Türkiye ise genellikle Türk Cumhuriyetleri ve İslam ülkeleriyle kardeş şehir ilişkileri kurmaktadır. Yerel dış politikayı ve kardeş şehircilik faaliyetlerini gündemine alan ve uygulamaya çalışan devletlerden bir tanesi de Filistin’dir. Filistin Ulusal Yönetimi’nin yerel dış politikasını, öncelikli olarak kardeş şehir ilişkileri ve çeşitli sınır ötesi iş birlikleri oluşturmaktadır.

İsrail’in işgalinde olmasına rağmen Filistin’in bazı yerel yönetimleri dünyanın farklı yerlerinden yerel yönetimler ile kardeş belediye ilişkisi geliştirmiştir. Özellikle Beytüllahim, Gazze ve Nablus şehirleri, dünyanın farklı bölgelerinde yer alan birçok yerel yönetimle kardeş şehir ilişkisi kurarak kültür, eğitim, sanat ve tarih gibi alanlarda iş birliği yapmışlardır. Filistin’deki yerel yönetimlerin kardeş şehir ilişkisi kurduğu ülkeler genellikle Avrupa’da yoğunlaşmıştır. Bunun yanında ABD’de birçok yerel yönetim, Filistin’deki yerel politika unsurları ile kardeş şehir ilişkisi kurmuştur. Ancak bu ilişkilerin çoğu, Filistin ile ilgili söyleşi ve panellere katılımcı göndermekten ibaretken, bir kısım kardeş şehir ilişkisi de gelişmiş boyuttadır. Hz. İsa’nın doğum yeri olduğu için kutsal kabul edilen Beytüllahim’deki yerel yönetim, Filistin’in kardeş şehircilik ve yerel dış politika alanındaki en aktif belediyelerindendir.

Çalışmanın amaçları arasında Filistin şehirlerinin yerel dış politikasının ve kardeş şehir ilişkilerinin sürekliliğinin analiz edilmesi, kardeş şehir ilişkisi kurmasının arkasında yatan sebeplerin (kültürel bağlar, dini popülasyon, uluslararası projeler vb.) analiz edilmesi, kardeş şehir ilişkisinde yer alan iş birliği türünün analiz edilmesi ve liberalizmin temelinde yer alan küresellik çerçevesinde Filistin’in dahil olduğu kardeş şehirciliğin barış kültürüne katkıda bulunup bulunmadığı yer almaktadır. Böylece çalışma

kapsamında, Filistin devletinin yerel dış politikası incelenmiş ve Filistin'deki yerel yönetimlerin kardeş şehir faaliyetleri analiz edilmiştir. Çalışma ile, bir kısmı İsrail kontrolünde bir devlet olan Filistin Ulusal Yönetimi'nin, çağın gerektirdiklerine uyarak bir yerel dış politikaya sahip olduğu ve kardeş şehir ilişkilerinin sürekliliği olduğu gösterilmiştir. Bu doğrultuda, bütün bunlar ele alınmadan önce Filistin topraklarındaki yerel yönetimlerin ve yerel seçimlerin geçmişi sunulmuş, yerel yönetim birimlerinden ve birliklerinden bahsedilmiştir.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Yerel yönetimler en basit anlamıyla, yerel kamu hizmetlerinde etkinliği ve verimliliği temel alan, halkın yönetimde daha fazla yer aldığı ve bu sayede demokratik değerlerin ilerleme imkanı elde ettiği özerk kuruluşlardır. Yerel yönetim kuruluşlarının temelinde, kendisini seçen halkın ihtiyaçlarını karşılamak vardır. Yerel yönetimleri ele alırken; bu kurumların ulusal ve uluslararası düzeyde işlevlerini anlamlandırmak adına yerelleşme, yerel dış politika, kardeş şehir ve küreselleşme kavramları ele alınmıştır. İlerleyen sayfalarda yerel yönetim kavramı ve tarihçesi hakkında bilgiler de verilmiştir.

2.1. Yerelleşme (Yerinden Yönetim)

Yerinden yönetim veya yerelleşmenin anlamını açıklamaya çalışan tanımların fazlalığı göz önüne alındığında, Leonard kavramın evrensel olarak uygulanabilir tek bir tipolojisinin imkansız olduğunu ileri sürmektedir.¹ Temel olarak yerelleşme, merkezi hükümetin yetkilerini, işlevlerini, sorumluluklarını ve finansmanını veya karar verme gücünü merkezden başka yönetimlere ya da daha alt düzeydeki yönetim düzeylerine veya dağıtık devlet kurumlarına aktardığı bir süreçtir.² Yerelleşmenin ana varsayımı, yerel kurumların güçlendirilmesi yoluyla, hizmet sunumunun etkinliğinin ve demokratikliğinin artırılabilmesidir.³

Yönetişim uygulaması uzun süredir merkezi hükümetlerin yaptıkları ve nasıl işledikleri ile ilişkilendirilmiştir. Son yıllarda dünya çapında politika belirleme gücünün merkezden uzaklaştırılmasına ilgi duyulmaktadır. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yerelleşme konusunda yapılan çalışmalar son zamanlarda hız kazanmıştır.

Batı dünyasında, hükümetin örgütsel yapısını yeniden düzenlemek için yerelleşme çalışmaları yapılmıştır. Burada temel amaç, kamu mal ve hizmetlerinin maliyet etkin bir şekilde tüm yurttaşlara sağlanması olmuştur.⁴ Gelişmekte olan ülkeler, etkisiz ve verimsiz

¹ David Leonard, **Analyzing The Organizational Requirements for Serving The Rural Poor**, Institutions of Rural Development for the Poor, 2006, s.417.

² Ayhan Çiçek Sağlam, **Yönetimde Yerelleşme**, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2017, s.135.

³ Ahmet Güven, Atila Karkacier ve Türker Şimşek, “Merkezileşme Yerelleşme Tartışmaları Kapsamında Yerel Yönetimlerin Denetimi Sorunu”, **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, Cilt.12, Sayı.2, 2017, s.190.

⁴ David Wildasin, **Fiscal Aspects Of Evolving Federations: Issues For Policy and Research**, The World Bank, 1997, s.2.

yönetişim, makroekonomik istikrarsızlık ve yetersiz ekonomik büyüme problemlerinden kaçınmak için yerelleşmeye yönelmektedir.⁵

Yerelleşme, gelişmekte olan birçok ülkede de hükümetin yeniden yapılandırılması için stratejik bir politika haline gelmiştir. Bu ülkelerde yerelleşmenin amacı, hükümet sistemini vatandaşlara verimli ve etkin hizmet sunabilecek şekilde yeniden tasarlamaktır.

Vatandaşların yönetim ve kamu hizmeti sunumuna katılımı, hükümetlerin performansını artırmak amacıyla giderek daha fazla tercih edilmektedir. Kamu hizmetlerinin sunumunun iyileştirilmesi, kamu idarecileri ve araştırmacıların gündemini işgal eden önemli bir hedef olmaya devam etmektedir. Özellikle yerel düzeyde merkezi hizmet sunumunun kısıtlamaları ve başarısızlıkları ile karşı karşıya kalan hükümetler, yerinden yönetime dayalı hizmet sunum mekanizmalarına yönelmiştir.⁶

Azfar ve arkadaşlarına göre yerelleşme, merkezi hükümetin idari, mali ve politik yetkilerinin ve işlevlerinin alt düzey hükümetlere devredilmesini içermektedir. Bunu benimseyen ülke sayısı ve uygulamanın büyüklüğü, son yirmi yılda yerelleşmeyi kamu yönetiminde önemli bir küresel eğilim haline getirmiştir.⁷

Yerelleşme, grupların ve vatandaşların kendilerini örgütleyebilecekleri ve siyasete katılabilecekleri uluslararası düzeyde kurumsal bir çerçeve sağlayan elverişli bir araç olarak da görülmektedir. Robinson yerel yönetim birimlerinin, vatandaşların ihtiyaçlarına daha duyarlı olması ve sağlanacak hizmetlerin türünün, düzeyinin belirlenmesinde rolü olması gerektiğini savunmaktadır. Bu rolün uygulanması ise, karar alma ve uygulama konusunda siyasi alana ve kapasiteye sahip yerel yönetim birimlerini gerektirmektedir. Bu nedenle, yerelleşme ulusal ve uluslararası düzeyde desteklenmektedir.⁸

⁵ Richard Bird ve François Vaillancourt, **Fiscal Decentralization in Developing Countries**, London: Cambridge University Press, 2008, s.5.

⁶ Pranab Bardhan, "Decentralization of governance and development", **Journal of Economic Perspectives**, Vol.16, No.4, 2002, s.187.

⁷ Omar Azfar ve diğerleri, **Decentralization, Governance and Public Services: The Impact of Institutional Arrangements**, Centre for Institutional Reform and the Informal Sector, 1999, s.1.

⁸ Nick Robinson, **Citizens not subjects: US foreign relations law and the decentralization of foreign policy**, Akron, 2007, s.1.

Sunulması ve finansmanı yerelleştirilen hizmetler arasında eğitim, sağlık, su, sıhhi tesisat, toplu taşıma ve altyapı, yol bakımı, yangın, barınma ve sosyal refah yer almaktadır. Bu açıdan yerelleşme, tek bir devlet kurumundaki idari sorumlulukların azaltılmasından, tüm temel yerel hizmetler üzerinde iktidarın yetkisinin yarı-özerk yerel makamlara devredilmesine kadar her şeyi ifade etmektedir. Aynı zamanda, yerelleşme iktidarın yetkisinin, yerel yönetimlerin veya toplulukların seviyesine kadar çok çeşitli coğrafi seviyelere aktarılmasını tanımlamak için de kullanılır.⁹

Yasal düzenleme, yerelleşmenin başarılı bir şekilde uygulanmasında önemli bir faktördür.¹⁰ Siyasal gücün devlet için yerelleştirilmesi, seçilen ve atanan karar verme kurumlarının oluşturulmasını gerektirir.

2.1.1. Yerelleşme (Yerinden Yönetim) Türleri

Steiner, yerelleşmenin yani diğer bir ifade ile yerinden yönetimin (*desantralizasyon*) çeşitli türlerini Tablo 1’deki gibi özetlemektedir.¹¹

Tablo 1 : Yerelleşmenin Türleri

Boyut	Dekonsantrasyon (Yetki Genişliği)	Delegasyon (Yetki Aktarımı)	Devolüsyon (Yetki Paylaşımı)	Özelleştirme
İdari	X	X	X	
Mali			X	
Politik			X	
Ekonomik				X

⁹ Diana Conyers, “Decentralisation and service delivery: Lessons from sub Saharan Africa”, **IDS Bulletin**, Vol.38, No.1, 2007, s.18.

¹⁰ Jennie Litvack, Junaid Ahmad ve Richard Bird, “Rethinking decentralization in developing countries”, **The World Bank**, 1998, s.7-8.

¹¹ Susan Steiner, “Decentralization and Poverty Reduction: A Conceptual Framework for the Economic Impact”, **Workings Papers Global and Area Studies, German Overseas Institute**, 2005, s.10.

Tabloda da görüldüğü gibi yerelleşmenin üç türü vardır. Yerelleşme, çeşitli idari fonksiyonların ve bürokrasinin merkezi hükümetten diğer idari birimlere aktarılmasını içerir.¹² İdari yerelleşme, tablodan da anlaşılacağı üzere diğer yerelleşme çeşitlerinden farklı olarak üç farklı boyutta ele alınmaktadır. Buna göre idari yerelleşmenin üç farklı boyutu olan dekonsantrasyon, delegasyon ve devolüsyonu aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

2.1.1.1. Dekonsantrasyon (Yetki Genişliği, Taşra Teşkilatı)

Dekonsantrasyon veya diğer bir ifadeyle yetki genişliği, merkezi yönetimin bazı yetkilerinin merkezin taşradaki kuruluşlarına devridir.¹³ Merkezi yönetim, ülkenin farklı bölgelerine hizmet sunmak amacıyla alt hizmet birimleri oluşturur. Bunun önemli bir sebebi de merkezde meydana gelen yoğunluğun hafifletilmesi çabasıdır. Türkiye’de dekonsantrasyon, valilik ve kaymakamlık gibi il ve ilçe mülki yönetimi bazında ele alınmaktadır.¹⁴

2.1.1.2. Delegasyon (Yetki Aktarımı, Hizmet Yerinden Yönetimi)

Merkezi yönetimin bazı yetkilerinin, merkezi yönetime karşı sorumlu olan ancak ayrı bir tüzel kişiliği bulunan yarı özerk kuruluşlara aktarılmasıdır.¹⁵ Yetki emaneti şeklinde de ifade edilebilmesi mümkün olan delegasyon kavramı, hiyerarşik olmayan dolaylı bir idari denetimi kapsamaktadır. Böylece şunu belirtmek gerekir ki, yetki aktarılan kurumlar merkezi yönetimle bağıni sürdürdüğünden dolayı ve de merkezi yönetime karşı sorumlu olduklarından dolayı söz konusu yetki aktarımı ile sorumluluk tümünden devredilmiş olmaz.¹⁶

¹² Shabbir Cheema ve Dennis Rondinelli, **Decentralizing Governance: Emerging Concepts And Practices**, Brookings Institution Press, 2007, s.14.

¹³ Steiner, s.9.

¹⁴ Erbay Arıkboğa, “Yerinden Yönetim ve Merkezileşmiş Büyükşehir Sisteminde Yetkilerin Dağıtılması”, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, Cilt 6, Sayı 1, 2018, s.9.

¹⁵ Levent Özmüş, **Desantralizasyon (Yerelleşme) ve Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı**, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 2005, s.3.

¹⁶ Arıkboğa, s.10.

2.1.1.3. Devolüsyon (Yetki Paylaşımı, Yerel Yönetimler)

Yerelleşmenin en ileri düzeyi olarak bilinen devolüsyon, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında yapılan yetki paylaşımını ifade etmektedir.¹⁷ Bu yetki paylaşımında önemli bir unsur, yetki devrinin bir yasaya dayanıyor olmasıdır. Yetki devrinin bir yasaya dayanmadığı durumlarda devolüsyondan söz etmek mümkün değildir. Söz konusu yasalarda, yerel yönetimlerin yetki sınırları da belirlenmektedir. Ayrıca devolüsyonda, yerel irade kavramı öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda yerel yönetimler, yerel iradeye dayanan ve yasalarla düzenlenen ulus-altı yönetim birimleri olarak ifade edilmektedir. Böylelikle yerel yönetim birimlerinin, kendi kendine yönetme prensibine dayalı olduğu görülmektedir. Yetki paylaşımı, yerel yönetimler haricinde özerk bölgelerin yönetiminde de karşımıza çıkmaktadır. Çünkü özerk bölgeler de tıpkı yerel yönetimler gibi ulusal-altı yönetim birimi olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸

2.2. Yerel Yönetimlerin Tanımı ve Önemi

Yerel yönetimler, kamu yönetiminin bir parçasıdır. Kamu yönetimi, devletin idari olarak bölümlenmiş yapılanmasını inceleyen ve bunu devlete uyarlayan bilim dalıdır.¹⁹ İlerleyen bölümde kamu hukukunun bir dalı olan yerel yönetimler hakkında teorik bilgiler ve çeşitli tanımlar sunulmuştur.

Yerel yönetimler belli bir devletin sınırları içerisinde yerleşmiş insan topluluklarının bir takım ortak ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla oluşturulmuş ve yetkisi Anayasaya ve yasalara dayanan kuruluşlar olarak ifade edilmektedir.²⁰ Diğer bir ifadeyle yerel yönetimler köy, kasaba, kent şeklinde bir arada yaşayan insanların ortak yaşamasından ortaya çıkan belirli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Anayasa’da belirtildiği şekilde kurulan kamu tüzel kişileridir.

Ökmen’e göre ise yerel yönetim kent, köy, il gibi belli bir coğrafi alanda bir arada yaşayan ve bir arada yaşama nedeniyle ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak için kurulan,

¹⁷ Özmüş, s.3-4.

¹⁸ Arıkoğlu, s.13-14.

¹⁹ Vakur Versan, **Kamu Yönetimi: Siyasi ve İdari Teşkilat**, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1984, s.3.

²⁰ Halil Nadaroğlu, **Mahalli İdareler: Teorisi, Ekonomisi, Uygulaması**, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1994, s.3.

karar organları ilgili topluluk tarafından seçilen ve yasaya uygun hareket eden ve özerk olan kamu tüzel kişilikleridir.²¹ Bu tanıma göre yerel yönetimler bir arada yaşama sonucu ortaya çıkmış ihtiyaçların yine bir arada yaşayanlar tarafından giderilmesine olanak sağlayan devletin özerk kuruluşlarıdır.

Başka bir tanıma göre yerel yönetimler, bir devletin alt birimi olan ve kendisine kanunda tanımlanmış olan görev ve sorumlulukları yerine getirmesi beklenen kamu kuruluşudur. Diğer bir ifadeyle yerel yönetimler, devletin alt birimi olarak, anayasada kendilerine verilmiş görevleri yerine getirirler.²²

1982 Anayasası'nın 127. maddesinde yerel yönetimler il, belediye ya da köy halkının gereksinimlerini karşılamak amacıyla kanun çerçevesinde oluşturulmuş ve kamu organları yöredeki seçmenler tarafından seçilen yönetimler olarak ifade edilmiştir. Bu kapsama yerel yönetim kavramının içine Türkiye'de büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri, ilçe belediyeleri, belde belediyeleri, il özel idareleri ve köy yönetimleri girmektedir.²³

Yerel yönetimlerin iki önemli varlık nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki siyasi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Halkın yönetime katılmasını ve kendi kendini yönetebilmesini teşvik etmek, yerel toplulukların devlete olan güvenini ve bağlılığını artırma düşüncesi yerel yönetimlerin doğmasının siyasi sebeplerindendir.²⁴

Yerel yönetimlerin ortaya çıkmasındaki ikinci önemli neden yönetsel nedenlerden kaynaklanmaktadır. Kamu hizmetlerinin tümünü merkezden yürütmek hem zor hem de maliyetli bir iştir. Bu yüzden yerel yönetimler oluşturularak hem yerel halkın ihtiyaçlarına

²¹ Özgün Ökmen ve Durmuş Dönmez, **Yönetsel ve Organizasyonel Yapı Açısından Kamu Kurumlarında Mükemmellik**, İstanbul: KalDer Yayınları, 2005, s.20.

²² Ahmet Ulusoy ve Tekin Akdemir, "Yerel Yönetimler ve Mali Özerklik: Türkiye ve OECD Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi", **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt.12, Sayı.21, 2009, s.19.

²³ Murat Daoudov, "Yerel Yönetimlerin ve Birliklerinin Uluslararası Alanda Konumu ve Ulusal Dış Politika ile İlişkileri", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s.28.

²⁴ Ulusoy ve Akdemir, s.19.

doğru şekilde cevap verebilmesi hem de bu hizmetlerin daha hızlı şekilde ulaştırılması sağlanmıştır.²⁵

Yerel yönetimler özerk yapılardır. Özerklik, kurumların kendi yasal sorumluluklarını dikkate alarak ve aynı zamanda ülke yararını göz önüne alarak yerel hizmetleri yönetme ve düzenleme hakkı olarak tanımlanabilmektedir.²⁶ Yerel yönetimler, kanunla kendisine verilen görevleri yerine getirebilmek için kararlar almak, alternatif seçimler arasında tercih yapmak, alınan kararı uygulamak, bu kararı uygulamak için mali kaynak bulmak için özerklikten yararlanır.

Yerel yönetimlerde özerkliğin sağlanabilmesi için üç temel koşul gerekmektedir. Bunlar seçilmiş bir meclisin varlığı ve temel kararların bu meclis tarafından alınması, alınan kararların bir başka üst makam tarafından gözden geçirilip onaylanmayacağını gösteren kesin karar alma yetkisi ve yerel yönetimlere görevleriyle orantılı mali kaynak sağlanması, kendi bütçelerini kendilerinin yapıp uygulamasıdır.²⁷

Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa Konseyi'nin yerel yönetimlere özerklik verilmesi kapsamında Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ülkemiz tarafından da kabul edilmiştir ve uygulanmaktadır. Buna göre, devlet yerel yönetimlere, serbest karar alabilmek ve alınan bu serbest kararları uygulayabilmek için gerekli imkanları sağlamalıdır. Ayrıca yine Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na göre devlet yerel hizmetlerin o bölgenin yerel halkının katılımıyla yapılmasını sağlamalıdır.²⁸

Özerklik Şartında da belirtildiği gibi yerel yönetimlerin sahip olduğu özerklik, yerel yönetimlerin kanunlar çerçevesinde yerel nitelikteki işleri kendi yerel nüfusu çıkarları doğrultusunda yönetme hakkıdır. Buna göre yerel yönetimlerin özerkliğinin iki kapsamı bulunmaktadır. Bunlardan ilki idari diğeri de mali kapsamdır. İdari kapsama göre, yerel yönetimler merkezin müdahalesi olmaksızın yerel nitelikteki işleri kendi organlarıyla yürütebilmelerine olanak tanır. Mali kapsamdan özerklik ise yerel

²⁵ Ruşen Keleş, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, İstanbul: Cem Yayınevi, 1992, s.19.

²⁶ Nuri Tortop, **Mahalli İdareler**, Ankara: Yargı Yayınları, 1995, s.53.

²⁷ Tortop, s.53.

²⁸ Cengiz Derdiman, **Yerel Yönetimler**, İstanbul: Aktüel Yayınları, 2005, s.14.

yönetimlerin kendi görevlerini yerine getirebilmeleri için merkezden ayrı gelir kaynaklarının ve bütçelerinin bulunması gerekliliğini ifade etmektedir.²⁹

Polatoğlu'na göre yerel yönetimlerin belli bir takım ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler şu şekildedir:³⁰

- Yerel yönetimler yerinden yönetim ilkesine göre yönetilirler. Diğer bir ifadeyle yerel yönetimler merkezden değil de sorumlu oldukları bölgeden yönetilirler. Yerel yönetimler bu sayede bölgenin ihtiyaçlarını yerinde tespit ederek en iyi hizmeti sunmayı amaçlarlar.
- Yerel yönetimler tüzel kişiliklere sahiptir.
- Yerel yönetim karar organları doğrudan ilgili halk tarafından seçilir. Bir başka ifadeyle, yerel yönetim tüzel kişiliğinin başkanı ve karar organları sadece o bölgenin halkı tarafından belli bir süreliğine seçilirler.
- Yerel yönetim görev ve yetkileri yasa ile belirlenmiş ve düzenlenmiştir. Yerel yönetimler bu görev ve yetkilerin dışına çıkmadan kendilerinden beklenenleri gerçekleştirmekle yükümlüdürler.
- Yerel yönetimlerde merkezi yönetimin vesayet denetimi vardır. Yerel yönetimlerin kararları ve faaliyetleri hukuka uygunluk denetimine tabidir.
- Yerel yönetimlerin organları ancak seçimle ya da yargı yoluyla organlık sıfatlarını kaybederler. Görev ve yetkilerinin hukukun kendilerine verdikleri sorumluluk dışında kullananlar yargı yoluyla bu sıfatlarını kaybedebilirler ancak bunun dışında sadece seçimle ya da istifa yoluyla organlık sıfatlarını kaybedebilirler.
- Yerel yönetimler görevlerini gerçekleştirmek için aralarında birlik kurabilirler. Bu birlikler Bakanlar Kurulu kararı ile kurulur. Marmara Belediyeler Birliği bu konudaki en önemli örneklerdendir. Marmara Denizi'ne kıyısı olan tüm belediyelerin katılımıyla kurulan bu birlik belediyelerin hizmetlerini ortak iş birliğiyle artırmayı hedeflemektedir.

²⁹ Bilal Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, İstanbul: Erkam Matbaası, 2000, s.123.

³⁰ Aykut Polatoğlu, **Kamu Yönetimi, Temel İlkeler ve Türkiye Uygulaması**, Ankara: METU Press, 2003, s.126.

Yerel yönetimler her ne kadar özerk olsa da merkeze karşı da belli yetki, görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Ayrıca, daha kaliteli bir yerel yönetim hizmeti sağlanabilmesi için merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında iş birliği ve iletişimin kurulması gerekmektedir. Yerel yönetim ve merkezi yönetim ilişkisi temelde üç kritere dayanmaktadır. Bunlar görev ve yetki paylaşımı, gelir bölüşümü ve denetimdir.³¹

Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında yasalarla belirlenmiş görev ve yetki ayrımı bulunmaktadır. Merkezi yönetim, yerel yönetimin yetki ve sorumlulukları alanına giremezken, sadece bu yetki ve sorumluluklar sonucu ortaya çıkan hizmetleri denetlemektedir. Bu durum ayrıca yerel yönetimlerin özerk olmasının bir sonucudur.³²

Merkezi yönetim ve yerel yönetim ilişkileri ayrıca bir takım dış etmenler tarafından da etkilenebilmektedir. Bunlar ekonomik, toplumsal ve siyasal yapıda olan gelişme ve değişimlerdir.

Özetle yerel yönetimler insanların topluluk halinde yaşamaları nedeniyle doğan gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulmuş olan kuruluşlardır. Yerel yönetimler, 1982 Anayasası tarafından idari ve mali özerkliğe sahip olan kuruluşlar olarak nitelendirmiştir.³³

2.3. Yerel Yönetimlerin Gelişimi

Bu bölümde yerel yönetimlerin dünyada ve Türkiye’deki geçmişi hakkında bilgiler sunulmuştur.

2.3.1. Dünyada Yerel Yönetimin Tarihçesi

Eski Yunan ve Roma döneminde ortaya çıkan şehircilik tarzı bugünkü anlamdaki yerel yönetimlerin temeli olarak kabul edilmektedir. Eski Yunan’da yerel yönetimlerden olan belediyelere “cite” bugün İngilizce’de şehirler için kullanılan “city” kelimesinin

³¹ Birgül Güler, “Kamu personel sisteminde reform zorlamaları”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt.36, No.4, 2003, s.10.

³² Güler, s.10.

³³ Bekir Köksal, “Anakent Kavramı ve Anakentlerin Sorunları”, **Öneri Dergisi**, Cilt.2, Sayı.10, 1998, s.132.

kökenidir. Aynı şekilde Eski Roma’da şehir belediyeleri için kullanılan “municipe” kelimesi İngilizce’de belediyeler için kullanılan “municipality” kelimesinin kökenidir.³⁴

İlk Çağ, Orta Çağ ve Yeni Çağın bir kısmı boyunca tümüyle siyasi birlik sağlanamayan dünyada yerel yönetimlerin geliştiği söylenemez. 1789 Fransız Devrimine kadar sadece devletlerin başkent ve çevrelerine ulaştırılan hizmetler devlet eliyle yapılmaktaydı. Sanayi Devrimiyle birlikte ekonominin gelişmesi ve bir burjuva sınıfının ortaya çıkması sonucunda yeni yerleşim birimleri ortaya çıktı. Sanayi Devrimi sonucunda tarım toplumu sanayi toplumuna dönüşmeye başladı. Artan işgücü talebi sonucunda bu işgücü talebini karşılayabilmek için köylerden fabrikaların kurulduğu alanlara büyük bir göç başladı ve fabrikaların kurulduğu bu alanlar çevresine yerleşim birimleri kuruldu. Şehirlerin büyümeye başlaması belediyelerin de öneminin artmasına olanak sağladı.³⁵

Sanayi Devrimi sonucunda köyden kente göç edenlerin oluşturdukları yerleşim birimleri zamanla artan nüfusa bağlı olarak alt yapı yetersizliği, hava kirliliği, çarpık kentleşme gibi temel sorunlarla karşılaştı. Bu sorunların çözülmesi için atılan adımlar sonucunda yerel yönetim kavramı tümüyle değişerek günümüze kadar uzanan bir yapılanma süreci içerisine girmiştir.

Sanayi Devrimi sonucunda modern devletin bir parçası olarak gelişen yerel yönetim yapısı Avrupa’da 1920’lerin sonundaki Büyük Buhran’a kadar devam etti. Büyük Buhran ile dünya ekonomisi ciddi bir çöküş dönemine girmiş ve bu çöküşten yerel yönetimler de ciddi bir şekilde etkilenmişlerdir. Büyük Buhran, İkinci Dünya Savaşı ve akabinde başlayan Soğuk Savaş, belediyecilik üzerinde de etkili olmuştur. Bu süreçte yaşanan ekonomik, siyasal ve ideolojik farklılıklar belediyecilik düşüncesini ve uygulamalarını etkilemiştir.³⁶

³⁴ Kemal Karpat, **Osmanlı Modernleşmesi, Toplum, Kuramsal Değişim ve Nüfus**, Ankara: İmge Kitabevi, 2002, s.25.

³⁵ Makbule Şükran Bütün Sula, “Avrupa Yerel Yönetimler Yerindenlik İlkesi Çerçevesinde Türkiye’de Yerel Yönetimler”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017, s.34.

³⁶ Özcan Sezer, “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s.69.

2.3.2. Türkiye’de Yerel Yönetimin Tarihçesi

Türkiye’deki yerel yönetim faaliyetlerinin temeli Osmanlı Devleti’ne ve İslam dünyasına dayanmaktadır. Osmanlı Devletinde beledi hizmetlerde kadılık kurumu söz sahibi olmuştur. 1850’li yıllardan itibaren modern yerel yönetimler kurulmaya başlanmıştır. Daha önceki dönemde ise yerel nitelikli pek çok hizmet, devletten ziyade bu alanda faaliyet gösteren vakıflar aracılığıyla gerçekleştiriliyordu.³⁷

1850’li yıllardan sonra Osmanlı ekonomisinin gözle görülür bir biçimde çöküşe geçmeye başlaması sonucunda vakıf gelirleri azalmaya başlamıştır. Vakıf ve derneklerin gelirlerinin azalmasına paralel olarak yerel yönetim hizmetleri de aksamaya ve 20. yüzyıldan sonra tamamen ortadan kalkmaya başlamış ve bu durum Osmanlı Devleti’nin çöküşüne kadar devam etmiştir.³⁸

Osmanlı Devleti’nde bugünkü anlamda ilk belediye 1854 yılında İstanbul’da kurulmuştur. Buna göre belediyenin başında devlet tarafından atanmış bir görevli bulunacak ve aynı şekilde atama ile gelecek 12 kişilik bir meclis olacaktır. Bu uygulamayı takiben İstanbul’un 14 özel bölüme ayrılması ve her birinde ayrı belediye daireleri kurulması planlanmıştır. Her dairede İstanbul’daki gibi başkan ve meclis üyeleri olması kararlaştırılmıştır.³⁹

Türkiye Cumhuriyeti, yerel yönetimleri Osmanlıdan devralmıştır. 1924’te Köy Kanununu çıkarmış, 1930’da ise Belediye Kanununu yürürlüğe sokmuştur.⁴⁰

1929 Büyük Buhran ve İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemlerde Türkiye’de savaşın ve ekonomik çöküntünün ortadan kaldırılabilmesi için yeni önlemler alınmıştır. Bu önlemler yerel yönetimleri de etkilemiştir. 1960 sonrasında kentleşmenin hızlı bir şekilde artması sonucunda da yeni kent yönetim modelleri aranmaya başlanmıştır.⁴¹

³⁷ Miraç Arslan, “Yerel Yönetimlerde Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri (Arnavutköy Belediyesi Örneği)”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s.9-10.

³⁸ Karpat, s.20.

³⁹ İlber Ortaylı, “Devraldığımız Miras”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı.4, 1995, s.295.

⁴⁰ İdris Güllüce, **Yerel Yönetimlerin Sorunları ve Çözüm Önerileri**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2004, s.63.

⁴¹ Ortaylı, s.295.

1930 yılında kabul edilen 1580 sayılı Belediyeler Yasası ile belediyelerin dağılık olan işlevleri ve görevleri tek elde toplandı. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde uygulanan sanayi politikaları sonucunda orta büyüklükte yeni yerleşim birimleri ortaya çıkmaya başladı. Bunun sonucunda bu yeni yerleşim birimlerine hizmetlerin sunulması zorunluluk haline geldi. Bu dönemde yapılan belediyeçilik hizmetleri arasında ücretsiz tifo, menenjit, difteri ve çiçek aşılı, bataklıkların kurutulması, lağım ve kanalizasyon düzenlemeleri, merkezlerde otogar ve hallerin kurulması, yol, bulvar ve cadde düzenlemeleri, ulaşım ve toplu taşıma düzenlemeleri ve ağaçlandırma çalışmaları bulunmaktadır. 1923'te 421 olan belediye sayısı 1938'de 537'ye ulaşmıştır.⁴²

1946 yılında Türkiye'de çok partili hayata geçilmiştir. Çok partili dönemin ilk seçimi 26 Mayıs 1946'da belediye seçimleri olmuştur.⁴³

Çok partili dönemin belediyeçilik anlamındaki en büyük etkisi vali-belediye başkanı ayrımını yapması olmuştur. Çok partili döneme kadar valiler genellikle belediye başkanı görevlerini de yürütüyorlardı. Diğer bir ifadeyle, valiler aynı zamanda belediye başkanlarıydı. Çok partili dönemden sonra ise belediye başkanlığı ve valilik kavramları ayrılmıştır. 1963'ten itibaren belediye başkanları seçimle iş başına gelmeye başlamışlardır.⁴⁴

Kentleşmenin artması sonucunda yönetim anlayışı yerel yönetimler lehine değişmiştir. Özellikle son yıllarda yapılan hukuki ve ekonomik düzenlemelerle yerel yönetimler daha da güçlendirilmiştir.⁴⁵

2.4. Yerel Dış Politika ve Kardeş Şehir Kavramları

2.4.1. Yerel Yönetimlerin Uluslararası Politika Alanında Artan Önemi

Son yıllarda uluslararası ilişkiler teorisyenleri yerel politika ve dış politika arasındaki bağlantıyı kabul etmeye başlamıştır.⁴⁶ Yakın zamana kadar dış politikada

⁴² Arslan, s.12.

⁴³ Ortaylı, s.295.

⁴⁴ Ortaylı, s.295.

⁴⁵ Polatoğlu, s.126.

⁴⁶ Robert Putnam, "Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-level Games", **International organization**, Vol.42, No.3, 1998, s.429., Aktaran: Robin Brown, "Information operations, public

diplomaside akademisyenler devlete, eyaletlere ve merkezi hükümetlere odaklanmaya devam etmişlerdir. Dış politikanın geleneksel tanımları bu nedenle üç ilkeye dayanma eğilimindedir. Bu ilkeler barışçı ilişkilerin yürütülmesi, bu ilişkilerin karşılıklı tanınan egemen devletler arasında yürütülmesi ve uzun vadeli ilişki beklentisi şeklindedir.⁴⁷

Dış politikayı da devlet merkezli olarak ele alan bu tür yaklaşımlar geçerliliğini sürdürmektedir, çünkü devletin dış politika uygulamasındaki rolü büyüktür. Ancak, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana, devlet dışındaki aktörler de dış politikada bir aktör olarak yer almaya başlamıştır. Bu devlet dışı aktörler, sivil toplum kuruluşları ve çok uluslu şirketler gibi bölgesel olmayan kuruluşlar veya firmalara ve federal sistem, bölgeler ve şehirler gibi bölgesel karaktere sahip olan yapılara bölünebilir.⁴⁸

Şehrin dış politikaya katılımına odaklanan yaygın görüş, devlet ve yerel yönetim aktörlerinin dünya politikasının farklı bölgelerinde yaşadıkları gerçeğinden yola çıkmaktadır. Her şeyden önce, devlet aktörlerinin faaliyet gösterdiği devlet merkezli bir yapı bulunmaktadır. Bunun yanında, şehirlerin ve diğer devlet dışı aktörlerin faaliyet gösterdiği çeşitli çok merkezli yapılar da bulunmaktadır.⁴⁹

Şehirlerin yerel dış politikası çeşitli boyutlara sahiptir. Bunun yanında yerel dış politikanın boyutlarını ayırt etmek oldukça zordur, çünkü gerçekte şehirlerin üstlendiği dış politika faaliyetlerinin çoğu şehir dış politikasının birden fazla boyutuna girmektedir. Daha fazla boyut tanımlanabilmesine rağmen, literatürde en sık vurgu yapılan altı boyut aşağıdaki şekildedir:⁵⁰

- Güvenlik,
- Kalkınma,
- Ekonomi,

diplomacy & spin: The united states & the politics of perception management”, **Journal of Information Warfare**, Vol.1, No.3, 2002, s.44.

⁴⁷ Timothy Peter Wiseman, **The myths of Rome**, Liverpool: Liverpool University Press, 2004, s.38.

⁴⁸ Yishai Blank, **International Legal Personality**, Routledge, 2017, s.884.

⁴⁹ James Rosenau, **Turbulence in world politics: A theory of change and continuity**, New Jersey: Princeton University Press, 2018, s.243.

⁵⁰ Rik Coolsaet, “The Transformation of Diplomacy at the Threshold of the New Millennium”, **Diplomacy**, No.3, 2004, s.12.

- Kültür,
- Dayanışma,
- Temsil.

Yerel dış politika, yetkililer ve şehir sakinleri arasındaki tartışmaları içeren bir paradiplomasi biçimidir. Diplomasi kapsamında genellikle bu şehirler farklı ülkelerde bulunmaktadır. Böyle bir dış politika, ulus devletler düzeyinde temsil edilen konsoloslukları, büyükelçileri ve antlaşmaları içeren geleneksel sisteme paralel olarak çalışan bir tür uluslararası ilişkileri içermektedir. Rodrigo Tavares'e göre, ulusal sınırlar boyunca şehir diplomasisi kurma konusunda ilk resmi girişimler 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Ancak 19. yüzyılda bu çabalara yalnızca birkaç şehir katılmış, 19. yüzyılın sonuna kadar şehir diplomasisi pek yaygın hale gelmemiştir. Yerel dış politika uygulayanların birinci önceliği hükümetin temel amaçları ile örtüşmektedir. Bu temel amaç da yerel halkın yaşamını iyileştirmek şeklinde-dir.⁵¹

Klasik realist görüşe göre uluslararası ilişkilerde yer alması gereken tek taraf devlettir. Bu yüzden devletin alt birimlerinin klasik realist görüşe göre uluslararası ilişkilerde yer almaması gerekmektedir. Ancak son zamanlarda demokrasilerin güçlenmesi ve devletin her kesime ulaşamaması yerel yönetimlerin faaliyetlerini ve yetkilerini artırmıştır. Küreselleşmenin gelişmesi sonucunda şehirler hem ekonomik hem de siyasi ilişkiler açısından önemli konum elde etmeye başlamıştır.⁵²

Yine geçmişte var olan klasik yönetim modelinde devlet tek aktör olarak karar verme mekanizmalarında yer almaktaydı. Ancak günümüzdeki yeni yönetim anlayışı ile birlikte yönetimde çok aktrllk oluşmaya başlamış ve karar verme mekanizmalarında toplumun farklı kesimleri temsil edilmeye başlanmıştır. 20. yüzyılın son dönemlerine kadar devletin en önemli görevi kalkınmayı sağlamak olmuştur. Ancak 21. yüzyıldan

⁵¹ Rodrigo Tavares, **Regional Security: The capacity of international organizations**, Routledge, 2009, s.39.

⁵² Halim Emre Zeren ve Ece Aktln, “Yönetişim erevesinde Ortaklıklar ve Belediyelerin Kardeş şehir İlişkileri: Ankara Büyükşehir Belediyesi rneği”, **ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi**, Cilt.5, Sayı.11, 2018, s.8.

sonra küreselleşmenin artması ile artık yerel yönetimlerin karar verme sürecindeki etkinlikleri artmıştır.⁵³

2.4.2. Yerel Dış Politika

Ülkelerin dış politikalarında sadece ulusal politikaların değil, aynı zamanda yerel politikaların da önemi yüksektir. Çevreden kültüre, ekonomiden teknolojiye kadar her alanda yerel yönetimler tarafından sürdürülen politikalar, yerel dış politika kavramının ortaya çıkmasına ortam hazırlamıştır. Dolayısıyla yerel politikalar sadece ülkelerin politikalarını etkilememekte aynı zamanda yerel birimlerin diğer ülkelerdeki yerel birimlerle olan ilişkilerini de etkilemektedir.⁵⁴

Yerel yönetimlerin diğer ülkelerde merkezi yönetim politikalarından bağımsız bir şekilde sürdürdüğü uygulamalar, yerel yönetimlerin dış politikasını, diğer bir ifadeyle yerel dış politikayı oluşturmaktadır. Yerel dış politikanın asıl amacı yerel olan uygulamaları korumak ve globalleşmeden etkilenmesini önlemektir. Diğer bir ifadeyle yerel dış politikalar küreselleşmeden farklı olarak yerel olan uygulamaları koruma amacı gütmektedir.⁵⁵

Yerel dış politika, kendi çıkarlarını desteklemek amacıyla ulusal veya bölgesel yönetimler tarafından kendi başlarına yürütülen uluslararası ilişkilerdir. Küreselleşmeyle, devlet dışı bölgeler giderek daha etkili bir uluslararası rol oynamaktadır. Bölgeler, federal devletler, iller veya şehirler, ticareti, yatırımları, iş birliğini ve ortaklığı teşvik etmenin yollarını aramaktadır ve bu durum günümüzün sınır ötesi temaslarının önemli bir bölümünü açıklamaktadır. Bu eğilim uluslararası kamu hukuku ile ilgili yeni sorular doğurmakta ve son yüzyıllarda uluslararası siyasi düzene zemin hazırlayan devlet sisteminin geleceği hakkında bir tartışma başlatmaktadır.⁵⁶

⁵³ Kemal Öktem, Volkan Göçoğlu ve Şebnem Tunç, “Kardeş Şehir Uygulamalarının Yerel Politika Transferine Etkisi: Alanya-Gladbeck Araştırması”, **TODAİE Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt.25, Sayı.4, 2016, s.51-52.

⁵⁴ Murat Daoudov, **Yerel Dış Politikanın Temelleri**, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayınları, 2013, s.5.

⁵⁵ Hasan Yaylı ve Yasin Can Gönültaş., “Uluslararasılaşan Yerel Yönetimler: Yerel Dış Politika (Paradiplomasi) Kavramına Teorik Bir Bakış”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt.20, Sayı.2, 2018, ss.273-274.

⁵⁶ Daoudov, 2013, s.5.

Yerel dış politika terimi 1980'lerde kullanılmasına rağmen, Kanadalı bilim adamı Panayotis Soldatos tarafından akademik literatüre dahil edilmiştir. Amerikalı yazar Ivo Duchacek konsepti daha da geliştirmiştir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin amacı, çözümlere daha kolay ulaşmak için güçleri birleştirmek amacıyla benzer sorunlarla karşılaşan ortaklarla tamamlayıcılığı keşfederek kalkınmayı teşvik etmektir. Ayrıca, yerel yönetimler, yerel dış politika ile yerel kalkınma projeleri için yardım programları sunan uluslararası kuruluşları da araştırmaktadırlar.⁵⁷

Yerel yönetimler boyutunda uluslararası iş birliği, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Avrupa'daki yerel yönetimlerin barış içinde bir arada yaşamasını ve Avrupa'nın yeniden inşasını teşvik etmek için ortaya atılmıştır. O zamanlarda, yerel yönetim anlaşmaları güçlü bir kültürel ve siyasi karaktere sahipti. Bununla birlikte, 1970'lerden itibaren, farklı alanlarda küreselleşmenin yarattığı karşılıklı bağımlılık, yerel anlaşmaların doğasını başka bir seviyeye yükseltmiştir. Bu noktada, yerel yönetimler, daha fazla özerklik kazandıkları için, uluslararası sorunların günlük süreçlerinde önemini kabul etmiş ve iş birliğini, ekonomik, teknolojik, sosyal alanlarda, bölgesel sınırlamalarını aşmanın bir yolu olarak görmüşlerdir. İlerleyen dönemlerde de, yerel yönetimlerin uluslararası katılımı uygulamada giderek daha belirgin hale gelmiştir.⁵⁸

Yerel dış politika, merkezi devletin yürüttüğü diplomasiyi hem destekleyici olarak hem de tamamlayıcı olarak gerçekleştirilebilir. Buna göre yerel dış politika sınır ötesi bölgesel politika, bölgeler arası politika ve küresel politika olarak üç farklı kısımda incelenebilir. Sınır ötesi bölgesel politika bir yerel birimin kendisine komşu yerel birimle kurduğu ilişkileri tanımlamaktadır. Bölgeler arası politika ise bir yerel birimin kendisiyle komşu olmayan ancak kendisiyle aynı bölgede bulunan bir yerel yönetimle kurduğu ilişkileri ifade etmektedir. Küresel politika ise, bir yerel yönetimin uzak bir bölgedeki başka bir yerel yönetimle kurduğu ilişkileri nitelendirmektedir.

⁵⁷ Yaylı ve Gönültaş, s.274.

⁵⁸ Emine Sare Aydın Yılmaz, "The Increasing Role Of Cities In International Politics", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s.67.

⁵⁸ Ulusoy ve Akdemir, s.19.

Bir yerel birim temel olarak dört farklı şekilde dış politikaya dahil olabilmektedir. Bunlar:⁵⁹

- Diğer yerel yönetimlerin organizasyonlarına resmi delegasyonlar göndermek,
- Diğer yerel yönetimlerde ekonomi, çevre, sağlık, kültür ve teknoloji gibi alanlarda iş birliği yapmak,
- Uluslararası yerel yönetim forum ve seminerlerine katılmak,
- Diğer yerel yönetimlerde daimi temsilcilikler kurmak.

İyi niyet mektupları da yerel dış politika faaliyeti olarak iki şehir arasında iş birliği oluşturmanın bir yoludur. İyi niyet mektupları taraf olan şehirlere mesuliyet yüklemeyen, bir proje dahilinde de oluşturulabilen uzun vadeli veya kısa vadeli bir iş birliğine zemin hazırlayan aracı metindir.⁶⁰

Özcan'a göre ise yerel yönetimlerin birbirleriyle iş birliklerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:⁶¹

- Yerel yönetimler tarafından ortak kurul veya komisyonlar oluşturulması,
- Yerel siyasi gelenekler neticesinde yerel birimler arasında iletişim ağlarının oluşturulması,
- Kardeş şehir bağlarının kurulması,
- Yerel yönetimlerin hizmet sözleşmesi ya da ortaklık yaparak bir hizmet alanında iş birliği yapması
- Bazı hizmetlerin yapılabilmesi için birden çok yerel birimin ortaklık kurması,
- Yerel yönetimler arasında gönüllü birliklerin kurulması,
- Yerel yönetimlerin bir araya gelerek vakıf, dernek gibi sivil toplum örgütleri oluşturması,
- Yerel yönetimlerin birleşerek tek birime dönüştürülmesi.

⁵⁹ Aydın Yılmaz, s.67.

⁶⁰ Tarkan Oktay, "Türkiye'deki Belediyelerin Türk Cumhuriyetleri ile Kardeş Şehir İlişkileri", **Türk Dünyasında "Yerel Yönetimlerin Sorunları"**, 2014, s.13.

⁶¹ Özcan, s.204.

2.4.3. Kardeş Şehirler

Şehirlerin birbiriyle temsilcileri aracılığıyla ilişkiler kurması ve şehirler arasında insan, deneyim ve bilgi alışverişi gerçekleşmeye başlamasıyla kardeş şehircilik kavramı ortaya çıkmıştır. En temel anlamıyla kardeş şehircilik yerel yönetimlerin seçilmiş temsilcileri arasında kültür, ekonomi, teknoloji gibi alanlarda iş birliğinin gerçekleştirildiği bir iş birliği türüdür. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından dünya şehirlerinde görülen bu kavram giderek yayılmış ve birçok şehir tarafından tercih edilir hale gelmiştir.⁶²

Şehirlerin birbiri ile ilişki kurmasının geçmişi incelendiğinde, kardeş şehir kavramının Yunan şehirlerine kadar uzandığı görülmektedir. Yunan şehir devletlerini takip eden Ortaçağ Avrupa şehirlerinde de şehirler arası ilişkiler görülmüştür. Ancak 19. yüzyıl itibarı ile daha dar bir yapıya kavuşan şehirlerin, diğer şehirlerle ilişkisi daha kısıtlı olmuştur.⁶³

Dünyadaki birçok şehir veya belediyenin dünyadaki diğer şehir veya belediyelerle ortaklıkları bulunmaktadır. Başta Avrupa Birliği olmak üzere birçok uluslararası kuruluş bu tür ortaklıkların geliştirilmesi ve teşvik edilmesi amacıyla kardeş şehirler tarafından düzenlenen projelere destek sağlamaktadır.⁶⁴

Farklı coğrafyalarda bulunan şehirlerin kurduğu ilişkiler sayesinde şehir sakinlerinin farklı kültürleri tanıma imkanı doğmaktadır. Bunun yanı sıra, yakın coğrafyada bulunan benzer kültürel sahip özelliklere sahip şehirlerin canlılığını yitirmiş ilişkileri, kurduğu kardeşlik ilişkileri sayesinde tekrar canlanabilmektedir.⁶⁵

Kardeş şehirler veya ikiz şehirler, kültürel ve ticari bağları teşvik etmek için eyaletler, şehirler, ilçeler arasında gerçekleştirilen yasal veya sosyal bir anlaşma şeklidir. 1947'de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tasarlanan modern kardeş şehir kavramı, barış ve uzlaşma eylemi olarak farklı kültürler arasında iş birliğini ve eski düşmanlar arasındaki

⁶² Sabiha Tuğba Ekşi, **Dünyada ve Türkiye'de Kardeş Şehircilik**, İstanbul: Seçil Ofset, 2018, s.12

⁶³ Ekşi, s.11.

⁶⁴ Kristine Kern, **When Europe Hits City Hall: The Europeanization of Cities in the EU Multi-level System**, Montreal, Canada, 2007, s.17.

⁶⁵ Oktay, s.14.

dostluğu ve anlayışı güçlendirmeyi ve ticareti ve turizmi teşvik etmeyi amaçlamıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde, kardeş şehircilik, üye şehirler arasında stratejik uluslararası iş bağlantıları oluşturmak için giderek daha fazla kullanılmaya başlanmıştır.⁶⁶

Kardeş şehircilik kavramı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra popülerlik kazanmıştır. Savaşa giren ülkelerin bir daha savaş yaşamama isteği kardeş şehirlerin ortaya çıkmasında en etkili motivasyon kaynağı olmuştur. Kardeş şehircilik sadece uluslararası ilişkileri güçlendirmek için değil, aynı zamanda yerel ve bölgesel barışı arttırmanın bir yolu olarak görülmüştür.⁶⁷

Savaş sonrası dönemde zayıflamış halklar arasında barışı, dostluğu ve uzlaşmayı teşvik etme fikri ile Batı Avrupa'daki şehirler arasında kardeş şehir uygulamaları görülmeye başlandı.⁶⁸ Özellikle bu dönemde İngiltere ve Fransız kentlerinin Almanya kentleri ile kurduğu ilişkilerin sayıca artması bu duruma örnek olarak verilebilir. Avrupa kentlerinin kardeş şehir ilişkileri geliştirmesi akabinde, kardeş şehircilik ABD'de de yaygın hale gelmiştir. 1956'da Eisenhower öncülüğünde başlayan “Kardeş Şehir Hareketi” sayesinde ABD, diğer ülke şehirleriyle ikili ilişkiler geliştirmeye başlamıştır.⁶⁹

Kardeş şehirler sadece yerel yönetimin iş birliğini değil, aynı zamanda ticari toplulukların, eğitim sektörünün ve halkların da iş birliğini kapsamaktadır.⁷⁰ Diğer bir ifadeyle kardeş şehirler arasındaki bağlantılar sadece yerel yönetimler arasında değil, topluluklar arasında da kurulmaktadır. Aslında kardeş şehircilik kavramının temel amacı halkların iş birliğinin sağlanmasıdır. Yerel yönetimlerin iş birliği de bu kapsamda halkların iş birliğini kolaylaştırıcı unsurlar olarak görülmektedir. Bu kapsamda kardeş şehir ilişkileri, uluslararası dostluk ve kültürel alışverişi kolaylaştıran bir araç olarak,

⁶⁶ Zeren ve Aktulun, s.8-9.

⁶⁷ Zeren ve Aktulun, s.9.

⁶⁸ Li Dai, “Reducing CAGE Distances through International Sister Cities: A Relational View of Strategic Alliances”, **Competition Forum**, Vol.6, No.1, 2008, s.168., Aktaran: Mario Franco ve Elsa Marmelo, “Sister-city relationships as a form of inter-organizational cooperation: exploratory case studies in the Portuguese context”, **Transylvanian Review of Administrative Sciences**, Vol.10, No.41, 2014, s.78.

⁶⁹ Oktay, s.14.

⁷⁰ Bernadia Irawati Tjandradewi ve Peter Marcotullio, “City-to-city networks: Asian perspectives on key elements and areas for success”, **Habitat International**, Vol.33, No.2, 2009, ss.165-172., Aktaran: Edith Van Ewijk ve Isa Baud, “Partnerships between Dutch municipalities and municipalities in countries of migration to the Netherlands; knowledge exchange and mutuality”, **Habitat International**, Vol.33, No.2, 2009, ss.218-226.

özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ve sosyal kalkınma için güçlü bir araç haline gelmeye başlamıştır.⁷¹

Ekonomi temelli bir topluluk olan Avrupa Birliği'nin gelişip büyümesiyle 1980'li yıllarda kardeş şehircilik iş birliği noktasında Avrupa'da etkin bir rol üstlenmeye başlamıştır.⁷² 1997 yılında Avrupa Komisyonu Başkanı Jacques Santer'e göre, kardeş şehir hareketi, farklı ülkeler arasındaki mevcut engelleri kaldırmak için yerel düzeyde hareket etmeye kararlı olan yerel yöneticilerin iradesinden doğmuştur. Tek değişim ve iş birliği aracı olmasa da, kardeş şehircilik dostluk bağlantılarını çok çeşitli kategoriler ile birleştirmenin avantajını sunmaktadır.⁷³

Bir başka açıdan kardeş şehircilik, bilgi alışverişini teşvik eden iki veya daha çok taraflı, yerel yönetimler arasında resmi olarak tanınan, taraflar arasındaki anlaşmalar yoluyla resmileştirilen kalıcı bir ortaklık olarak anlaşılmaktadır. Kardeş şehirciliğin temel amacı, uzun vadede karşılıklı yarar için birlikte çalışmaktır. Diğer bir ifadeyle, iki veya daha fazla şehir arasında ortak amaçlar çerçevesinde bir ortaklık geliştirilmektedir.⁷⁴

Oktay'a göre kardeş şehir ilişkilerinin çok yönlü işlevleri bulunmaktadır. Bunlar; sosyal ve kültürel iş birlikleri, yerel hizmetler hususunda teknik bilgi ve tecrübe alışverişi, ekonomik iş birliği, tarihsel çevrenin korunması, doğal çevrenin korunması, diplomasi ve lobiciliktir. Sosyal ve kültürel iş birlikleri festival ve sanat etkinlikleriyle desteklenebilmektedir. Yerel hizmetlerde bilgi alışverişi kentsel altyapı ve kurumsal kapasite geliştirme uygulamaları ile sağlanabilmektedir. Ekonomik iş birliği ise ticari heyetlerin ziyaretleri ile teşvik edilebilmektedir. Tarihsel çevrenin korunması konusunda iş birliği hem tarihsel çevre üzerine eğitim toplantıları gerçekleştirilmesi ile hem de kentsel tasarım uygulamaları ve ortak kazılar gerçekleştirilmesi ile geliştirilebilmektedir. Doğal çevrenin korunması konusunda iş birliği de yine benzer şekilde eğitim faaliyetleriyle ve çevre kirliliğinin önlenmesi gibi konularda uygulamalarla gerçekleştirilebilmektedir. Diplomasi ve lobicilik çerçevesinde ise uluslararası örgütlerde

⁷¹ Franco ve Marmelo, s.79.

⁷² Oktay, s.14.

⁷³ Bala Ramasamy ve Rolf Cremer, "Cities, commerce and culture: The economic role of International Sister-City Relationships between New Zealand Asia", **Journal of the Asia Pacific economy**, Vol.3, No.3, 1998, s.447.

⁷⁴ Franco ve Marmelo, s.79.

her iki grubun birbirine destek sağlaması ve çeşitli alanlarda verilecek kararlarda lobcilik yapılabilmesi bu iş birlik çeşidine verilebilecek örnekler arasında yer almaktadır.⁷⁵

Yukarıda sayılanlardan yola çıkarak kardeş şehirciliğin önemini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

- Kardeş şehircilik bölgelerin ve şehirlerin tanınırlığına katkıda bulunur,
- Hem yerel hem de bölgesel ekonomik kalkınmaya yardımcı olur,
- Bölgeler arası barışın sağlanmasına ve artmasına olanak tanır,
- Ülkeler ve bölgeler arasında yardımlaşma ve dayanışmayı yükseltir,
- Dünyanın farklı bölgelerindeki bilim ve teknolojik gelişmelerden yararlanılmasını sağlar,
- Bölgelerin ve şehirlerin farklı kültürleri tanımasına yardımcı olur.

2.5. Küreselleşme ve Küreyerelleşme Kavramları

1980 sonrasında etkisini daha fazla hissettiren küreselleşme olgusu ile dünya ekonomik, politik, sosyal ve kültürel açıdan birbiriyle bağımlı hale gelmiştir. Küreselleşme en basit anlamıyla dünyanın ekonomik ve kültürel açıdan benzerleşmesi olarak ifade edilebilmiştir.⁷⁶ Özellikle 1980’li yıllardan sonra daha belirgin hale gelen küreselleşme sadece toplumsal yapıyı değiştirmekle kalmamış aynı zamanda merkezi – yerel yönetim ilişkisini de etkilemiştir.

Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra dünya tek kutuplu hale gelmeye başlamış ve Batı tarzı yaşam tarzının ve kültürel değerlerin etkisi artmaya başlamıştır. Ancak diğer taraftan yerel koşullar dikkate alınarak her bir toplum için sorunların çözümüne yönelik özel politikalar geliştirilmesi gerekliliği doğmuştur. Bu durum ise küreselleşme kavramının yerel değişimler dikkate alınarak yeniden tanımlanmasına neden olmuştur.⁷⁷ Schrenk ve Thonhofer tarafından küreselleşmenin Rönesans’ı olarak

⁷⁵ Oktay, s.16-17.

⁷⁶ Ayfer Dağdelen, “Küreselleşme Sürecinin Yerelleşme ve Siyasal Kültür Üzerindeki Etkileri”, **Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt.10, Sayı.2, 2013, 27.

⁷⁷ Gökçe Kaçmaz, “Küreyerelleşme ve Şehir Tartışmaları: İstanbul Örneği”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s.9.

ifade edilen küreyerelleşme kavramı, en basit anlamıyla global düşünüp yerel hareket etmek anlamına gelmektedir.⁷⁸

Küreyerelleşme sorunların sadece küresel ya da sadece yerel aktörler tarafından çözülemeyeceğini savunmaktadır. Bunun en önemli nedeni de günümüzde yerel ve global sorunların iç içe geçmesidir. Robertson’a göre küreyerelleşmenin ortaya çıkış nedeni küreselleşmenin yerel bölgeleri dikkate almamasıdır.⁷⁹

Polat’a göre ise küreyerelleşme, ürün ya da hizmetlerin yerel özelliklerle harmanlaşmasını ifade etmektedir.⁸⁰ Polat her ne kadar ekonomik açıdan küreyerelleşme olgusuna bakmış olsa da, düşünceleri yerel yönetim açısından da değerlendirilebilir. Buna göre küreyerelleşmeyi, yerel yönetimlerin sorunların çözümünde küresel bakış açılarını yerel özelliklerle ilişkilendirmesi olarak da ifade etmek mümkündür.

Küreyerelleşme kavramını anlamak için bir süreç olarak küreselleşmenin anlaşılması gerekmektedir. Küreyerelleşme ile ilgili iki durum söz konusudur. Birincisi, küreyerelleşme küreselleşmenin bir sonucu ve alternatifi olarak görülebilmektedir. İkincisi küreselleşmeye karşı bir muhalefet olarak da adlandırılabilir. Küreyerelleşmeyi açıklamaya çalışan bilginlerin çoğu, genellikle ciddi sorunlar ve küreselleşme sürecinin olumsuz etkileri veya sonuçları nedeniyle ortaya çıktığı anlayışını dikkate almıştır.⁸¹

Ekonomik, sosyal ve politik güçler açısından bir bütünleşme ve birbirine bağımlılık süreci olarak küreselleşme, çeşitli sonuçlara yol açmıştır. Devletler arasında daha fazla etkileşime yol açmış ve aynı zamanda, tüm dünyada ekonomi sektöründe ulus ötesi şirketler ve çokuluslu şirketler gibi devlet dışı aktörlerin artmasına sebep olmuştur. Ayrıca devletin rolünü azaltarak ve ekonomik, politik ve sosyal sektörlerde faaliyet

⁷⁸ Kaçmaz, s.9.

⁷⁹ Polat Ebru Kanyılmaz, “Kooperatif Birliklerinin Küreyerelleşme Sürecindeki Önemi”, **3. Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**, Vol.45, No.2, 2010, s.15.

⁸⁰ Habibul Haque Khondker, “Glocalization as Globalization: Evolution of a Sociological Concept”, **Bangladesh e- Journal of Sociology**, Vol.1, No.2, 2004, s.4.

⁸¹ Kaçmaz, s.9.

gösteren küresel ve yerel arena üzerinde etkisi olan bir dizi sivil toplum kuruluşu ve devlet dışı aktörün ortaya çıkmasına ve yaygınlaşmasına neden olmuştur.⁸²

Küresel ve yerel güçlerin bu şekilde etkileşimi, yerel düzeydeki hükümetin devletle etkileşimi ve uluslararası arenada temsil edilmesi, küreyerelleşmenin temel amacıdır. Küreyerelleşme temel olarak yerel güçlerin küresel güçlerle etkileşimi veya harmanlanması anlamına gelmektedir.⁸³ Toplumsal yön açısından küreselleşme, küreyerelleşmenin kültür gibi sosyal yönler üzerindeki etkisine atıfta bulunmaktadır. Küreyerelleşme aynı zamanda sosyal refah açısından, haklar, eğitim, kadın ve çocuklar ile ekoloji konularında yer alan güçlerle de ilgilenmektedir.⁸⁴

Küreyerelleşme çağında devletin sosyal arenadaki rolü azalmaktadır. Bu nedenle küreyerelleşme, getirilen yerel sosyal sorunlara cevap verebilecek esasen ruhsal olarak yerel ancak küresel nitelikte yeni sosyal aktörler ve yapılar yaratma potansiyeli sunmaktadır. Philip Young Hong ve In Han Song, küresel baskıları artırmak ve eğitim, istihdam ve hayati kamu hizmetleri gibi alanlara daha fazla yatırım yapmak için küresel bir sosyal politika geliştirilmesini önermektedir. Yerel düzeylerde hareket eden küresel güçlerin bu yukarıdan aşağıya yaklaşımı sayesinde, yazarlar sosyal hizmetlerin küreyerelleşmenin yerel refahı ilerletmek için bir araç sunabileceğini ve gelecekte daha belirgin olan karmaşık küresel sosyal problemleri rahatlatmak için gereken güce katkıda bulunabileceğini savunmaktadır.⁸⁵

⁸² Francis Fukuyama, "The Trouble with Names", **Foreign Policy**, No.119, 2000, s.60.

⁸³ Kaçmaz, s.18.

⁸⁴ George Ritzer, "Globalization of Nothing", **SAIS Review**, Vol.23, No.2, 2003, s.189.

⁸⁵ Philip Young Hong ve In Han Song, "Glocalization of social work practice: Globaland local responses to globalization", **International Social Work**, Vol.53, No.5, 2010, s.667.

3. FİLİSTİN TOPRAKLARINDA YEREL YÖNETİMLER

3.1. Filistin Topraklarında Yerel Yönetimlerin Tarihçesi

Avrupa, Asya ve Afrika arasında stratejik bir noktada yer alan Filistin toprakları; dini, kültürel, ticari ve siyasi dönüm noktalarına sebebiyet vermiş olan uzun ve çalkantılı bir tarihe sahiptir. Filistin toprakları; Eski Mısır, İran, Büyük İskender ve halefleri, Roma İmparatorluğu, çeşitli Müslüman hanedanlıklar ve Haçlılar da dahil olmak üzere çok sayıda büyük güç tarafından kontrol edilmiştir. Yeni ve Yakın Çağ'da bölge Osmanlı İmparatorluğu tarafından yönetilmiştir.

Filistin'de yerel yönetimlerin kontrolü Osmanlı Dönemi'nden sonra 1917 itibariyle Britanya'ya, ardından Mısır ve Ürdün'e, akabinde ise İsrail'in eline geçmiştir. Bu şekilde söz konusu topraklardaki yerel yönetim birimleri, tarihte dönemin büyük güçlerinin veya komşu güçlerin himayesi altına girmiştir. Ancak, 1994'te Filistin Ulusal Yönetimi'nin kurulmasıyla beraber Filistinliler kendi yerel yönetimlerini idare yetkisine sahip olmuşlardır.

3.1.1. Osmanlı Dönemi

Filistin'de Osmanlı hakimiyeti 1516 yılında başlayıp 1917'ye kadar devam ederek dört yüz yıl sürmüştür. Osmanlı topraklarındaki diğer yerleşim birimlerinde olduğu gibi, 19. yüzyılın ikinci yarısında, Filistin'in idari yapısı da değişime uğramıştır. Sultan Abdulaziz döneminde 1864 yılında ilan edilen “Vilayet Kanunları” ile şekillenen teşkilatlanma her vilayetin sancaklara, kazalara ve nahiyelere ayrılmasını öngörmüştür. Filistin, Şam vilayetinin bir parçası olarak yönetilmiştir ve bu vilayet Kudüs Sancağı'nın da dahil olduğu on sancağa sahiptir. 1840 yılına kadar Şam vilayetine dahil olan Filistin toprakları, o tarihten sonra Beyrut vilayeti altında yer almaya başlamıştır.⁸⁶

⁸⁶ Usamah Shahwan, **Public Administration in Palestine: Past and Present**, University Press of America, Aralık 2003, s.1-2.

Osmanlı Dönemi'ndeki 1840 ve 1870 yılları arasında gerçekleşen reform sürecinde, Filistin'deki modern yerel yönetimlerin temeli atılmıştır.⁸⁷ Otuz yıllık reform döneminde Osmanlı yönetimi ilk etapta, yerel nüfusun temsilini sağlamak için girişim başlatarak bütün vilayetlerde “Meclis-i Umumi” ismiyle 6 ila 12 arasında üyeden oluşan⁸⁸ küçük idari kurumlar açmıştır. Bu kurumların üyeleri bucakları temsil eden vekillerden oluşmuştur. Her mecliste Müslüman ve gayrimüslim üyelerin birlikte yer almasına dikkat edilmekle birlikte dine dayalı düzen kendine has bir şekilde muhafaza edilmiştir. Her gayrimüslim toplumun kendi dini lideri, kişisel statü konularında idari güçler kullanmıştır, lakin bu kullanımı bölgesel organlar yerine dini organları tercih ederek gerçekleştirmişlerdir. Meclis-i Umumi dışında her vilayette “Mecâlis-i İdare” adı altında idare ve yargı işlerinden sorumlu idari ve adli meclisler de yerini almıştır. Bahsi geçen meclislerin üyelerinin bir kısmı seçimle iş başına gelmiş, bir kısmı da Osmanlı yönetimi tarafından atanmıştır. İlçe meclisleri ve küçük idari birimler ise “Meclis’ün-Nahiye” çatısı altında faaliyet göstermiştir. Adı geçen meclislerin her biri birer müdür tarafından yönetilmiştir.⁸⁹ Böylelikle görülmektedir ki söz konusu dönem, yerel kurumların teşkili yönüyle önem taşımaktadır.

Reform süreci içerisinde 1864-1877 dönemi yerel yönetimlere dair kanunların yürürlüğe konulduğu önemli bir dönem olmuştur. Yukarıda sözü edilen 1864 tarihli Vilayet Kanunları buna bir örnektir. Bahsi geçen kanunu izleyen 1867 tüzüğüyle de belediye makamlarının denetiminin hukuki yolu açılmıştır.⁹⁰ Bunlara ek olarak 1871’de çıkarılan bir yönetmeliğe göre valinin görevleri oldukça kapsamlı bir hale gelmiştir. Valiler, mali, adli, ticari ve askeri alandaki yetkilerle beraber memurların atanması gibi çeşitli yetkiler elde etmiştir.⁹¹ Bu durum Osmanlı gibi büyük topraklara hakim olan bir ülkede yetkilerin merkezden yerele doğru kayması için önemli bir gelişme olarak nitelendirilebilir.

⁸⁷ United Nations Development Programme, **Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project**, 2003, s.11.

⁸⁸ Daniel Elazar ve Chaim Kalcheim, **Local Government in Israel**, 1988., Aktaran: Deborah F. Shmueli ve Rassem Khamaisi, **Israel’s Invisible Negev Bedouin: Issues of Land and Spatial Planning**, Springer, 2015, s.38.

⁸⁹ Shahwan, s.8-9.

⁹⁰ Moshe Ma'oz, **Palestinian Leadership on the West Bank**, Routledge, 1984, s.20.

⁹¹ Shahwan, s.2.

1877 yılında Osmanlı yönetimi tarafından bütün kent ve kasabalarda belediye meclislerinin kurulmasını öngören Osmanlı Belediye Kanunları'nın (Vilayet Belediye Kanunu) çıkarılmasıyla reform sürecinin getirisi en somut halini almıştır. Kanunun söz konusu tarih itibarıyla tüm Filistin belediyelerinde uygulamaya konulmasıyla kentlerde meclisler kurulmuştur ve hatta Osmanlı yönetiminin son vakitlerine gelindiğinde 1917 yılında Filistin'de toplam 22 belediye meclisi bulunmaktadır. Halbuki 1857 tarihli bir belgeye göre, o sene Kudüs haricinde hiç bir Filistin kenti belediye meclisine sahip değildir. Kuruluşu gerçekleşen 22 meclisin 8'i Batı Şeria bölgesinde, 1 tanesi ise Gazze'de varlığını sürdürmüştür. Gazze Belediyesi 1893 yılında kurulmuş olup Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar da faaliyetini sürdürmüştür.⁹² Osmanlı döneminde bahsi geçen belediyelerin bütçelerinin ve kamu hizmetlerinin kısıtlı olduğu bilgisi de dile getirilmelidir.⁹³ Ancak sonuç itibarıyla 1877 Kanunu ile Filistin yeni belediye meclislerine kavuşmuş ve bu anlamda adım adım gerçekleşen reformlar uygulamaya konulmuştur.

3.1.2. İngiliz Himayesi Dönemi

1917'den 1948'e kadar süren İngiliz himayesi döneminde yerel yönetim birimleri için pek çok yasa ve sistem geliştirilmiştir.⁹⁴ Dönem boyunca İngiliz otoritesi, kasaba ve köylerde seçim yoluyla belirlenen yerel meclislerin kurulmasını desteklemiştir ve böylece muhtarlar ve köy ihtiyar meclisleri yerel yönetimlerin diğer bir düzeyini oluşturmuştur. Buna ilaveten Osmanlı döneminde kentlerde kurulmuş olan 22 belediye meclisi varlığını sürdürmüş, köy ihtiyar meclislerinin sayısı artırılarak Filistinlilere bir tür öz yönetim imkanı sunulmuştur.⁹⁵ Söz konusu 22 belediyenin 16'sı Arap belediyelerden, 6'sı ise Kudüs'te, Yafa'da, Hayfa'da Tıberya'da, Safed'de ve el-Halil'de bulunan Arap-Yahudi karışımı belediyelerden oluşmuştur.⁹⁶

⁹² United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.11.

⁹³ Shmueli ve Khamaisi, s.38.

⁹⁴ Hussein Al-A'raj, "The Evolution of the Palestinian Local System", **International Conference of Globalization – Sustainable Development – Local Government: Challenges of the 21st.Century**, Berlin, 13 Eylül 2000, s.3.

⁹⁵ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.11-12.

⁹⁶ Shmueli ve Khamaisi, s.38.

Bu dönemde yerel yönetimler adına atılan ilk adım 1921 yılında Westminster’da Yerel Meclisler Yönetmeliği’nin onaylanması ile gerçekleşmiştir ve adı geçen yönetmeliği Filistin topraklarında uygulamak için girişim başlatılmıştır.⁹⁷ Buna ilaveten 1926 yılının sonunda İngiliz otoritesi, Osmanlı yasalarından şekillendirdiği Belediye Seçim Yönetmeliği’ni yayınlamıştır. Söz konusu yönetmelik temsil sisteminin, bir kent veya köyde ikamet eden her bir dini topluluktaki mevcut seçmen sayısı ile orantılı olmasını gerekli kılmıştır. İlk belediye seçiminin 1926 tarihli yönetmelik doğrultusunda 1927 yılında gerçekleştiği bazı kaynaklarca belirtilmişse de⁹⁸ yerel seçimler için hazırlanan 1922 ve 1926 tarihine ait seçmen listelerinin Tel Aviv-Yafa Tarihi Belediye Arşivi’nde bulunduğu bilgisi mevcuttur.⁹⁹ 1926 öncesinde yerel seçimlerin gerçekleşmediğini savunan görüşe göre söz konusu döneme kadar Britanya hakimiyeti, yerel kurumların teşkilini ve belediye başkanlarının vazifelendirilmesini Arap ve Yahudi nüfusların siyasi görüşlerini dikkate almadan gerçekleştirmiştir.¹⁰⁰ Ayrıca İngiliz otoritesi, hakim olduğu dönem içerisinde düzensiz aralıklarla olmasına karşın bahsi geçen yıllardan sonra da yerel seçimler gerçekleştirmeye devam etmiştir.¹⁰¹

Yerel yönetimler için en çarpıcı gelişmenin, 1934 yılında Belediye Teşkilat Yönetmeliği’nin çıkarılması ile yaşandığı kabul edilmektedir. Yönetmelik sayesinde; belediye meclisleri, oy verme, seçimler ve bunlarla ilişkili diğer konularda kural ve yönetmelik oluşturulmasına ilişkin mevcut yasal düzenlemeler somut bir hal almıştır. Ancak söz konusu yönetmelikle beraber İngiliz Yüksek Komiseri’nin yerel meclisler üzerindeki yetki alanı genişletilmiştir. Bunun neticesinde yüksek komiser; belediye başkanını atayabilir ve görevden alabilir, belediye meclisi üyelerinin sayısını belirleyebilir veya herhangi bir meclisi feshedebilir hale gelmiştir. Britanyalı bölge komisyon üyeleri de bilhassa mali konularda yerel konseyleri sıkı bir teftiştan

⁹⁷ Ma’oz, s.21.

⁹⁸ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.12.

⁹⁹ Israel Genealogy Research Association, “British Administration (1917-1948)”, <https://genealogy.org.il/british/> (Erişim tarihi: 06 Ocak 2019).

¹⁰⁰ Ma’oz, s.22.

¹⁰¹ Israel Genealogy Research Association, “British Administration (1917-1948)”.

geçirmişlerdir.¹⁰² Özetle, 1934 Yönetmeliği yerel yönetimlerin yasal zeminini genişletmesine rağmen, İngiliz otoritesinin kendi nüfuz alanını da genişletmiştir.

1934 tarihli Belediye Teşkilat Yönetmeliği aynı zamanda Kudüs'te 1945 yılına dek sürececek belediye içi Arap ve Yahudiler arası çatışmayı perçinlemiştir. Dönemin Filistin başyargımcı William Fitzgerald, bu konuda belediye yönetimini ve şehrin yönetiminin zorluklarını araştırarak iki grup arasında hakemlik görevini üstlenmiş ve 1945 yılında meydana gelen belediye içi çatışmanın 1934 yılında yürürlüğe konulan söz konusu yönetmelikten kaynaklandığını öne sürmüştür. Böylece 1945'te Kudüs'teki yerel idare, Arap ve Yahudi üyelerin yetkileri geri alınarak beş İngiliz yetkiliye devredilmiştir.¹⁰³ Bu durum manda yönetimi altındaki ulusların temsil sisteminin gölgelendiğine dair bir örnek olarak verilebilir. Ayrıca Arap ve Yahudilerin İngiliz mandası altındayken yönetim bazında sadece belediye yönetiminde aynı sahayı paylaşmış olduğu¹⁰⁴ bilgisi dikkate alındığında, Kudüs'teki yerel idarenin devrinin iki grup arasındaki izolasyonu artırdığını söylemek mümkündür.

İngiliz mandası altında Filistin topraklarında yerel kararların alınmasında Londra ve Kudüs şehirleri odak nokta olmuştur. Onay için Londra'dan gelen kararlar öncelikle Kudüs'e gönderilmiştir. Bu doğrultuda komuta ve karar zinciri Londra'daki Başbakanlık ofisinden Filistin'deki en alt seviyedeki bir yöneticiye kadar bürokratik ve incelikli bir etkileşim içinde gerçekleşmiştir.¹⁰⁵ Böylece Filistin açısından yasal süreçlerin manda yönetimi altında son derece yorucu bir şekilde gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

1944 yılında Köy İdaresi Yönetmeliği'nin düzeltilmesi yoluna gidilerek kırsal alanların da idari açıdan güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Düzenlemenin bir getirisi olarak Yahudi nüfusun hakim olduğu bölgelerde Arap yerel özerkliği de artmaya başlamıştır.¹⁰⁶ Ayrıca yine 1944 yılında Filistin topraklarında mevcut yerel yönetim yapılandırılmasının 24 belediyeden, 39 yerel meclisten ve köy ihtiyar meclislerinden oluşmuş olduğu bilgisi

¹⁰² United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.12.

¹⁰³ Roza I.M. El-Eini, **Mandated Landscape: British Imperial Rule In Palestine 1929-1948**, Routledge, 2005, s.68.

¹⁰⁴ Tamir Goren, "Cooperation Is the Guiding Principle: Jews and Arabs in the Haifa Municipality during the British Mandate", **Israel Studies**, Indiana University Press, 2006, C.11, S.3, s.108.

¹⁰⁵ El-Eini, s.18.

¹⁰⁶ Ma'oz, s.21.

mevcuttur. Belediyeler nüfusun %43'ünü, yerel meclisler %7'sini, köy ihtiyar meclisleri de %50'sini temsil etmiştir. Bu doğrultuda İngiliz otoritesinin Filistin'de yerel kurumların sayısını artırarak yerel yönetimleşmeye katkıda bulunduğu gözlenmiştir.¹⁰⁷ Ancak buna rağmen İngiliz himayesi dönemi içerisinde pek çok kaosu ve olumsuzluğun da vuku bulduğu ifade edilmektedir. Filistin topraklarında yerel yönetim birimlerinin idare edilmesinin zor olduğu gerekçesiyle İngiliz manda yönetimi bir takım Arap şehirlerine, kent idaresini ele alması için sekreterler ve belediye komisyonları atamıştır. Buna neden olan sebeplerin başlıcaları, belediyelerin ve meclislerin dağılması ve 1939 yılında yapılması planlanan seçimlerin iptal edilmesi olduğu düşünülmektedir.¹⁰⁸

İngiliz otoritesi döneminde otorite tarafından Gazze Şehri'ndeki belediye faaliyetlerini yürütmek amacıyla yedi üyeli yeni bir belediye meclisi atanmıştır. İngiliz hakimiyeti altında son belediye seçimleri Şubat 1946'da gerçekleşmiştir. Seçim sonrasında, 1948 yılında 1. Arap-İsrail Savaşı neticesinde Mısır güçleri Gazze Şeridi'nde kontrolü ele geçirene kadar meclis görevde kalmıştır. Gazze Şeridi'nde, Gazze Şehri'nin yanı sıra Deyr'ül Balah, Han Yunus ve Refah'ta da belediye meclisleri var olmuştur. Söz konusu yerel meclisler yetki alanı dar bir halde faaliyet göstermiş ve bu doğrultuda da temsilini yaptığı yerel halk için az miktarda temel hizmet sağlayabilmiştir.¹⁰⁹ Ayrıca İngiliz mandası altındaki dönemde Gazze'de yerel politika ve belediyeler, tanınmış aileler arasında daimi bir rekabet alanı olarak yer almıştır. Bahsi geçen rekabet 1936-1939 Filistin Arap Ayaklanması yıllarında dahi devam etmiştir.¹¹⁰

İngiliz himayesi döneminde yerel yönetimin, Filistin topraklarının geleceğine yönelik kararlarda önemsendiği gözlenmiştir. Bu hususta 1938 yılında İngiliz otoritesi tarafından bir grup Arap belediye başkanının, yapılması planlanan Arap-Yahudi konferansında Filistinli Arapları temsil etmeleri maksadıyla Londra'ya davet edilmesi planlanmıştır.¹¹¹ Özetle İngiliz hakimiyeti dönemi bu gibi olumlu pek çok duruma şahitlik etse de pek çok iç çatışmanın ve yetersizliğin boy gösterdiği dönem olmuştur.

¹⁰⁷ El-Eini, s.70.

¹⁰⁸ Ma'oz, s.23.

¹⁰⁹ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.12.

¹¹⁰ Beverley Milton-Edwards, **Islamic Politics in Palestine**, I.B.Tauris, Temmuz 1996, s.39

¹¹¹ Ma'oz, s.24.

3.1.3. Mısır ve Ürdün Dönemi

1948'de İsrail bağımsız bir devlet haline gelmiştir. Bu durum 750.000'den fazla Filistinlinin vatanından kaçmasına neden olmuştur. Daha sonra gerçekleşen 1948 savaşı, Araplar ve İsrailliler arasında yıllarca süren gerilim ve şiddete zemin hazırlamıştır.¹¹² Bu süre zarfında Filistinliler birkaç ülkeye yayılmış, resmi liderlikten yoksun kalmış ve iyi organize olamamıştır. Bu durum onların politik etkilerini ve varlıklarını sınırlandırmıştır.

1948 Arap-İsrail Savaşı akabinde Batı Şeria ve Doğu Kudüs, Ürdün Haşimi Krallığı yönetimi altına, Gazze Şeridi ise Mısır kontrolü altına girmiştir ve bu durum 1967 yılına dek sürmüştür. Bu doğrultuda Filistinliler iki farklı coğrafyada resmen bir ayrılık dönemi yaşamaya başlamıştır.¹¹³ Yerel yönetimler açısından ise bu dönem en temel ifade ile Batı Şeria'da 1954, 1955 ve 1960 yasaları ve Gazze Şeridi'nde 1957 tarihli 507 sayılı emrin verildiği dönemdir.¹¹⁴

Ürdün otoritesinin yerel yönetimlerdeki ilk girişimi, 1954 yılında çıkarmış olduğu kanunla köy ihtiyar meclislerinin kurulmasına onay vermesidir. Köydeki kamu hizmetlerinin sağlanmasına dair pek çok görevi bulunan bir köy ihtiyar meclisinin kurulması İçişleri Bakanı'nın onayından geçmekte olup, muhtar ve diğer üyelerden oluşan köy ihtiyar heyeti meclisi üyelerini seçmek köyde ikamet eden erkek bireylere verilen bir hak olmuştur. Söz konusu meclislerin üye sayısını belirlemek muhafızın (vali) yetkisi dahilinde gerçekleşmektedir. Muhafız aynı zamanda muhtar ve muhtar vekilini atamakla yükümlüdür.¹¹⁵

Ürdün otoritesi Nisan 1955'te Belediyeler Yönetmeliğini yürürlüğe koymuş ve Ürdün'ün Batı Şeria'yı kontrolünden itibaren 1955 Yönetmeliği yürürlüğe girene kadar geçen süreçte; bölge halkı, oldukça kısıtlayıcı kurallara sahip olan İngiltere himayesinden kalma 1934 Yönetmeliğini değiştirmek için valiye çeşitli taleplerde bulunarak elinden geleni yapmıştır.¹¹⁶ Ancak oluşturulan 1955 Yönetmeliğinin, 1934 Belediye Teşkilat

¹¹² Yunus Can Polat, "İsrail Siyasetinde İşçi Partisi83 Hegemonyasının Sonu ve Likid ile Radikal Dinci Partilerin Yükselişi", **Alternatif Politika**, C.10, S.3, 2018, s.385.

¹¹³ Milton-Edwards, s.36.

¹¹⁴ Al-A'raj, s.3.

¹¹⁵ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.13.

¹¹⁶ Ma'oz, s.27.

Yönetmeliği ile genel olarak aynı içeriğe sahip olduğu ve önemli değişiklikler taşımadığı görülmüştür. Yönetmelikteki bir takım maddelerin tasarlanış gayesi merkezi otoriteyi yerel meclisler üzerinde güçlü tutmak olmuştur. Yeni bir belediye oluşturmak için İçişleri Bakanı'nın onayını gerekli kılması ve belediye bütçelerinin onayının merkezi otoriteden geçmesinin gerekmesi bu duruma örnek olarak verilebilir. Yerel meclisin faaliyet süresi 4 yıl olarak kararlaştırılmış olmasına rağmen, İçişleri Bakanı isterse tıpkı önceki İngiliz yüksek komiseri gibi, meclisin görev süresinin dolmasını beklemeden meclisi feshetme yetkisine sahip olmuştur.¹¹⁷ Bu durum Ürdün döneminde de Osmanlı ve İngiliz hakimiyeti örneklerinde olduğu gibi yerel yönetimler üzerinde merkeziyetçiliğin baskın olduğunu göstermektedir. Ki bütün bu otoriteler altında, yönetim kurallarını birbirinin kopyası olarak niteleyen araştırmacılar bulunmaktadır.¹¹⁸

Ürdün İçişleri Bakanlığı, 1960'ların başında Batı Şeria bölgesindeki yerel yönetim birimlerinin yeni karar mekanizması haline gelmiştir. Aynı dönemlerde Ürdün Hükümeti, il yönetiminin teşkilatlanmasında da değişiklikler yapmaya başlamıştır.¹¹⁹ Böylece Ürdün yönetimi, hem il hem de belediyeler düzeyinde kontrolü olabildiğince elinde tutmuştur.

Mısır yönetimi altında olan Gazze Şeridi'nde söz konusu 1948-1967 döneminde 13 köy bulunmaktadır ve Mısır otoritesi bu köylerden 6'sının köy ihtiyar meclisi kurmasına izin vermiştir. Diğer 7 köyde ise yerel işleri sadece muhtar omuzlamış ve köydeki mevcut durumu muhafaza (valiye) bildirmekle yükümlü olmuştur.¹²⁰ Mısır yönetimi bu dönemde, yerel yargı kararları alırken Gazze'deki Filistinlilerin kimliklerine vurgu yaparak onları önemsemiştir.¹²¹ Ancak ne var ki, bu dönemde Gazze'de yerel yönetimlerin gelişimi asgari düzeyde gerçekleşebilmiştir. Buna sebep olan en temel etkenler 1948 Savaşı sonunda Gazze Şeridi'ne yaklaşık 200 bin kişinin mülteci olarak sığınmasıyla hazırlıksız nüfus artışına bağlı olarak hizmetlerin tüm halka yeterli

¹¹⁷ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.12.

¹¹⁸ Shahwan, s.32.

¹¹⁹ Ma'oz, s.31.

¹²⁰ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.13.

¹²¹ John Quigley, **Judicial Autonomy in Palestine: Problems and Prospects**, 1995, s.705., Aktaran: Michael Karayanni, **Conflicts in a Conflict: A Conflict of Laws Case Study on Israel and the Palestinian Territories**, Oxford University Press, 2014, s.16.

gelemeyeceği düşüncesi, Mısır'daki askeri yönetim ve askeri yönetim doğrultusunda da finansal kaynakların zayıf olmasıdır. Özellikle bu zayıflık durumu ilk 10 yılda kendini bariz şekilde göstermiştir. Buna ilaveten Mısır dönemi boyunca herhangi bir yerel seçim gerçekleştirilememiştir.¹²²

Mısır ve Ürdün kontrolü altında geçen dönemlerde kralların birbiri ile bir rekabet içinde olması da gelişmeyi sınırlandıran bir diğer etken olmuştur,¹²³ bu rekabet yaşanırken toplumun ihtiyaçlarının ihmal edilmiş olması olası bir sonuçtur.

3.1.4. İsrail Dönemi

Filistin'in yerel yönetimlerinin İsrail'in eline geçmesi 1967 Arap-İsrail Savaşı'nın neticesinde olmuştur. 1967'den Filistin Ulusal Yönetimi'nin kuruluşuna kadar geçen dönem içerisinde Filistin'in yerel yönetimleri İsrail'in "Askeri Emirleri" ile yönetilmiştir. Bu doğrultuda yerel birimlerin kalkınmasının son bulduğu ifade edilmektedir.¹²⁴

Bu dönemde Filistin topraklarında yerel yönetimler açısından gerek yapısal gerek işlevsel ciddi değişiklikler yaşanmıştır. Yerel yönetimlerin kontrolü her ne kadar resmîyette bir önceki dönemden süregelen Ürdün'ün çıkarmış olduğu Belediyeler Yasası'na tabi olsa da, tatbik yönünden İsrail'in askeri emirleri tarafından yürütülmüştür. Edinilen bilgiye göre, söz konusu askeri emirlerin temel amacı yerel yönetimlerin dizginlerini tamamen ele geçirmektir. İşgal yönetimiyle beraber tatbik statüleri de değişmiştir, önceki otoritelerde dönemin İçişleri Bakanı yerel meclislerden sorumlu iken, İsrail kontrolüne geçişle birlikte "askeri vali" sorumluluğu ele almıştır.¹²⁵

1967 itibarıyla Doğu Kudüs, Batı Kudüs Belediyesi'ne taabi olmuştur. Bu durumun temelinde Kudüs'ün tek bir belediye altında bütünlüğünü korumanın yattığı ve kutsal mekanları koruma hedefinin olduğu ifade edilmektedir.¹²⁶ Böylece Doğu Kudüs'ün 6,5 kilometrekaresinin, Batı Şeria'nın ise 70 kilometrekarelik bölümünün Batı Kudüs

¹²² Shahwan, s.42.

¹²³ Milton-Edwards, s.36.

¹²⁴ Al-A'raj, s.3.

¹²⁵ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.13.

¹²⁶ Eyal Benvenisti, **The International Law of Occupation**, Oxford, 2012, s.204.

Belediyesi'ne ilhak edildiği belirtilmektedir.¹²⁷ 1980 yılında ise İsrail, Kudüs'ün bir bütün olarak İsrail'in başkenti olduğunu ilan etmiştir. Ancak, ilanın yapıldığı esnada Kudüs'ün kesin sınırlarına dair bir tanımlama getirilmemiştir.¹²⁸

İsrail hakimiyeti döneminde Batı Şeria ve Gazze'de belediye meclislerinin sayısı 30 iken, köy meclislerinin sayısı 109 olarak kayıtlara geçmiştir. 1976 yılında gerçekleşen yerel seçimler, askeri otoritenin yerel meclisler üzerindeki gücünü sınırlandırma konusunda beklenti yaratmış, ancak durum beklenen şekilde sonuçlanmamıştır. Çünkü seçilen belediye başkanları ya hapse mahkum olmuş ya da sürgüne gönderilmiştir. Bu doğrultuda İsrail işgal döneminde yerel meclisler minimum düzeyde kamu hizmeti vermiştir ve askeri yönetim Batı Şeria ve Gazze'de sosyoekonomik gelişimin sağlanmasını göz ardı etmiştir.¹²⁹ Seçimler sonucunda görev yapan yerel organların, İsrail ordusu hakimiyeti ile Filistinliler arasında bir tampon görevi gördüğü ifade edilmektedir.¹³⁰

1976 yılında yaşanan başka bir önemli gelişme de HABITAT I Konferansı'nın gerçekleşmesidir. Söz konusu konferansın Kanada-Vancouver'da yapılmasıyla Filistin açısından "Habitat süreci" başlamıştır ve bu konferansta Filistin meselesi de ele alınmıştır. Konferansı önemli kılan nedenlerden en göze çarpanları; Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) Filistin halkını temsil ederek katıldığı ilk konferans olması ve bahsi geçen dönemin siyasi atmosferinin gergin olmasıdır. Gerginliği yaratan durum, İsrail'in konferanstan birkaç ay önce Filistin topraklarının büyük bölümüne el koyduğunu ilan etmesi olmuştur. Konferansın odak noktası toprak meselesi tartışmaları olmuş ve konferans, iletmek istediği siyasal mesajlarını etkin bir şekilde ileten FKÖ'nün lehine başarılı sonuçlar doğurmuştur. Konferans neticesinde Vancouver İnsan Yerleşimleri Deklarasyonu, İsrail'in işgalde bulunduğunu birçok maddede ifade etmiş ve söz konusu maddelerde İsrail yerleşimlerine karşı harekete geçmeyi konu etmiştir. Deklarasyon 89 oyla kabul edilmiştir. Habitat I Konferansı'na yerel yönetim yetkililerinin katılımının

¹²⁷ Roland Friedrich, Arnold Luethold ve Firas Milhem, **The Security Sector Legislation of the Palestinian National Authority**, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), 2008, s.17.

¹²⁸ Benvenisti, s.205.

¹²⁹ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.13.

¹³⁰ George Baramki Azar, **Palestine: A Photographic Journey**, University of California Press, 1991, s.2.

sağlanmadığı, ulus devlet delegasyonlarının katıldığı gözlenmiştir.¹³¹ Ancak, 20 yıl sonra İstanbul’da yapılan Habitat II Konferansında yerel yönetimlerin rolünün daha güçlü olması gerektiğine çağrı yapılmıştır.¹³² Bu anlamda Habitat süreci, toprak ve yerellik açısından belli bir önem taşımaktadır.

1981’de İsrail Mülki İdaresi, “köy birlikleri” ismiyle pek çok önemli idari yetkiye sahip bir teşkilat kurarak belediye ve belediye altı meclislerin yetkilerini azaltan yeni bir otorite kurmayı hedeflemiştir. Öyle ki, yerel meclislerde vatandaşlar tarafından gerçekleştirilmek istenen ikamet değişikliği gibi resmi işlemler, vatandaşın kendi mıntıkasında bulunan köy birliğinin onayı olmadan zor bir şekilde gerçekleştirilebilmiştir. Ancak yerel halk söz konusu birliklere şiddetle karşı çıkarak tavrını ortaya koymuştur ve sonuç itibariyle birlik uygulaması kalkarak yerel meclisler kontrol yönünden bir nebze rahatlamıştır. Buna karşın İsrail ordusu, İsrail Mülki İdare birimlerini bir kanal olarak kullanarak 1994 yılında Filistin Ulusal Yönetimi kurulana kadar Filistin topraklarındaki yerel yönetimlerde sıkı kontrolü elden bırakmamıştır.¹³³ Ayrıca, İsrail Mülki İdaresi’nin kurucusu olan ikinci Begin Hükümetinin, söz konusu idare vasıtasıyla işgal altında bulunan Batı Şeria’daki bölgeleri ilhak etmenin önünün açılmasını ve ilhak edilecek yerlerin de İsrail bakanlıklarına bağlanmasını hedeflediği ifade edilmektedir.¹³⁴

3.1.5. Filistin Ulusal Yönetimi Dönemi

Filistin Ulusal Yönetimi’nin kurulduğu 1994 yılında Yerel Yönetim Bakanlığı da kurulmuş ve böylece tüm yerel yönetim birimleri (belediyeler ve köy ihtiyar meclisleri) bakanlığın teşviki, yönlendirmesi ve denetimi altına girmiştir. Bakanlığın amacı bölgede demokrasiyi özendirmek ve yerel birimler arasındaki bağı kuvvetli tutmak olmuştur.¹³⁵ Bunun yanı sıra kurumun, yerel yönetimde hesap verme mecburiyeti ve şeffaflık sunma

¹³¹ Salim Korkmaz, “Habitat Süreci ve Filistin Meselesi”, **UCLG-MEWA Newsletter**, Sayı 19, İstanbul, Mart 2018, s.12-15.

¹³² The United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development, “About Habitat III”, <http://habitat3.org/the-conference/about-habitat-3/> (Erişim tarihi: 24 Ekim 2018).

¹³³ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.13.

¹³⁴ Peter Demant, 'Israeli Settlement Policy Today', **MERIP Reports**, No 116, 1983, s.6, Aktaran: Jan Nederveen Pieterse, **Israel's Role in the Third World**, Amsterdam: Emancipation Research, 1984, s.8.

¹³⁵ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.14.

hedefi g tt    bilgisi de mevcuttur.¹³⁶ Ayrıca, Filistin Ulusal Yönetimi - nceki dönemlerde görüldüğü üzere- oldukça zayıf bir yerel yönetim birimleri topluluğunun mirasçısı olduğu için, bakanlığın bu alanda çaba sarf etmeye yo unla ması doğal bir sonuçtur.¹³⁷

Filistin Ulusal Yönetimi'nde yerel yönetimlerin i leyi i temel olarak; 1996, 1997 ve 1999 yıllarında çıkarılan kanunlarla yürütülmektedir. 1996 yasası yerel seçimlere ilişkin düzenlemeler getirmiştir.¹³⁸ Ancak seçimlerin gerçekleşmesi, bahsi geçen yasa çıkarıldıktan sekiz yıl sonra yapılabilmi tir.¹³⁹ 1997 kanunu ile de yerel yönetimlerin kurulması, sorumluluk alanları ve finansmanı somut olarak ortaya konulmuştur. Ek olarak, 1997 kanununun çıkarıldığı esnada henüz bir yerel seçim ger ekle medi i için yerel yönetim birimlerinin yasal konumu belirsizlik içinde kalmıştır. Bu doğrultuda demokrasiyi özendirme çabasının istenilen noktaya ula amadı ı gözlenmiştir. Seçimlerin ger ekle medi i bu süreç içerisinde belediye başkanları ve yerel yönetim birimlerinin meclis  yeleri, bakanlık tarafından atanmıştır. Ayrıca bakanlık, yeni yerel makamlar oluşturarak, kurulduğu tarihten itibaren 1997 yılına gelinceye dek yerel birimlerin sayısını üç katına çıkarmıştır.¹⁴⁰

Filistin'deki yerel yönetim organlarının, kamu hizmeti sağlamanın yanı sıra halka en yakın duran devlet katmanı olması sebebi ile hükümet bazında da önemli bir rol üstlendiği ifade edilmektedir.¹⁴¹ Filistin Ulusal Yönetimi bünyesinde, halkın da desteğiyle bir desantralizasyon gerçekleştirme fikri ortaya çıkmış ve bu fikri gerçekleştirmek adına yönetimdeki yetkili kimseler, Dış İlişkiler Konseyi ve Dünya Bankası'nın ev sahipliğini üstlendiği bir takım uluslararası konferanslara

¹³⁶ The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ), **PPI & Palestinian Local Authorities**, Beytüllahim, 2009, s.6.

¹³⁷ Shuaa Marrar, **Research Study: "Towards Supporting the Relationship between the MoLG and LGUs in the West Bank"**, Riyadh Consulting and Training, A ustos 2009, s.10.

¹³⁸ Nidal Rashid Sabri ve Rania Yaser Jaber, **Managerial Performance of Palestinian Local Authorities. Transforming Government: People, Process and Policy**, Cilt.1, Sayı.4, s.350-363, Aktaran: The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ), *PPI & Palestinian Local Authorities*, s.7.

¹³⁹ The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ), *PPI & Palestinian Local Authorities*, s.6.

¹⁴⁰ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.14.

¹⁴¹ The World Bank Group, **The Performance Of Palestinian Local Governments: An Assessment of Service Delivery Outcomes and Performance Drivers in the West Bank and Gaza**, Washington, 2017, s.1.

katılmışlardır.¹⁴² Böylece yerel meclisler, merkezi idare kuruluşlarının dışında, kamu yönetimi teşkilatının bir parçası ve unsuru olarak halka çeşitli hizmetleri götürmeye başlamışlardır.¹⁴³

2008 yılında Filistin Yerel Yönetimler Birliği (APLA) tarafından sunulan bir raporda; İsrail'in, Filistin topraklarında uyguladığı yerleşim faaliyetleri ve göz altına alma gibi çeşitli olumsuz politikalarının Filistin'deki yerel yönetimlerin gelişimini de hedef aldığı ifade edilmiştir. Bu doğrultuda İsrail, pek çok belediye personelini göz altına almış, belediyeler tarafından planlanan projelerin uygulanmaması için engel çıkarmıştır.¹⁴⁴ İsrail işgali sebebi ile yerel yönetimleri güçlendirmek zorluklarla karşılaşsa da, Filistin Yönetimi kendi iç yapısı ve prosedürlerini geliştirmesi gereken Yerel Yönetim Bakanlığı'na azami dikkat göstererek elinden geleni yapmıştır. Bu süreç içerisindeki en göze çarpan zorluklar şüphesiz önceden var olan yerel yönetim birimlerinin yapısını benimseyerek, var olan üzerinden yenilikler yaratmak oluşmuştur. Bu doğrultuda diğer bakanlıkların çalışmalarının Yerel Yönetim Bakanlığı ve birimleri ile koordinesi sağlanmış, bütün faaliyetlerin düzenlenmesi yoluna girilmiş ve yerel yönetim birimlerine çağın gerektirdiği ihtiyaç ve tavsiyelerin sunulması ve desantralizasyonun özendirilmesi sağlanmıştır.¹⁴⁵

Filistin Ulusal Yönetimi yerel yönetim alanında pek çok aşama kat etmiştir ancak yine de Bakanlığın teşkilatlanma kapasitesini daha da arttırmak ve çalışma şeklini iyileştirmek gibi yapılması gereken ilerlemelerin olduğu öne sürülmektedir.¹⁴⁶

3.2. Filistin Topraklarında Yerel Seçimler

Filistin'de yerel seçimler rutin ve olağan şekilde gerçekleşmemiştir. Seçimlerin oldukça düzensiz aralıklarla gerçekleşmiş olması, bu seçimlerin; gerek hukuksal zemin gerekse de temsil ortamı hususunda ortak noktalarının en az düzeyde olmasına ve hepsinin bambaşka koşullar altında gerçekleşmesine neden olmuştur. Bu bölümde

¹⁴² The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ), *PPI & Palestinian Local Authorities*, s.6.

¹⁴³ Marrar, s.11.

¹⁴⁴ The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ), *PPI & Palestinian Local Authorities*, s.9.

¹⁴⁵ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.14.

¹⁴⁶ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.15.

Filistin’de; İsrail işgali sonrası 1972, 1976, 2005, 2012 ve 2017 yıllarında gerçekleştirilen yerel seçimler ve bu seçimlerin Filistin yerel kurumlarına ve kamuoyuna getirileri ele alınmıştır. 1972 ve 1976 seçimlerinin ulusal mücadele alanındaki öneminden bahsedilmiş ve verilen bilgiler doğrultusunda 1976’dan 2005’e kadar geçen sürede seçimlerin gerçekleşmediği görüldüğünden, bu dönem aralığında neden bir kesinti yaşandığı konusunda bilgi verilmiş, 2005 seçimlerinde Hamas’ın yakaladığı başarının nedenlerine değinilmiştir. Son olarak da 2012 ve 2017 seçimlerinin arka planında El Fetih ve Hamas geriliminin etkili olduğu aktarılmıştır.

3.2.1. 1972-1976 Seçimleri ve Sonrası: 29 Yıllık Yerel Seçim Kesintisi

Filistin’de 1963 yılında Ürdün muhafazası altında gerçekleşen ilk belediye seçimleri, Haşimilerin baskın egemenliğiyle sonuçlanmıştır. Seçimlerin 5 yıl arayla yani 1968’de gerçekleştirilmesi gerekmiş ancak İsrail işgalinin geçici olduğunu düşünen Filistin halkı seçimleri ertelemiştir.¹⁴⁷ 1967 itibarıyla Batı Şeria’nın; İsrail’in işgaline girmesiyle, Filistin’de belediye seçimleri 1972 ve 1976 yıllarında olmak üzere iki kez gerçekleşmiştir. Bu iki seçimin de yasal zemini, tıpkı 1963 seçimi gibi 1955 Ürdün Belediye Seçimleri Kanunu’na tabi olarak gerçekleşmiştir.¹⁴⁸ Bahsi geçen 1963, 1972 ve 1976 seçimlerinin her üçü de sadece Batı Şeria’da düzenlenmiş; Gazze’de, bahsedilen yıllarda seçim yapılmamıştır.¹⁴⁹ 1970’lerde Filistin’de yerel seçimler ve yerel yönetimleşme, ulusal mücadele hususunda önemli bir kilit nokta olmuştur. Nitekim, işgal altındaki Filistin’in idari yönden nefes alabileceği tek alan yerel birimlerdir. Bu ulusal mücadeleyi, her ne kadar bir seçim yapılması kararıyla sonuçlanmasa da 1980’ler izlemiştir.¹⁵⁰ Dolayısıyla Filistin halkı açısından belediyelerce temsil hakkı elde etmek oldukça önem taşımaktadır.

İsrail; 1972 yılında seçimleri gerçekleştirmeye karar vermiştir, çünkü Filistinlilere getirilecek bir demokrasinin kendilerine teşekkür olarak döneceğini düşünmüştür.

¹⁴⁷ Geoffrey Aronson, **Israel, Palestinians and the Intifada: Creating facts on the West Bank**, London; New York: Kegan Paul International, 1990, s.48., Aktaran: The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ), “Status of the Palestinian Territories and the Palestinian Society under Israeli Occupation”, <https://www.arij.org/atlas40/chapter2.2.html> (Erişim tarihi: 13 Mayıs 2018).

¹⁴⁸ Yehuda Lukacs, **Israel, Jordan and the Peace Process**, ABD: Syracuse University Press, 1999, s.141

¹⁴⁹ The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ), *Status of the Palestinian Territories and the Palestinian Society under Israeli Occupation*.

¹⁵⁰ Aude Signoles, “Local Government in Palestine”, **Focales 02**, Fransa: AFD, 2010, s.9.

Teşekkürden kastedilenin; sundukları demokrasi karşılığında, kendi çıkarlarına uygun hareket edebilecek ve sevmedikleri Yaser Arafat'a muhalefet olacak belediye başkanlarının seçilmesi olduğudur. 1972 seçimlerine Arafat önderliğindeki FKÖ; seçimi boykot ettiği için katılmamış, ve böylece seçimi kazananlar ekseriyetle bölge yerelinde ileri gelen ve Ürdün hanedanlığına yakın kimseler olmuştur.¹⁵¹ Çünkü İsrail'in, 1970 Kara Eylül hadisesi sonrasında Haşimi yanlılarının Filistin halkı nezdinde konumlarının zayıfladığını farketttiği ve onlarla iş birliği içerisine girdiği düşünülmektedir. Bu durum göz önüne alındığında seçimlerin sadece Batı Şeria'da gerçekleşmesi bölgede iş birliği yapacak Haşimilerin varlığından kaynaklanmış olduğunu göstermektedir.¹⁵² Gazze'de yapılacak bir seçim, rakipsiz olarak ulusal mücadele destekçisi Filistinlilerin kazanmasıyla sonuçlanması anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda 1972 seçimlerine FKÖ'nün katılmaması neticesinde; seçimleri kazananların Haşimi yanlıları olması, İsrail'in seçimleri gerçekleştirme hedefine uygun düşmüştür.

FKÖ; 1976'daki seçimlere ise, yasal zaruriyetlerden ötürü direkt olarak katılamamış, böylelikle kendi taraflarıyla dolaylı bir şekilde katılmaya karar vermiş ve seçim sonucunda da kazananların hepsi örgüte yakın kişiler olmuştur. İsrail, bu durum karşısında belediyeleri kendisi için emniyetsiz bulmuş ve de seçilen başkanları caydırmak için ev hapsi, Ürdün'e sürgün gibi çeşitli baskılar uygulamış ve başarılı da olmuştur. Öyle ki İsrail'in, akabinde söz konusu kadrolara kendi çıkarlarına göre hareket edebilecek kişileri tayin ettiği iddia edilmektedir.¹⁵³ Böylece İsrail'in kendi tarafına hizmet eden belediye başkanlarıyla yaklaşık 30 yıllık süre boyunca Filistin'i içten kontrol etme imkanı bulunduğu söylenilebilir. Filistin bölgesinin zaten işgal altında olması ve henüz kendi ulusal yönetimlerinin kurulmamış olması, Filistinlilerin idari olarak var olduklarını ortaya koyabilecekleri yegane alanın 'yerel yönetimler' dolayısıyla da 'yerel seçimler' olduğunu göstermektedir. Bu anlamda, kendi seçebildikleri tek unsur olan yerel başkanların indirilmesi, yerel yönetimlerdeki temsil sisteminin Filistinlilerin aleyhine olmasına neden olmuştur.

¹⁵¹ Didem Danış, "Filistin'de Belediyecilik: Hamas, Filistin Yönetimi ve İsrail", **Ortadoğu Analiz**, Ocak 2010, C.2, S.13, s.81.

¹⁵² Tariq Mukhimer, **State Building Process: The Case of Palestine**, Ph.D. Dissertation, Berlin: Humboldt University, 2005., Aktaran: "Status of the Palestinian Territories and the Palestinian Society under Israeli Occupation", *The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ)*.

¹⁵³ Danış, s.81.

İsrail bu süreç içerisinde Batı Şeria'daki belediyelere yıllık bütçe katkısını gittikçe azaltma yoluna gitmiştir. 1973-74'te %30 oranında katkı sunarken; bu oranı 1975-1976 yılları arasında %18.5'e, 1977-1987 yıllarında %17'ye düşürmüştür. Hatta öyle ki bu periyotta 1979-1980 yıllarında da %7'lere kadar düşüş gerçekleşmiştir.¹⁵⁴ Bu dönem, Filistin'de yerel yönetimleşmenin zoraki bir çerçevede sürmüş olduğunu göstermektedir.

İsrail, 1967-1993 yılları arasında Filistin'deki yerel seçimleri düzenlemede söz sahibi tek yetkili olmuştur.¹⁵⁵ Bu tarih sonrasında, Oslo anlaşmaları neticesinde ilan edilen Filistin Ulusal Yönetimi (FUY) seçimleri düzenleme noktasında yetkiyi eline almıştır. Filistin'e özerklik verildiğinde, Arafat da 27 sene boyunca sürgünde olduğu için giremediği Gazze'ye FUY'un liderliğini yapmak üzere girmiştir.¹⁵⁶ Arafat'ın dönüşüyle birlikte Filistin içindeki geniş çevrelerce seçim yapılması talep edilmiştir. Böylelikle halkın isteği, İsrail'in kendi tayin ettiği belediye başkanlarından kurtulmaktır. Ancak, Arafat için yerel seçimlerin geri planda olduğu ve önceliğinin parlamenter bir düzen oluşturmak olduğu bilgisi mevcuttur. Bu amaç doğrultusunda da ilk kez 1996'da genel seçimler yapılmıştır. İsrail'in varlığını onaylamayan ve bu doğrultuda Oslo karşıtı olan Hamas gibi partiler, genel seçimlere katılmayarak hem Oslo sürecine hem de Arafat'a boykotta bulunmuş, ancak İsrail'in mevcudiyetini tanımakla ilişkili olmadıklarını düşündükleri yerel seçimlere katılmakta sakınca görmemişlerdir.¹⁵⁷

Arafat; belediye seçimlerini, Oslo süreci devam ettiği sırada kendi otoritesini zayıflatabilecek olumsuz bir unsur olarak görmüştür.¹⁵⁸ Yerel seçim arenasında gerçek bir siyasi rekabet ile yüz yüze geleceğini düşündüğünden dolayı, belediye seçimlerini mümkün olduğu sürece ertelemeye çalışmıştır. Bu doğrultuda da bir oyalama süreci başlamıştır, 1997 ve 1999 yıllarında belediye seçimleri yapılacağı gerek resmi ve gerekse de resmi olmayan yollarla dile getirilmişse de, Arafat döneminde herhangi bir yerel seçim

¹⁵⁴ Weldon C. Matthews, **The Rise and Demise of the Left in West Bank Politics: The Case of the Palestine National Front**, Arab Studies Quarterly (ASQ), 22 Eylül 1998.

¹⁵⁵ Signoles, s.9.

¹⁵⁶ BBC Türkçe, "Portre: Yaser Arafat", 11 Kasım 2004, http://www.bbc.co.uk/turkish/indepth/story/2004/10/041028_arafat_profile.shtml (Erişim tarihi: 11 Mayıs 2018).

¹⁵⁷ Danış, s.81.

¹⁵⁸ David Makovsky, "Are All Politics Local?", *The Washington Institute*, 28 Aralık 2004, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/are-all-politics-local-a-look-at-palestinian-municipal-elections-results> (Erişim tarihi: 10 Mayıs 2018).

gerçekleşmemiştir.¹⁵⁹ Hatta belediye seçimlerinin yapılması için 1996 yılında yasal zemin dahi oluşturulmuştur.¹⁶⁰ Bu ertelenme durumu, Arafat'ın endişesinin bir yansıması olmuştur.

3.2.2. 2005 Seçimleri: Hamas'ın Başarısı

Kasım 2004'te Arafat'ın vefatıyla, FKÖ başkanlığına Mahmud Abbas geçmiş, ve Abbas yaklaşık iki ay sonra Ocak 2005'te düzenlenen Filistin Ulusal Yönetimi Başkanlık Seçimleri ile devlet başkanı seçilmiştir. Abbas'ın destekçileri; Abbas'ın -Arafat'ın aksine- Filistin'i demokratikleştirmeye katkılar sunabileceğini düşünen Arafat muhaliflerinden kimseler olmuştur. Çünkü halkın kimi kesimlerinin nezdinde Arafat'ın demokratik değil, aksine otoriter bir lider olduğu görüşü hakimdir. Mahmut Abbas da, Arafat gibi olmadığını ispat etmek adına, belediye seçimlerini gerçekleştirerek ilk politik girişimini yapmıştır.¹⁶¹

2005 seçimlerinin 1972 ve 1976 seçimlerinden farkı; artık Filistin Ulusal Yönetimi altında yapılmış olması ve seçimlerin Batı Şeria'nın yanı sıra Gazze'de de gerçekleşmiş olmasıdır. Bu doğrultuda söz konusu seçimlerin idari zemini, Filistin Yerel Yönetim Bakanlığı'na bağlı Yerel Seçim Yüksek Komitesi'ne dayanır. Bu seçimler dört aşamada gerçekleşmiştir. Seçimlerin ilk iki aşaması 1996 yılı 5 No'lu Yerel Seçimler Kurulu Kanunu'na, son iki aşaması da 2005 yılı 10 No'lu Yerel Seçimler Kurulu Kanunu'na gerçekleşmiştir. Söz konusu dört aşama, üç-dört aylık periyotlarla tam bir yıllık süreçte tamamlanmıştır. Aralık 2004'te başlayıp, Aralık 2005'te bitmiştir.¹⁶²

Seçimlerin aşama aşama gerçekleşmesinin sebebi, teknik açıdan kolaylık olarak dile getirilse de aslında altında politik başka sebepler yattığından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, Abbas'ın pozitif bir beklenti ile; ilk aşama seçimleri sonrasında, seçimleri halkla buluşturduğu için teşekkür olarak diğer aşamalarda oyların El Fetih'e yani kendi tarafına döneceğini düşünmesi olmuştur. Diğer yandan da, Mahmud Abbas, Hamas'ın çok güçlü

¹⁵⁹ Danış, s.81-82.

¹⁶⁰ The Palestinian Centre for Human Rights (PCHR), "Municipal Elections Bulletin No 01", 21 Mayıs 1997, <https://pchrgaza.org/en/?p=4931> (Erişim tarihi: 14 Mayıs 2018).

¹⁶¹ Danış, s.82.

¹⁶² Central Elections Commission-Palestine, "Local election, 2004-2005", <http://www.elections.ps/tabid/814/language/en-US/Default.aspx> (Erişim tarihi: 13 Mayıs 2018).

bir şekilde seçimlerden çıkma ihtimaline istinaden böyle bir yol izlemiştir.¹⁶³ Bu noktada Abbas, bir cesaretle seçimleri gerçekleştirerek demokratik bir lider olarak kendini ispat etmeye çalışsa da seçim sonuçları hususunda endişeli davranmıştır.

Abbas'ın düşüncesi, seçimlerin aşamalı yapılmasıyla ortaya çıkan genel tabloyu dikkat çekici hale getirmemektir. Bu doğrultuda da seçim bölgelerini düzenlerken, Hamas'a oy verme ihtimali yüksek olan İslamcılarının bulunduğu büyük şehirler ile küçük köyleri tek bir bölge şeklinde tertip etmeye çalışmışlardır. Çünkü, köylerde partiye göre değil, şahsi yakınlık ve bağlara göre oy verildiğinden Hamas'ın oyları dengeye oturtmak istenmiştir.¹⁶⁴ Dolayısıyla bu durumda, Hamas'ın yüksek oy oranlarını yutmak maksadıyla bir seçim mühendisliğinden söz etmek mümkündür.

Bütün bunlara rağmen Hamas yerel seçimlerde büyük başarı kazanmıştır. İlk aşama seçimlerinde Batı Şeria'daki sonuçlar, El Fetih'in 135 sandalye, Hamas'ın da 75 sandalye elde ettiğini göstermiştir. İlk aşamanın Gazze ayağı ise, 118 sandalyenin 78'ini kazanarak Hamas zaferiyle sonuçlanmıştır. Bu başarıları, diğer aşamalardaki galibiyetleri ve Batı Şeria'da çoğunluk sağlayamasa bile yüksek oy oranları alması izlemiştir.¹⁶⁵ Bu şekilde sonuçlar hem önceden Arafat'ın hem de halihazırda Abbas'ın endişelerini haklı çıkarmıştır.

Hamas'ı 2005 yerel seçimlerinde başarıya ulaştıran faktörler iç ve dış kaynaklıdır. Dış nedenler İsrail-Filistin çatışmasından kaynaklanmıştır. Oslo barış sürecinin başarısızlığı, halkın Arafat'ın İsrail ile iyi müzakere yapamadığını düşünmesi ve bu doğrultuda yerel seçimlerin yapıldığı esnada işgalin gerilemek yerine ilerlemesi ve böylece Batı Şeria topraklarının %60'a yakınının işgal altında olması hükümete yani El Fetih grubuna olan itibarın yitirilmesine neden olmuştur. El Fetih'in yolsuzlukları, Hamas'ın dernekler aracılığıyla El Fetih aksine eğitim ve sağlık hizmetlerini kişi ayırt

¹⁶³ Danış, s.82.

¹⁶⁴ Danış, s.82-83.

¹⁶⁵ Floor Janssen, **Hamas and Its Positions Towards Israel: Understanding the Islamic Resistance Organization Through the Concept of Framing**, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, Ocak 2009, s.22., Aktaran: Abdullah Polat Güngör, "11 Eylül Sonrası Ortadoğu'da Değişen Dengeler Hamas'ın Örgüt Perspektifi", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Bolu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s.63.

etmeksizin ulaştırması ve bu derneklerin çalışmalarının son derece şeffaf yürütülmesi de iç nedenler açısından önemli olmuştur.¹⁶⁶

Hamas'ın yerel seçimlerde başarı yakalaması, Filistin'de birkaç ay sonra gerçekleşecek olan genel seçimlerde de yine Hamas'ın baskın figür olabileceği düşüncesiyle İsrail'de endişe yaratmıştır. İsrail Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, bu ihtimal gerçekleşeceği takdirde barış sürecinin biteceğini ifade etmiştir. Benzer bir açıklama da, Oslo sürecinin mali yardımlarını keseceği söylemiyle ABD'den gelmiştir.¹⁶⁷ Zaten Hamas da bu ihtimale inanmış, 2004-2005 belediye seçimleri neticesinde genel seçimlerde çoğunluk kazanacağını hissetmiştir. Yerel seçimlerde Hamas'ı başarıya götüren nedenlere benzer şekilde Gazze işgalinin sonlanması, barış sürecinin başarısızlığı ve El Fetih içindeki kargaşalar, Hamas'ı genel seçimlerde de başarıya taşıyacak faktörlerdir.¹⁶⁸ Hamas'ın, kendisinin ve Batı'nın da hissettiği gibi seçimlerin kazananı "Değişim ve Reform Partisi" adıyla Hamas olmuştur.¹⁶⁹ Böylelikle Hamas, yerel seçim zaferinden, genel seçim zaferine ulaşmıştır.

3.2.3. 2012 ve 2017 Seçimleri

Filistin Ulusal Yönetimi'nde dört yıllık yerel konseylerin görev süreleri Ocak 2009'da sona ermiştir.¹⁷⁰ Bu doğrultuda 8 Şubat 2010 tarihinde, Filistin'de Bakanlar Kurulu, 17 Temmuz 2010 tarihinde ülke çapında yerel seçimler yapmak üzere karar vermiş, ancak sırasıyla Gazze ve Batı Şeria'da siyasi ve teknik nedenlerle iptal edilmiştir. Ardından da seçimlerin 2011'de yapılacağı çağrısı yapılmıştır.¹⁷¹ Ancak bunu da 2011'deki teknik ve idari aksaklıklar izlemiş ve Ağustos 2011'de bütün valiliklerde seçimlerin yapılması için uygun koşullar ortaya çıkıncaya kadar yerel seçimleri erteleyen

¹⁶⁶ Danış, s.83-84.

¹⁶⁷ Hürriyet, "Batı Şeria belediye seçimlerini Hamas kazandı", 16 Aralık 2005, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bati-seria-belediye-secimlerini-hamas-kazandi-3664413> (Erişim tarihi: 16 Mayıs 2018).

¹⁶⁸ Janssen, s.22.

¹⁶⁹ Central Elections Commission-Palestine, "The final distribution of PLC seats", <http://www.elections.ps/Portals/0/pdf/The%20final%20distribution%20of%20PLC%20seats.pdf> (Erişim tarihi: 16 Mayıs 2018).

¹⁷⁰ Thierry Senechal, "AFD Municipal Development Project in the Palestinian Territories", **ExPost**, Fransa: AFD, Eylül 2011, S.41, s.15.

¹⁷¹ Central Elections Commission-Palestine, "The Call for Local Elections in 2010 (cancelled)", <http://www.elections.ps/tabid/830/language/en-US/Default.aspx> (Erişim tarihi: 17 Mayıs 2018).

bir cumhurbaşkanlığı kararı çıkarılmıştır.¹⁷² Nihayet 2012’de Bakanlar Kurulu kararıyla sadece Batı Şeria’da seçimlerin yapılacağı duyurulmuştur. 2005 yılı 10 No’lu Yerel Seçimler Kurulu Kanunu’nca yürütülen 2012 yerel seçimleri; El Fetih’e bağlı “Bağımsızlık ve Kalkınma” grubunun, Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi’ne bağlı yerel grupların ve çeşitli bağımsız adayların baskınlığı ile neticelenmiştir.¹⁷³

Söz konusu 2012 seçimlerinin Gazze’de yapılmamasının nedeni El Fetih - Hamas gerilimi kaynaklı olmuştur. Hamas 2012 yerel seçimlerine katılmayı reddetmiş ve kendi taraftarlarına da sandıkları boykot etme çağrısında bulunmuştur. Hamas bu hususta, Gazze’deki El Fetih makamlarının, Batı Şeria’daki kendi üyeliğine tehdit oluşturduğunu ve dolayısıyla özgür bir seçim yapılmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.¹⁷⁴ Aslında Hamas’ın yanı sıra, halk nezdinde de seçimlerin adil olmadığı görüşü vardır. Öyle ki Nisan 2013’teki bir ankete göre, nüfusun sadece yüzde 18’i seçimleri adil ve dürüst bulmaktadır.¹⁷⁵ Bu oran Hamas’ın iddialarını doğrular niteliktedir.

2017 Filistin yerel seçimleri de, 2012 seçimleriyle benzer kaderi yaşamıştır. Aynı şekilde 2016 yılında bir ertelenme olmuş ve 2017’de yapılmasına karar verilmiştir. Bu erteleme sebebini, 2016’daki seçimlerin sadece Batı Şeria’da gerçekleşmesine yönelik olmasıdır. Çünkü, Gazze’de görev yapan hakimlerin Filistin Ulusal Yönetimi’nce tanınmamış olması ve bu doğrultuda da söz konusu hakimlerin seçime katılacak listeler için bir karar verme yetkisine sahip olmadığı, bu şekilde de Gazze’de yerel seçim yapılmasının mümkün olmadığı dile getirilmiştir.¹⁷⁶

2017 yılında yerel seçimler, Gazze’de uygun şartlar sağlanmasıyla hem Gazze’de hem de Batı Şeria’da gerçekleşmiştir. Söz konusu seçimlere Hamas katılmamıştır. Seçim sonuçları 2012 seçimlerine benzer şekilde bağımsız adayların, El Fetih’in, Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi’nin ve koalisyon listelerinin üstünlüğüyle neticelenmiştir.

¹⁷² Central Elections Commission-Palestine, “The 2011 call for local elections (postponed)”, <http://www.elections.ps/tabid/893/language/en-US/Default.aspx>, (Erişim tarihi: 17 Mayıs 2018).

¹⁷³ Central Elections Commission-Palestine, “Local Elections 2012”, <http://www.elections.ps/tabid/979/language/en-US/Default.aspx> (Erişim tarihi: 17 Mayıs 2018).

¹⁷⁴ Phoebe Greenwood, “Fatah claims Palestinian election victory”, *Telegraph*, 21 Ekim 2012, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/palestinianauthority/9624112/Fatah-claims-Palestinian-election-victory.html> (Erişim tarihi: 17 Mayıs 2018).

¹⁷⁵ Olof Palme International Center, **Palestine Program 2016-19**, 2015, s.2.

¹⁷⁶ International Foundation for Electoral Systems (IFES), **Elections in Palestine: 2017 Local Elections**, 2017, s.1

Filistin Halk Partisi ve Filistin Ulusal Girişimi de katıldığı bölgelerde birkaç sandalye elde edebilmiştir.¹⁷⁷ Ayrıca 2017 seçimleri; 1996 yılı 5 No'lu Yerel Konsey Seçim Kanunu çerçevesinde 2004, 2005 ve 2012 yıllarında yapılan değişikliklerle beraber yürütülmüştür.¹⁷⁸

Hamas, hükümetin yerel seçimleri ertelemesinin altında siyasi rekabetten kaçmasının yattığını ifade etmiş ve durumu direkt olarak El Fetih çıkarlarına dayandırmıştır. Bunun sebebi de şimdiye kadar Filistin çapında gerçekleştirilen yerel seçimlerin hiç birine İsrail işgalindeki Doğu Kudüs'ün dahil edilmemesidir. Bu konu sosyal medyaya taşınmış ve halktan bazı çevreler El Fetih'in Hamas karşısında kaybedebileceği ihtimalinden korktuğu için seçimleri iptal ettirme yanlısı olduğunu ve bu sebepten de Doğu Kudüs meselesini kendi çıkarları için kullandığı yönünde El Fetih'i eleştirmiştir.¹⁷⁹ Kudüs'ün bu noktada siyasi statüsü diğer bölgelerden farklıdır. Bu bölge, J1 (Kudüs 1) ve J2 (Kudüs 2) olarak iki seçim bölgesine ayrılmıştır. J1 bölgesi İsrail ilhaki altındaki bölgeyi kapsamaktadır ve burada Filistin Ulusal Yönetimi'nin düzenlediği yerel seçimlere katılma hakkından mahrum olan yaklaşık 250 bin Filistinli yaşamaktadır. J2 bölgesi ise Kudüs'ün banliyölerini içeren yerel seçimlere katılma hakkı olan 28 bölgeden oluşmaktadır.¹⁸⁰ Dolayısıyla El Fetih'in uğruna eleştirildiği bölge, seçimlerin İsrail iznine bağlı olduğu için yapılamadığı Doğu Kudüs olarak bilinen J1 bölgesidir. Bu durumda da yine halk ve Hamas nezdinde El Fetih'in İsrail ile iyi müzakere edemediği düşüncesi etkili olmaktadır.

¹⁷⁷ Central Elections Commission-Palestine, "2017 Local Elections", <http://www.elections.ps/tabid/1291/language/en-US/Default.aspx> (Erişim tarihi: 23 Mayıs 2018).

¹⁷⁸ International Foundation for Electoral Systems (IFES), *Elections in Palestine: 2017 Local Elections*, s.3.

¹⁷⁹ Sputnik, "Filistin hükümeti yerel seçimleri 4 ay erteledi", 04 Ekim 2016, <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201610041025129453-filistin-hukumeti-yerel-secimleri-4-ay-erteledi/> (Erişim tarihi: 23 Mayıs 2018).

¹⁸⁰ Central Elections Commission-Palestine, **2017 Local Elections Guidebook**, 2017, s.24.

3.3. Filistin Ulusal Yönetimi'nde Yerel Yönetimlerin Durumu

Yaser Arafat'ın 1994 yılında Filistin topraklarında yönetici olarak başa gelmesiyle birlikte yapmayı planladığı yasal, kurumsal ve siyasi değişikliklerden önemli bir kısmı yerel politikalarla ilgili olmuştur. Arafat'ın planları Filistin siyasi liderleri için dört genel önceliği ortaya koymaktadır. Bu dört öncelik aşağıdaki gibidir:¹⁸¹

- Yerel yönetim sistemini ilk kez ulusal olan bir siyasi merkezin kontrolüne alma ihtiyacı,
- Belediye işlemlerini düzenleyen yasal hükümleri birleştirme ihtiyacı,
- Yerel düzeyde üstlenilen kalkınma projelerini koordine etme, planlama ve bunların finansmanını düzenleme ihtiyacı,
- Belediye seçimlerinin yapılması gereği.

Bu doğrultuda Filistin Ulusal Yönetimi'ndeki yerel hükümetin, kuruluşundan bu yana odaklandığı ana ögenin yerel yönetim birimleri ve belediyeler olduğu söylenilmektedir.¹⁸² Çünkü ülkenin siyasi ve iktisadi açıdan kalkınmasının yerel örgütlenmenin güçlü olması ile orantılı olduğu düşünülmektedir.¹⁸³

Filistin Ulusal Yönetimi'nde üç temel yönetim seviyesi bulunmaktadır.¹⁸⁴ Bunlar:

- Merkezi seviye,
- Bölgesel seviye (muhafaza)
- Belediye seviyesidir.

Merkezi düzeyde, 1994 yılında kurulmuş olan Yerel Yönetim Bakanlığı (MLG) bulunmaktadır. Bakanlığın ana merkezi Ramallah'ta yer almasına karşın, Gazze'de de ikinci bir merkezle mevcudiyetini sürdürmektedir. Bakanlık, kurmuş olduğu küçük ofisler aracılığıyla her bölgesel başkentte varlığını sürdürebilmektedir ve hedeflendiği gibi söz

¹⁸¹ Leila Farsakh, "Democracy Promotion in Palestine: Aid and the "DeDemocratization" of the West Bank and Gaza.", **Center for Development Studies**, 2012, ss.5-6.

¹⁸² United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.14.

¹⁸³ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.51.

¹⁸⁴ Adnan Enshassi ve Ahmed Kullab, "Community participation in local governments: public consulting and transparency in Gaza Strip, Palestine", **International Journal of Sustainable Construction Engineering and Technology**, Vol.5, No.1, 2014, ss.9-10.

konusu ofislerle bakanlık ve yerel yönetim birimleri arasında doğrudan temaslar gerçekleştirilebilmektedir.¹⁸⁵ Bakanlığın ve bölge ofislerinin rolü her şeyden önce, yerel yönetim sisteminde yasal denetimi sağlamak olmuştur.¹⁸⁶

Valilikler bölgesel seviyeyi oluşturmaktadır. İçişleri Bakanlığı'nın doğrudan gözetimi altında olan valilikler, Filistin Yönetimi Başkanı tarafından atanan müdürler (valiler) tarafından yönetilmektedir. Filistin'de bu alanda herhangi bir kanun metni veya kararname düzenlenmediği için gerçek yasal durum belirsizlik ile karakterize edilmektedir. Bununla birlikte, uygulamada, bölge valileri idari yargı yetkileri dahilinde Filistin Polis Teşkilatı'ndan sorumludur. Ayrıca, bölgesel düzeyde bazı devlet hizmetlerini (sağlık, eğitim, ulaşım vb.) koordine etmekten de sorumludurlar.¹⁸⁷

1995 yılında Filistin'de 14 valilik kurulmuştur. Bu valiliklerden dokuzu Batı Şeria'da (Nablus, Kalkilya, Tulkarim, Cenin, Eriha, Ramallah, Beytüllahim, El Halil ve Kudüs) ve beşi Gazze Şeridi'nde (Kuzey Gazze, Gazze Şehri, Deyr'ül Balah, Han Yunus ve Refah) yer almaktadır. Batı Şeria'daki iki bölge ise ayrı özerk bölge statüsüne sahiptir. Bu bölgeler Tubas ve Selfit'tir. Bu idari bölümler aynı zamanda seçim bölgesi olarak işlev görmektedir.¹⁸⁸ Oslo Anlaşmaları sonrasında Filistin toprakları idari olarak 11'i Batı Şeria, 5'i Gazze Şeridi'nde olmak üzere toplam 16 valiliğe bölünmüştür. Günümüzde Filistin Ulusal Yönetimi'nde idari sınıflandırılma sayıca bu şekildedir.¹⁸⁹

Filistin'de üçüncü seviyesi yerel düzeydedir. Yerel yönetimler, yasal olarak Yerel Yönetim Bakanlığı denetiminde olan belediyelerden ve köy ihtiyar meclislerinden oluşmaktadır. Yaser Arafat Filistin topraklarına bir lider olarak geldiğinde, 31 belediye (Batı Şeria'da 26 ve Gazze Şeridi'nde 5), 86 köy ihtiyar meclisi ve yasal statüsü olmayan 225 yerleşim yeri bulunmaktaydı. 1999'da yasal statüsü olmayan sadece 183 yerleşim yeri kalmıştı. Bundan on beş yıl sonra, resmi istatistikler 121 belediyeden (Batı Şeria'da 96 ve Gazze Şeridi'nde 25) ve 355 köy ihtiyar meclisinden bahsetmektedir. Bu nedenle, mevcut

¹⁸⁵ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.14.

¹⁸⁶ Signoles, s.21.

¹⁸⁷ Signoles, s.22.

¹⁸⁸ Enshassi ve Kullab, s.10.

¹⁸⁹ Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA), **MEWA Ülkeleri Yerel Yönetim Sistemleri Araştırması**, 2012, s.21.

belediyelerin çoğu Oslo Anlaşmaları dönemine kadar uzanmaktadır. Oslo bağlamında oluşturulan belediyelere de yeni belediyeler denilmektedir.¹⁹⁰

Filistin Temel Kanunu (Anayasası), 1997 yılında Yasama Meclisi tarafından kabul edilmiş, 2002 yılında ise onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Temel Kanun'un 85. Maddesi yerel yönetimler ile ilgili hükümleri içermektedir.¹⁹¹ Filistin'de yerel yönetimlerin kurulması, idare edilmesi ve elde edebileceği gelirler ve seçilmiş meclis üyeleri ile belediye başkanlarının görevlerinin sınırları 1997 tarih ve 1 sayılı Yerel Yönetim Kanunu tarafından belirlenmiştir.¹⁹² Bununla birlikte, karar verme süreci ve düzenleyici makamlar tarafından uygulanacak olası denetim konusunda halen belirsizlik hakimdir.¹⁹³ Ayrıca 1996 yılında yürürlüğe giren yerel seçimlerle ilgili olan kanun sayesinde günümüzde yerel seçimler ile sadece belediye ve köy ihtiyar meclisi üyelerinin seçimi gerçekleştirilmektedir. Diğer yönetim birimlerinin idarecileri atama yöntemi ile belirlenmektedir.¹⁹⁴

Filistin belediyelerinde belediye başkanı, belediye başkan vekili ve belediye meclisi bulunmaktadır. Alınması gereken kararlarda bu kişi ve organlar yetkilidir.¹⁹⁵ Yerel yönetimler yasası belediye sorumluluğu altındaki yirmi yedi faaliyet alanını listelemektedir. İnşaat izinlerinin düzenlenmesi, ticaret ve sanayinin düzenlenmesi, kentsel kalkınma ve bütçe onayları en önemlileri arasındadır. Belediyelerin bu faaliyet alanlarında karar verme imkânı bulunmaktadır. Başka bir deyişle, hizmet faaliyetlerini düzenleyen emirler veya kararlar vermeye, bununla birlikte hayvan kesim koşullarını, belediye pazarının çalışma saatlerini belirlemeye ve hatta evsel çöp toplama ücretlerini belirlemeye yetkilidirler.¹⁹⁶

¹⁹⁰ Signoles, s.23.

¹⁹¹ The Palestinian Basic Law, "2003 Amended Basic Law", <https://www.palestinianbasiclaw.org/basic-law/2003-amended-basic-law/> (Erişim tarihi: 30 Nisan 2020).

¹⁹² Food and Agriculture Organization of the United Nations, "Palestinian Local Authorities Law No.1 of 1997", <http://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-FAOC150034/> (Erişim tarihi: 28 Nisan 2020).

¹⁹³ Nidal Rashid Sabri, "Community involvement in the Palestinian local governments", Social Science Research Network, 2009, s.1-3.

¹⁹⁴ Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA), *MEWA Ülkeleri Yerel Yönetim Sistemleri Araştırması*, s.15.

¹⁹⁵ Hebron Municipality, "Mayor and the City Council", <http://www.hebron-city.ps/page.aspx?id=SuhDWga806134791aSuhDWg> (Erişim tarihi: 30 Nisan 2020).

¹⁹⁶ Farsakh, s.6.

Filistin mevzuatı, demografik ağırlığa göre farklı yerellik türleri arasında ayrım yapmaktadır. Örneğin, Osmanlı döneminden miras kalan eski bir sınıflandırmayı yeniden kullanarak yerel yönetim birimlerini “belediyeler” ve “köy ihtiyar meclisleri” olarak sınıflandırmaktadır. Belediyeler, karar alma konusunda özerkliğe, bütçelere, personel yönetimine ve doğrudan oy hakkı olan nüfus tarafından seçilen üyelere sahip yerel yönetimlerdir. Köy ihtiyar meclisleri, bir denetim bakanlığına bağlı olan ve amacı uzaktaki bölgelerde merkezi gücü temsil etmek olan idari yapılardır. Yasaya göre, bu ayrım bir demografik kritere dayanmaktadır. Bu şekilde, 1.000'den fazla nüfusa sahip herhangi bir insan topluluğu bir belediyeyi oluşturabilmektedir.¹⁹⁷

Köy ihtiyar meclisi bulunmayan bazı köylerde geçici bir şekilde “Proje Komiteleri” oluşturularak bu komitelerin yerel meselelerle ilgilenmesi sağlanmıştır. Ancak bu komiteler herhangi bir yasal dayanağı olmadan faaliyet yürütmektedir. Bunların yanı sıra yerel bir meclisi olmasına rağmen bazı küçük şehirlerde ve köylerde hizmet ve projeleri kolaylaştırmak adına “ortak hizmet konseyleri” veya “mikro-bölge planlama komiteleri” görev icra etmektedir. Ancak bahsi geçen konsey ve komiteler bir yerel yönetim birimi olarak tanımlanmamaktadır. Ayrıca, ortak hizmet konseyinin yasal dayanağı olmasına karşın, mikro-bölge planlama komitesi eski Yerel Yönetim Bakanlığı’nca onaylanmış yasalar haricinde şu anda yasal bir dayanağa sahip değildir.¹⁹⁸

Bakanlığın kurduğu “ortak hizmet konseyleri” veya “mikro-bölge planlama komiteleri”, yerel yönetim birimi olarak tanımlanmamasına karşın yerel yönetim birimleri ile aynı sosyal, kültürel ve iktisadi özellikleri taşımaktadır. Bu komite ve konseylerin hedefi ilerleyen zamanda tek bir belediyeye dönüşmektir. Buna göre Yerel Yönetim Bakanlığı, yerel yönetim birimlerinin sayısını artırmanın yanı sıra daha küçük birimleri daha büyük birimlere katarak birleştirme ve büyütme faaliyeti gerçekleştirmektedir. Yerel yönetim birimlerinin sayısındaki artış niceliksel bir gelişme olsa da, niteliksel anlamda eksikliklerin olduğu öne sürülmektedir. Mevcut yerel yönetim kanunlarına göre birlikler, genel olarak, kamuya açık mekanların, inşaat ve pazar

¹⁹⁷ Sabri, s.1-3.

¹⁹⁸ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.14.

yerlerinin idare şekli üzerinde durmaktadır. Ancak sosyal temsil gibi demokratikleşme basamaklarıyla ilgili çalışmaları kısıtlı tutmaktadır.¹⁹⁹

Bütün bunlara ek olarak, 1997 yasası dört kategoride belediye oluşturmuştur. Belediyeler A, B, C ve D olarak demografik kriterlere göre sınıflandırılmaktadır. A sınıfı belediyelerin 15.000'den fazla nüfusu olmalıdır. Gerçekte nüfusa bakılmaksızın, sadece bölge başkentleri bu kategoriye girmektedir. B Sınıfı belediyelerin 10.000 ile 15.000 arasında nüfusu olmalıdır. C sınıfı belediyelerde 5.000 ile 10.000 arasında nüfus ve D sınıfı belediyeler de 1.000 ile 5.000 arasında nüfus barındıran belediyelerdir. C ve D kategorisi kırsal alanlardaki yerleşim yerlerini ifade etmektedir ve genellikle yeni belediyelerdir. “Belediyeler” ile “köy ihtiyar meclisleri” arasındaki sınıflandırmadan farklı olarak bu tipoloji, belediye grupları için hizmet sorumluluklarını değiştirmemektedir.²⁰⁰

Ülkede bulunan belediyeler Filistin Yerel Yönetimler Birliği (APLA) çatısı altında birleşmektedir. APLA, 1997 yılında Kudüs'te kurulan yarı idari bir kuruluştur. Söz konusu kuruluş, Filistinlileri gerek bölgesel gerek ulusal gerek de uluslararası düzeyde temsil ederek onların haklarını korumayı ve onlara daha iyi bir hizmet sunmayı ilke edinmiştir. Ülkede bulunan belediyelerin diğer ülkedeki belediyelerle sınır ötesi bağlar kurması için çaba göstermekte ve yerel yetkilileri de uluslararası arenada temsil etmektedir. Ayrıca, kendi bünyesinde hizmet veren yerel yönetim birimi çalışanlarının mesleki gelişimlerini desteklemek amacıyla da düzenli olarak eğitim programları düzenlemektedir. Birliğin kuruluşu bir başkanlık kararnamesine dayanmaktadır ve birlik Filistin Ulusal Yönetimi'nin yerel dış politikasını güçlü tutmayı ana ilke olarak benimseyerek bu konuda azami çaba göstermektedir. APLA'nın genel kurulu, yönetim kurulu ve icra komitesi bulunmaktadır. Bu kurul ve komitelerle işleyişini sürdürmektedir.²⁰¹

2000 yılında patlak veren İkinci İntifada akabinde Filistin topraklarında yerel kurumların gelişmesi İsrail kuvvetlerince zora sokulmuştur. Filistin Ulusal Yönetimi'nin

¹⁹⁹ Abed-Alnaser Makky, **The Role of Local Government Bodies in the Case of the PNA's Collapse or Dissolution**, The Palestinian Center for Policy and Survey Research (PSR), Ekim 2013, s.8.

²⁰⁰ Signoles, s.24.

²⁰¹ The Association of Palestinian Local Authorities (APLA), “About us”, <https://www.apla.ps/en/about-us> (Erişim tarihi: 05 Mayıs 2019).

kurumlarının ve halkın zarar gördüğü, Mizan Merkezi gibi araştırma merkezlerince belgelenmiştir. Özellikle İsrail kuşatmasından kaynaklanan finansal yardımların yavaşlaması ve hatta durması maddi açıdan bu kurumların olumsuz etkilendiğine örnek olarak verilmektedir.²⁰²

Filistin Ulusal Yönetimi'nde çoğu belediyenin elektrik, su ve atıkların imha edilmesi gibi ihtiyaçları bağışçılar ve ulusal hükümetin topladığı vergilerden gönderdiği çok sınırlı finansal kaynaklar ile karşılanmaktadır. Filistin tüm elektriğini İsrail'den almaktadır. Gazze'de bir elektrik üretim tesisi olmasına rağmen, İsrail tarafından yok edilmiştir. Emlak vergisi ve yakıtla ilgili taşıma vergisi ulusal hükümet tarafından tahsil edilerek elde edilen bu gelirin %90'ı belediyelere aktarılmaktadır.²⁰³

23 Haziran 2002'de Filistin Otoritesi, Filistin hükümeti için "100 Gün Planı"nı yayınlamıştır. Planın amacı Filistin topraklarında reformlar gerçekleştirerek etkili bir milli hizmet sunmaktır.²⁰⁴ Bu planın bir ayağı olan Reform Destek Grupları sayesinde; seçimler, yerel hükümet ve belediyeler gibi yerel yönetimleri de ilgilendiren sekiz alana yönelik yenilik çalışmaları başlatılmıştır. Japonya devleti tarafından desteklenen Reform Destek Grupları, izleyen Temmuz ve Ağustos 2002 tarihlerinde pek çok toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantılar neticesinde söz konusu reformların sadece merkezi sistem ile yerel yönetimler arasındaki finansal ilişkilere yönelik reformlarla sınırlı olmayacağı yönünde kararlar alınmıştır. Bu doğrultuda Reform Destek Grupları, Gazze ve Batı Şeria'daki belediyelerin kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesine şiddetle vurgu yapmıştır.²⁰⁵

Makky'nin yorumuna göre, Filistin belediyeleri maddi olarak desteklenirse merkezi bir rol oynayabilir. Ancak bu rol yerli veya yabancı kurumların iş birlikleriyle desteklenmeye gereksinim duyacaktır. Ayrıca Filistin Ulusal Yönetimi her ne kadar uluslararası projelerin tatbikinde bilgi sahibi olsa da, başarılı olmak için kendi kendine yeterli olamayacağı şüphesi mevcuttur.²⁰⁶ Bu doğrultuda Filistin Ulusal Yönetimi,

²⁰² Makky, s.8-9.

²⁰³ Mady Turner, "Building democracy in Palestine: liberal peace theory and the election of Hamas.", **Democratization**, Vol.13, No.5, 2006, s.743.

²⁰⁴ The World Bank Group, **The Palestinian Authority's (PA) Reform Agenda**, 2002, s.1.

²⁰⁵ United Nations Development Programme, *Diagnostic Report – Support to Local Government Reform Project*, s.8.

²⁰⁶ Makky, s.10.

gelişme yönünde çeşitli öneriler sunan uluslararası desteklerden yararlanmıştır ve hali hazırda da yararlanmaktadır.

4. FİLİSTİN ULUSAL YÖNETİMİ'NİN YEREL DIŞ POLİTİKASI

Filistin'de 1997 kanunu birçok alanda belediyeler için bir dereceye kadar özerklik sunmaktadır. Buna rağmen, Yerel Yönetim Bakanlığı'nın denetiminin yoğun olduğu belirtilmelidir. Yerel Yönetim Bakanlığı, birçok belediye faaliyetini denetleme gücüne ve yetkisine sahiptir. Özellikle, yerel siyasi kurumların bütçelerine, belediye kararnamelerine ve borçlanmalarına, üç yıldan fazla süren kamu hizmeti sözleşmelerinin delegasyonuna ve yerel vergi ve harçlardaki değişikliklere nihai onay vermek Yerel Yönetim Bakanlığı'nın yetkisindedir. Ayrıca, belediyelerin kendi başına ek vergi oluşturmaya veya vergi seviyelerini belirlemeye karar vermelerine izin verilmemektedir. Bunun için denetim bakanlıklarından önceden izin almaları gerekmektedir. Ancak Filistin yasaları belediyelere hangi yargı alanlarının, bakanlığın sorumluluğu olarak kaldığını belirlerken belirli yetkiler vermektedir. Filistin siyasi merkezinin rollerinden biri, idari prosedürleri ve belediyeler arasında iş yapma yollarını iki alanda uyumlu hale getirmektir. Bu alanlar finans ve personel yönetimidir. Yerel düzenlemeleri uyumlaştırma çabaları uluslararası bağışçılar tarafından büyük ölçüde teşvik edilmektedir. Aynı şekilde, Yerel Yönetim Bakanlığı ücret tarifelerini, işe alma yöntemleri, disiplin kuralları ve terfi kriterlerini belirlemektedir.²⁰⁷

Filistin belediyelerinin faaliyetlerini denetleyen tek otorite Filistin Yönetimi değildir. Oslo Anlaşmaları uyarınca, belediyeler İsrail Devleti tarafından da kontrol edilmektedir. 1995 tarihli geçici anlaşma, faaliyetleri çeşitli şekillerde sınırlamaktadır. Bunun ötesinde, Oslo süreci tarafından oluşturulan bölgenin parçalanması, belediyelerin kalkınma için mevcut arazi miktarını azaltma eğilimindedir. A ve B sınıfı büyük belediyeler genellikle İsrail tarafından kontrol edilen araziler ile çevrilidir. Hatta bazı belediyelerin sınırları içerisinde dahi İsrail tarafından kontrol edilen alanlar mevcuttur. Bu durum mevcut arazide öngörülen yerel kalkınma projelerinin uygulanmadan önce İsrail yetkilendirmesi alması gerektiği anlamına gelmektedir.²⁰⁸

Özetle, Filistin'de Yerel Yönetim Bakanlığı'nın yerel yönetimler üzerindeki denetimi ve Filistin'deki yerel yönetimlerin İsrail tarafından çevrelenmesi gibi

²⁰⁷ Makky, s.8.

²⁰⁸ Makky, s.8-9.

nedenlerden ötürü Filistin yerel yönetimlerinin yerel dış politika uygulamaları da sınırlı kalmıştır. Bunun yanında bazı ülkeler tarafından tanınmamasından²⁰⁹ ve Birleşmiş Milletler’de “üye olmayan gözlemci devlet” statüsünden ötürü, bazı ülkeler yasal olarak da Filistin belediyeleri ile iş birliği kuramamaktadır.²¹⁰ Ancak buna rağmen birçok Filistin belediyesi, yerel dış politika konusunda ilerlemeler kaydetmiştir. Filistin belediyelerinin en fazla ilerleme kaydettiği yerel dış politika kolu kardeş şehirciliktir. Filistin belediyeleri, Türkiye ve Avrupa belediyeleri ile yoğun dış politika gerçekleştirirken, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İtalya ve Fransa şehirleriyle de yoğun kardeş şehir ilişkileri geliştirmiştir.

4.1. Filistin Ulusal Yönetimi’ndeki Şehirlerin Kardeş Şehirleri

Bu bölümde sırasıyla Doğu Kudüs, Batı Şeria şehirleri (Nablus, Beytüllahim, Eriha, Ramallah ve El Halil) ve Gazze Şeridi şehirleri (Gazze, Refah ve Han Yunus) olmak üzere 9 şehrin kardeş şehir ilişkileri ele alınmaktadır. On altı il bulunan Filistin Ulusal Yönetimi’nde bahsi geçen 9 şehrin şehir bazında toplam 89 kardeş şehir ilişkisi mevcuttur. Bu şekilde kardeş şehirlerin sadece il belediye bazında sınırlandırılarak ele alınmasının sebebi, ilçe belediye kaynaklarının doğrulanması ve tespitinde yaşanan problemler ve kardeş şehir listelerinin ilçe belediyelerle birlikte uzaması ve kapsamın genişlemesidir. Bu kapsamda Filistin yerel yönetimlerinin kardeş şehir ilişkileri incelediğinde genellikle İtalya, Fransa ve ABD şehirlerinin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Filistin şehirlerinin il bazındaki kardeş şehirlerinin ülkelere göre dağılımı Tablo 2’deki gibidir.

²⁰⁹ Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, **Kıyaslama Çalışması: Küçük Ülkeler ve KKTC**, KKTC Fokus, 2012 s.6.

²¹⁰ M. Cüneyt Özşahin, “Filistin 2012”, **Ortadoğu Yıllığı 2012**, Açılım Kitap, 2014, s.102.

Tablo 2 : Filistin Kentlerinin Kardeş Şehirlerinin Ülkelere Göre Sayıca Dağılımı

Şehir / Ülke	Doğu Kudüs	Nablus	Beytüllahim	Eriha	Ramallah	El Halil	Gazze	Refah	Han Yunus	Toplam
İtalya		4	14	2		3	1	1	1	26
Fransa		1	5	1		2				9
ABD		1	1	1	1		1	2		7
Norveç		1	1	1	1		1		1	6
Fas	1	1				2				4
İngiltere					1	2				3
İspanya			1			1	1			3
Türkiye						2				2
Rusya		1	1							2
Polonya		1	1							2
İskoçya		1	1							2
Brezilya			1		1					2
Şili			2							2
İrlanda		1								1
Irak	1									1
BAE			1							1
Yunanistan			1							1
Kolombiya			1							1
Peru			1							1
Batı Sahra			1							1
Malta			1							1
Almanya			1							1
Meksika			1							1
Avusturya			1							1
Macaristan				1						1
Romanya				1						1
Suudi Arabistan						1				1
Ürdün						1				1
Arjantin						1				1
Portekiz							1			1
İran							1			1
İsrail							1			1
Toplam	2	12	37	7	4	15	7	3	2	89

Buna göre Filistin belediyelerinin il belediye bazında kardeş şehir ilişkilerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

4.1.1. Doğu Kudüs'ün Kardeş Şehirleri

Doğu Kudüs'ün kardeş şehirleri aşağıdaki gibidir:²¹¹

- Fes, Fas,
- Bağdat, Irak.

Doğu Kudüs'ün iki tane şehir ile kardeş şehir ilişkisi mevcuttur. Fes ile 1982 yılında,²¹² Bağdat ile ise 1988 yılında yapılmış kardeş şehir anlaşmaları bulunmaktadır.²¹³ Doğu Kudüs'ün kurduğu kardeş şehircilik ilişkisi ve faaliyetleri hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Nitekim Bağdat ile kurulan kardeş şehir ilişkisi de doğrulanmamıştır. Doğu Kudüs 1967 İsrail işgalinden sonra, Filistin'in işgal altındaki topraklarının mevcut durumundan farklı bir statüye sahip olmuştur.²¹⁴ Bu doğrultuda Gazze ve Batı Şeria'daki illerden farklı olarak az sayıda kardeş şehir ilişkisi geliştirebildiği düşünülmektedir.

4.1.2. Nablus'un Kardeş Şehirleri

Nablus'un kardeş şehirleri aşağıdaki gibidir:²¹⁵

- Boulder, ABD,
- Como, İtalya,
- Dundee, İskoçya,
- Floransa, İtalya,
- Dublin, İrlanda,
- Khasavyurt, Rusya,
- Lille, Fransa,

²¹¹ Sister Cities of the World, “Sister cities of East Jerusalem”, <http://en.sistercity.info/sister-cities/East%20Jerusalem.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

²¹² Fes City, “Twin Towns”, <https://www.fescity.com/en/twin-towns/> (Erişim tarihi: 28 Nisan 2020).

²¹³ Ami Ayalon ve Haim Shaked, **Middle East Contemporary Survey**, Volume Xii, Westview Press, 1988, s.534.

²¹⁴ The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ), “The June 1967 – War”, <https://www.arij.org/atlas40/chapter1.5.html> (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2020).

²¹⁵ Sister Cities of the World, “Sister cities of Nablus”, <http://en.sistercity.info/sister-cities/Nablus.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

- Napoli, İtalya,
- Poznań, Polonya,
- Rabat, Fas,
- Stavanger, Norveç,
- Toscana, İtalya.

Nablus yerel dış politikada aktif olan Filistin belediyeleri arasında yer almaktadır. Filistin'in en büyük ve köklü üniversitesi olan En-Necah Üniversitesi Nablus'ta bulunmaktadır.²¹⁶ Nitekim, Nablus'un yerel dış politikada aktif olmasının nedenlerinden en önemlisi, bahsi geçen En-Necah Üniversitesi'ne ev sahipliği yapmasıdır. Bu sayede Nablus, akademi üzerinden dış dünyayla köprüler kurabilmektedir. Nablus'un bazı kardeş şehir ilişkileri aşağıda sunulmuştur:

Boulder: Boulder ile Nablus arasındaki kardeş şehir ilişkisi Boulder sakinleri tarafından yürütülen bir kampanya ile başlamıştır. Öncelikle 2011'de kurucu ortak olan Guy Benintendi, kardeş şehir ortaklığı kurma fikrini karşılıklı ele almak maksadıyla Nablus'ta bulunan En-Necah Üniversitesi'nde bir profesörle görüşmüştür. Bahsi geçen Profesör Saed bir dostluk ilişkisi içerisinde Boulder'e kardeş şehir olmak için heyecanlanmış ve bu doğrultuda Guy'ı Nablus Belediye Başkanı Adly Yaish ile tanıştırmıştır. Nablus Belediye Başkanı bu tanışma toplantısında Boulder şehrini kardeş şehir olarak Nablus'a katılmaya davet etmiştir. Böylece “Boulder-Nablus Kardeş Şehir Projesi (BNSCP)” başlamıştır.²¹⁷

Boulder ve Nablus arasında ilişki girişimleri ilk etapta son derece tartışmalı olmuş, Filistin yerel gazetelerinde haftalarca manşetlerde kalmış ve tüm şehrin dikkatini üzerine çekmiştir. Söz konusu kardeş şehir kampanyası, siyasi düşüncelerden bağımsız olarak sadece insani ilişkilere odaklanan ve kültürel alışverişi önemseyen insanlara ulaşmada çok etkili olmuştur. Nihai olarak bu doğrultuda kampanya başarılı olmuş ve resmi olarak

²¹⁶ Institutional Evaluation Programme (IEP), “Governance, management, strategic planning and organisational issues”, **Evaluation Report**, An Najah National University, 2011, s.6.

²¹⁷ Boulder Nablus Sister City Project, “From 2011 to Present, the Story of the Twinning of Boulder and Nablus”, <https://bouldernablus.org/bnscp-background/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

kardeş şehir ilişkisine 2016 yılında geçilebilmiştir.²¹⁸ Bu kardeş şehir ilişkisi kapsamında bazı programlar gerçekleştirilmiştir. Bu programlar genellikle eğitim alanındadır.

Kardeş şehir ilişkisi sürecinde atılan bazı adımlar aşağıda sıralanmaktadır.²¹⁹

- Asya Araştırmaları Merkezi ile Orta Doğu kültürü hakkında eğitim çalışmaları ve atölyeleri düzenlemek hususunda iş birliği başlatılmıştır. Arap tarihi, Filistin kültürü ve mutfağı ve Ortadoğu'da suyun önemi olmak üzere eğitim atölyelerinin konuları çeşitlenmektedir.
- Bu iş birliğine çok sayıda sivil organizasyon ve kilise sponsor olmuştur. Bu destekçilerden bazıları Boulder Birleşmiş Milletler Derneği, Spiritkeepers Dinlerarası Bursu, Boulder İslam Merkezi, Sabeel Colorado'dur.
- Söz konusu iş birliği çerçevesinde, Boulder'da yaşayan halkın Filistin'deki yaşam koşulları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak için "Filistinli Yaşamlar" adında bir televizyon dizisi yayınlanmıştır.
- "Give Back Yoga", "Calming Kids Yoga" ve Sacramento-Beytullahim Kardeş Şehir Projesi ile ortaklaşa olarak gerçekleştirilen "Yoga İşbirliği Programı" kapsamında, Boulder'dan iki yoga hocası yoga hareketleri ve teknikleri hususunda eğitimci adaylarına ders vermek üzere 2013 yılında Nablus'a gönderilmiştir.
- Yoga eğitimci adaylarına ve profesyonellere verilen eğitimler düzenli olarak her sene tekrarlanmaktadır.²²⁰
- Nablus'taki 60 çocuğa UNESCO tarafından desteklenen bir program çerçevesinde kitaplar verilmiş ve çocuklar hikaye anlatma sanatı eğitimi ve atölye çalışmalarıyla desteklenmiştir. Bu doğrultuda çocuklar hikaye anlatımı yapmaya özendirilmiş ve teşvik edilmiştir.²²¹

²¹⁸ Cities for Palestine, "Sister Cities", <https://www.citiesforpalestine.org/sistercities> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²¹⁹ Boulder Nablus Sister City Project, "From 2011 to Present, the Story of the Twinning of Boulder and Nablus".

²²⁰ Boulder Nablus Sister City Project, **Annual Report 2017**, 2017, s.9.

²²¹ Boulder Nablus Sister City Project, *Annual Report 2017*, s.5.

- Bir diğer program olan “Daily Hugz” ile Filistin’de yaşayan çocuklar için güvenli oyun ortamları sunulmakta ve istismara uğramış yuvasız hayvanlara sığınak sağlanmaktadır.²²²

Boulder-Nablus Kardeş Şehir Projesi’nin 2019 Yıllık Raporu’nda verdiği bilgi çerçevesinde, Nablus ve Boulder şehirleri sanat alanında öğrenci değişimi projesi gerçekleştirmiştir. Proje doğrultusunda öğrenciler dijital medyadan yararlanarak temalara uygun görsel hikaye sunumları, çizimler ve çeşitli videolar hazırlamıştır. Her bir öğrenci programa dahil olan diğer sanat öğrencileri ile sosyal medya üzerinden etkileşimini sürdürmekte ve bilgi ve mesleki kazanım elde etmeye devam etmektedir. Söz konusu proje ile bireysel ilişki ve karşılıklı anlayış doğrultusunda kültürel ve coğrafi farklılıkların ortadan kaldırılması hedeflenmiştir.²²³

Nablus’ta bulunan En-Necah Üniversitesi’nde gerçekleştirilen ve Filistin bölgesinde daha önce hiç gerçekleştirilmemiş olan bilgisayar mühendisliği alanındaki çalışmalar da bu kardeşlik ilişkisi projelerinin parçalarından bazılarıdır.²²⁴

Lille: Nablus ve Lille arasındaki kardeş şehir ilişkisi 1998 yılında kurulmuş olan uzun soluklu bir ilişkidir. Kardeşlik inşasından bu yana her iki taraf da oluşturdukları heyetlerle teknik alanlarda ve kültürel mirasın korunması alanlarında bir iş birliği oluşturmuştur. Karşılıklı olarak yürütülen projelerde şehir planlama mühendisleri aktif rol olarak çeşitli merkezler tasarlamıştır ve mevcut merkezlerin de kapasitesini artırma çalışmaları yapmıştır. Ayrıca bu doğrultuda arkeolojik alanlar için restorasyon önlemleri ile kültürel mirasa yönelik eğitim atölyeleri düzenlenmiştir.²²⁵

Lille-Nablus kardeş şehir anlaşmasının 20. yıl dönümü vesilesiyle 2018 yılında Lille heyeti Nablus’a ziyarette bulunmuş ve Nablus şehri heyete ev sahipliği yapmıştır. Lille heyeti bu davete kendi ekibinin yanı sıra “French Sport” adlı bir grup ile ve de bir

²²² Boulder Nablus Sister City Project, “Daily Hugs”, <http://bouldernablus.org/daily-hugz/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²²³ Boulder Nablus Sister City Project, **Annual Report 2019**, 2019, s.5.

²²⁴ Boulder Nablus Sister City Project, *Annual Report 2019*, s.8.

²²⁵ Nablus Municipality, “Urban Planning and Preserving Cultural Heritage”, 15 Ekim 2016, <http://nablus.org/index.php/en/newsarchive-en/1581-nablus-and-lille-municipalities-resume-implementation-of-a-joint-venture-project-entitled> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

müzisyen grubu ile iştirak etmiştir.²²⁶ Ayrıca, Nablus'ta gerçekleştirilen bu etkinlikten sonra Nablus'tan bir heyet yine 20. yıl dönümü kutlamaları kapsamında iade-i ziyaret olarak Lille şehrini ziyaret etmiştir. Bu ziyaret çerçevesinde kardeş şehir ilişkisini ele aldıkları bir yuvarlak masa toplantısı, Nablus şehrinin ekonomik kalkınma ve ulusal mücadeledeki rolü hakkında bir konuşma ve Nablus-Lille temalı bir sergi yer almıştır. Karşılıklı olarak kurdukları en aktif iş birliği alanı olan kültürel mirasın korunması ve şehir planlaması konularındaki projelerin ilişkilerini güçlendirdiğine dair vurgular yapılmıştır. Bu doğrultuda bölgedeki elektrik kontrolünün İsrail'den Filistinlilere geçmesi için projeler üretilmesinin çabalandığına da dikkat çekilmiştir.²²⁷ Bu şekilde, yürütülen kardeş şehir ilişkileri enerji ve elektrik gibi sektörlerde dışa bağımlılığı ortadan kaldırmak için fikirler üretilmesine yardımcı olmaktadır.

Dundee: Dundee ve Nablus arasındaki kardeş şehir anlaşması 1982 senesinde imzalanmıştır. Dundee o dönem, Filistin bayrağını yükselten Avrupa'daki ilk şehir olmuştur. 2017 yılında Dundee Üniversitesi'nden bir heyet Nablus Belediyesi'ne ziyarette bulunmuş ve karşılıklı olarak kardeş şehir ilişkisi çerçevesinde her iki şehirdeki eğitim ve öğretim kurumları arasında öğrenci ve personel değişimi alanlarında yeni iş birliği oluşturma yolları üzerine konuşmuşlardır.²²⁸ Ziyaret çerçevesinde Dundee Üniversitesi heyeti, Dundee Üniversitesi'ne bağlı İşletme Okulu'nu En-Necah Üniversitesi'ne tanıtmış, okul vasıtasıyla öğrencilere değişim fırsatları sunulabileceğinin altını çizmiş ve bu okul üzerinden de iş birliği yapmaya davet etmiştir.²²⁹

Nablus-Dundee kardeş şehir projesi üzerinden hali hazırda çeşitli projeler yürütülmekte ve etkinlikler düzenlenmektedir. 29 Şubat – 14 Mart 2020 tarihleri arasında düzenlenmiş olan “Dundee Kadın Festivali” kapsamında Dundee Üniversitesi'nde, Nablus-Dundee kardeş şehir projesinin ev sahipliği yaptığı, Filistinli kadınların

²²⁶ Nablus Municipality, “Nablus Municipality participated in the twinning conference in Lille, France”, **International Relations Department Newsletter 5**, 2018, s.2.

²²⁷ Nablus Municipality, “Nablus Municipality participated in the twinning conference in Lille, France”, 22 Kasım 2018, <http://nablus.org/index.php/en/newsarchive-en/2312-nablus-municipality-participated-in-the-twinning-conference-in-lille-france> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

²²⁸ Nablus Municipality, “Nablus Municipality Discussed Cooperation Potentials with University of Dundee”, **International Relations Department Newsletter 2**, 2017, s.3.

²²⁹ Dundee University, “Building links with An-Najah National University”, 22 Eylül 2017, <https://www.dundee.ac.uk/business/news/2017/article/building-links-with-an-najah-national-university.php> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

yaşamlarına yer veren “Dikiş” adlı bir belgesel gösterimi ve akabinde konuyla alakalı panel oturumu düzenlenmiştir.²³⁰

4.1.3. Beytullahim’in Kardeş Şehirleri

Beytullahim’in kardeş şehirleri 37 tanedir. Beytullahim, Filistin’de en fazla kardeş şehir ilişkisine sahip şehirdir. Beytullahim’in kardeş şehirleri aşağıdaki gibidir.²³¹

- Abu Dabi, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE),
- Assisi, İtalya,
- Atina, Yunanistan,
- Barranquilla, Kolombiya,
- Brescia, İtalya,
- Burlington, ABD,
- Capri, İtalya,
- Catanzaro, İtalya,
- Chartres, Fransa,
- Chivasso, İtalya,
- Civitavecchia, İtalya,
- Concepción, Şili,
- Cori, İtalya,
- Creil, Fransa,
- Cusco, Peru,
- Częstochowa, Polonya,
- Dakhla, Batı Sahra,
- Este, İtalya,
- Faggiano, İtalya,
- Floransa, İtalya,
- Gallipoli, İtalya,

²³⁰ Dundee Women’s Festival, “Stitching Palestine Documentary Film & Panel Discussion”, **Dundee Women’s Festival Programme 2020**, 2020, s.13.

²³¹ Sister Cities of the World, “Sister cities of Bethlehem”, <http://en.sistercity.info/sister-cities/Bethlehem.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

- Ghajnsielem, Malta,
- Glasgow, İskoçya,
- Greccio, İtalya,
- Grenoble, Fransa,
- Köln, Almanya,
- Lourdes, Fransa,
- Monterrey, Meksika,
- Montevarchi, İtalya,
- Montpellier, Fransa,
- Natal, Brezilya,
- Pratovecchio Stia, İtalya,
- Saint Petersburg, Rusya,
- Sarpsborg, Norveç,
- Steyr, Avusturya,
- Villa Alemana, Şili,
- Zaragoza, İspanya.

Beytüllahim, Filistin'deki Batı Şeria'da, Kudüs'ün 10 kilometre güneyinde, yaklaşık 32.000 nüfuslu bir Filistin şehridir.²³² Beytüllahim, Hristiyan geleneği tarafından Hazreti (Hz.) İsa'nın doğum yeri olarak tanımlandığından dolayı pek çok kaynak tarafından Filistin'deki kültür ve turizmin merkezi olarak ifade edilmektedir. Beytüllahim, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde kayıtlı olan Doğu Kilisesi başta olmak üzere birçok yoğun ziyaret alan kiliseye ev sahipliği yapmaktadır. Beytüllahim'in bu kadar tempolu kardeş şehir ilişkisi kurmasının arkasında yatan temel neden de budur.²³³ Kültürel bir merkez olmasından dolayı, diğer Filistin şehirlerine kıyasla Batılı ülkelerde daha kolay kardeş şehir ilişkisi kurabildiği düşünülmektedir.

Beytüllahim, özellikle kamu hizmetlerinde bilgi ve deneyim değişimi, eğitim, turizm ve gençlik projeleri dahilinde kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi

²³² Palestine Liberation Organization Negotiations Affairs Department, "Introduction", **Bethlehem 2017: Fact and Figures**, 2017, s.1.

²³³ Nada Atrash, "World Heritage Site in Betlehem and its potential reflections on tourism", **The Politics and Power of Tourism in Palestine**, Routledge, 2016, s.92-93.

amacıyla kardeş şehir ilişkileri üzerine yoğunlaşmaktadır. Hz. İsa'nın doğduğu yer olarak bilinmesinden ötürü, Hristiyan nüfusun yoğunlukta olduğu birçok kentle kardeş şehir ilişkisi kurmayı başardığı görülmektedir.²³⁴

Beytüllahim'in kurduğu bazı önemli kardeş şehir ilişkilerini detaylı olarak aşağıdaki şekilde incelemek mümkündür:

Floransa: İtalya'nın Floransa şehri ile Beytüllahim arasında 24 Haziran 1962'de bir kardeş şehir anlaşması yapılmış olup, bu anlaşma Beytüllahim'in yaptığı ilk kardeş belediye anlaşmasıdır. Söz konusu anlaşma, kültürel mirasın korunması, barış kültürünün geliştirilmesi ve uluslararası iş birliği noktalarında iyi bir örnek olmuştur. Belediye Başkanı Dario Nardla başkanlığındaki Floransa Belediyesi'ne mensup bir heyet, Beytüllahim şehrini 13 Ocak 2017'de ziyarette bulunmuş ve o zamanki Beytüllahim Belediye Başkanı Vera Baboun ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. İkili arasındaki kardeş şehir anlaşması çerçevesinde o sene, Beytüllahim'in kültürel mirasının muhafazası, Beytüllahim'de futbol stadyumu inşaatı ve Beytüllahim sanatçılarının Floransa El Sanatları Sergisi'ne katılımı konusunda anlaşma sağlanmıştır.²³⁵

Atina: Atina ve Beytüllahim arasındaki kardeşlik ilişkisi 1986 yılında imzalanan kardeşlik protokolüne dayanmaktadır. Atina Katedrali'nde yapılan törene dönemin belediye başkanlarının yanı sıra Kudüs Patrikhanesi ve Yunan Ortodoks Kilisesi'nin liderleri de katılmıştır.²³⁶ Atina ile Beytüllahim'in kurduğu kardeş şehir ilişkisinde, iki şehrin eşleştirilmesinin ana nedeni ikisine de özellikle manevi başkent olarak önem atfedilmesinden dolayı ortak özelliklerinin bulunmasıdır. Atina antik Yunan ruhunun beşiği olarak kabul edilmektedir. Beytüllahim ise Hz. İsa'nın doğum yeri olduğu için dünyanın en manevi ve kutsal şehirlerinden biri sayılmaktadır, Bu yüzden Atina ile Beytüllahim arasındaki ilişkiler kültür-sanat ve tarih temelli olmuştur. Atina ile yapılan

²³⁴ Visitor Information Center – Bethlehem, “Are you from a ‘twin city’ of Bethlehem?”, 16 Ağustos 2012, <https://vicbethlehem.wordpress.com/2012/08/16/are-you-from-a-twin-city-of-bethlehem/> (Erişim tarihi: 06 Mayıs 2020).

²³⁵ Bethlehem Municipality, “Sister Cities: Florence”, <http://www.bethlehem-city.org/en/florence> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²³⁶ Jewish Telegraphic Agency, “Bethlehem and Athens Twinned”, **Jewish Telegraphic Agency Daily News Bulletin**, 22 Mayıs 1986, Vol.64-69, No.98, s.3.

kardeş şehir anlaşmasının ana amacı, ikisi arasında gerçek kültürel ilişkiler kurmak ve her iki şehrin karşılaştığı ara sorunların üstesinden gelmektir.²³⁷

Köln: Köln ve Beytüllahim arasındaki kardeş şehir ilişkisi, İsrail-Filistin çatışması neticesinde oluşturulmuş bir kardeş şehir ilişkisidir. Köln, bu çatışma sonucunda Filistin'deki Beytüllahim ile ve Kudüs şehri ile dolaylı bir üçgen ilişkisi çerçevesinde bir bağ geliştirmiştir. Bu ilişki çerçevesinde yapılan aktivitelerde çok taraflı düşünerek hareket etmek ve bu sayede ilişkilerden maksimum fayda elde etmek hedeflenmiştir.²³⁸

Kültür ve bilgi alışverişi alanında çeşitli bir faaliyet yelpazesini içeren Köln ve Beytüllahim arasındaki kardeş şehir ilişkisi güncel ziyaretlerle canlılığını korumaktadır. Beytüllahim'den bir heyet Kasım 2015'te, mevcut ortaklıkları pekiştirme ve yeni ortaklıklar için ortak proje fikirleri geliştirme üzerine çalıştaylar içeren Alman-Filistin Belediye Ortaklığı toplantısına katılmıştır. Söz konusu toplantıda sürdürülebilir yerel kalkınmayı güçlendirmek için de fikir alışverişi yapılmıştır. Ayrıca yine Beytüllahim'den bir heyet, Nisan 2014'te Köln'de “Yerel ve bölgesel kalkınmanın güçlendirilmesi ve Beytüllahim bölgesinde Alman-Filistin şehirler arası iş birliğinin güçlendirilmesi” başlıklı bir çalışmaya katılmıştır.²³⁹

Sarpsborg: Beytüllahim ve Sarpsborg şehirleri 1997'de Oslo barış görüşmelerinin bir getirisi olarak kardeş şehir protokolünü imzalamıştır.²⁴⁰ Norveç'in Sarpsborg şehri ile Beytüllahim arasında geliştirilen ilişkiler genellikle kültür ağırlıklıdır ve ikili arasındaki birliktelik uzun solukludur. Nisan 1999'da eğitim ve gençlik değişimi alanında Beytüllahim Üniversitesi öğrencileri Sarpsborg'u ziyaret etmiştir. Bunun yanı sıra kültür ve sanat alışverişi kapsamında Sarpsborg'da düzenlenen bir kültür gecesine yine Beytüllahim'den temsilciler katılmıştır. Aralık 2007'de ise Sarpsborg'dan 29 kişilik bir heyet, kardeş şehir anlaşmasının onuncu yıl dönümünü kutlamak için Beytüllahim'e

²³⁷ Bethlehem Municipality, “Sister Cities: Athens”, <http://www.bethlehem-city.org/en/athens-english> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²³⁸ Aaron Fishbone, **Municipal Foreign Affairs: A Study of the Offices of International Affairs in Europe and the USA**, Robert Bosch Foundation, 2015, s.26.

²³⁹ Bethlehem Municipality, “Sister Cities: Cologne”, <http://www.bethlehem-city.org/en/cologne-3258> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²⁴⁰ Anne Lidén, **The New Saint Olav column in the city of Sarpsborg, Norway 2016**, Stockholms Universitet, 2018, s.11.

ziyarete bulunmuştur. Ayrıca Ekim 2005'te Kudüs'ten bir Yahudi kadın, Ramallah'tan bir Müslüman kadın ve Beytüllahim'den bir Hristiyan kadından oluşan ve işgalin sonuçları hakkında bilgiler veren “Üç Kadın Konuşması” Sarpsborg'da yapılmıştır.²⁴¹ Bu bağlamda yine Sarpsborg ve Beytüllahim, ilişkilerinin 20.yıl dönümünü bir barış çemberi çerçevesinde Norveç, İsrail ve Filistin'den katılan siyasi ve dini liderlerle bir konferans etkinliği gerçekleştirerek kutlamışlardır.²⁴²

Konferans çerçevesinde Filistin'de demokrasinin kalıcılığı, İsrail ve Filistin bölgesindeki tüm halkların nasıl daimi bir demokrasiye ulaşabileceği ve Beytüllahim'deki çok dinlilik ve çoklu siyasi geçmişlik gibi din ve siyaset odaklı konular işlenmiştir.²⁴³

Strazburg: Beytüllahim ve Strazburg arasındaki kardeşlik, 5 Haziran 1998'de imzalanan iş birliği ve ortaklık anlaşması ile başlamıştır. Noel'i sosyal ve kültürel takvimde önemli bir olay olarak kabul eden Strazburg ve Beytüllahim, aynı zamanda da farklı dinlerin barış içinde birlikte yaşadığı iki şehri temsil etmektedir. İki şehir arasındaki iş birliği sonucunda kültürel alışverişler, karşılıklı ziyaretler ve ünlü Strasbourg Noel Pazarı'nda Beytüllahim zanaatkarlarının yer alması gibi etkinlikler gerçekleşmiştir.²⁴⁴

Saint Petersburg: Beytüllahim'in iş birliği yaptığı bir diğer şehir de Rusya'nın Saint Petersburg şehridir. 2003 yılında Saint Petersburg Valisi Vladimir Yakovlev ve Beytüllahim Belediye Başkan Yardımcısı Ziad Al Bandak özel bir toplantı çerçevesinde iş birliği anlaşmasını imzalamışlardır. Söz konusu toplantıda çok sayıda Arap ülkesinin temsilcileri de yer almıştır. Saint Petersburg Beytüllahim'e birçok restorasyon projesinde destek sağlamaktadır. Bunun yanında iki şehir kültür ve sanat alanında iş birliği kurmaktadır. Buna bir örnek olarak 2015 yılında Beytüllahim'de Putin Merkezi açılmıştır. Saint Petersburg tarafından fonlanan bu merkezde müzik, resim ve heykel gibi

²⁴¹ Bethlehem Municipality, “Sister Cities: Sarpsborg”, <http://www.bethlehem-city.org/en/sarpsborg> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²⁴² TicketCo, “Konferanse: Civil rights in a political and religious diversity”, https://sarpsborg.ticketco.events/no/sv/e/civil_rights_in_a_political_and_religious_diversity (Erişim tarihi: 06 Mayıs 2020).

²⁴³ TicketCo, “Konferanse: Civil rights in a political and religious diversity”.

²⁴⁴ Bethlehem Municipality, “Sister Cities: Strasbourg”, <http://www.bethlehem-city.org/en/strasbourgenglish> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

çeşitli sanatsal alanlarda eğitimler verilmektedir.²⁴⁵ Diğer bir örnek ise 2012 yılında yine Beytüllahim’de açılmış olan Rus Kültür Merkezi’dir. Bu kültür merkezinde üç binden fazla kitabın bulunduğu ve Rusça’nın öğretildiği bir dil laboratuvarı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra sergi salonlarına ve birer müzik odası ile sinema salonuna sahiptir. Merkez, öğrencilerin Rus dili ve kültürünü başarıyla öğrenmelerini ve Rusya’da eğitim almalarını teşvik etmekte ve bu konuda destek olmaktadır.²⁴⁶

Glasgow: Beytüllahim ve Glasgow arasındaki kardeşlik anlaşması 2007 yılında eğitim ve kültürel alanlarında iş birliği kurulması amacıyla imzalanmıştır. Ancak, iki şehir arasındaki ilişki, Beytüllahim’in yukarıda verilen kardeş şehir ilişkilerinden farklı olarak sağlık alanında iş birliğine yoğunlaşmıştır. Bunun sebebi, Glasgow’da bulunan yerel yönetim birimlerinin, her iki şehri birbirine bağlayan sağlık projelerine sponsor olma sözünü vermiş olmalarıdır. Bu doğrultuda, her iki şehirdeki sağlık personelleri ile psikolojik hizmet veren personellerin mesleki gelişimini güçlendirmek için eğitimler düzenlenmiştir.²⁴⁷ Sağlık projelerinden bir tanesi de, Glasgow ve Filistin arasında onkolojik hemşirelerin eğitimi konusunu kapsamaktadır. Proje dahilinde eğitim “Beytüllahim Üniversitesi Hemşirelik ve Yaşam Bilimleri Fakültesi”nde gerçekleştirilmektedir.²⁴⁸ Bu anlamda, Beytüllahim’deki sağlık çalışanlarının son derece istifade edebileceği bir projedir.

Beytüllahim sadece Avrupa ülkeleriyle değil, aynı zamanda Afrika ve Amerika kıtası ülkelerindeki şehirler ile de kardeş şehir ilişkisi kurmuştur. Bu ilişkileri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

Concepción (Şili): Mayıs 2006’da imzalanan kardeş şehir anlaşmasının amacı, her iki şehrin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimini teşvik etmektir. Bunların yanı sıra, çeşitli ilgi alanlarında toplantılar düzenleyerek idari ve akademik deneyim alışverişinde

²⁴⁵ Bethlehem Municipality, “Sister Cities: Saint Petersburg”, <http://www.bethlehem-city.org/en/saint-petersburg> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²⁴⁶ UNESCO, “Establishment of the Russian Center for Science and Culture in Bethlehem”, <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/establishment-russian-center> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²⁴⁷ Elizabeth Hannah ve Fergal Doherty, “Glasgow Bethlehem twinning project: Health and wellbeing”, **Educational Psychology in Scotland**, S.17, 2016, s.2.

²⁴⁸ NHS Greater Glasgow and Clyde, **The Development of Cancer Nurse Teaching Initiatives between Glasgow and Palestine**, 2014, s.1.

bulunmaktadır.²⁴⁹ Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, Concepción ve Beytüllahim arasındaki ilişkilerinin kökeninde 19. yüzyılda Filistin bölgesinden ve özellikle Beytüllahim'den Şili'ye yapılan göçler yatmaktadır. O dönemki göçlerin bir neticesi olarak, 2019 verilerine göre şu anda yaklaşık 400 bin Filistinli Şili'de yaşamaktadır.²⁵⁰

Nitekim, aşağıda yer verilen Monterrey ve Cusco kentlerinin Beytüllahim ile olan kardeş şehir ilişkisinin temelinde de 19. yüzyıl göçlerinden kaynaklı benzer bir durum mevcuttur. Çünkü Filistinliler o dönem sadece Şili'ye değil, pek çok Latin Amerika ülkesine göç etmişlerdir.²⁵¹

Monterrey (Meksika): Monterrey ve Beytüllahim arasındaki kardeş şehir ilişkisi 1997'de imzalanan bir kardeşlik protokolüne dayanmaktadır.²⁵² Monterrey ile Beytüllahim arasında kurulan kardeş şehir ilişkisinde her iki kentin kendi vatandaşlarının yararına çeşitli seviyelerde iş birliği yapmak ve dostça ilişkiler için köprüler oluşturmak amaçlanmıştır. Söz konusu anlaşma ayrıca uluslararası arenada iş birliğini, sosyal örgütler ve siyasi temsilciler ile vatandaşlar arasında temasın düzenlenmesini ve iyileştirilmesini amaçlamaktadır. Bunların yanı sıra, kentsel yönetim ve ekonomi alanlarında iş birliği, kültür merkezleri ve eğitim-öğretim kurumları hakkında bilgi alışverişi vardır.²⁵³

Cusco (Peru): Beytüllahim Belediyesi, Peru şehri Cusco ile 22 Kasım 1994'te kardeşlik anlaşması imzalamıştır. Anlaşmanın yapılmasında, Peru'daki Filistinlilerin varlığı etkili olmuştur. Böylece anlaşma, iki halk arasındaki kültürel, tarihi ve sosyal ilişkileri ve kan bağıını geliştirmeyi amaçlamaktadır.²⁵⁴

²⁴⁹ Bethlehem Municipality, "Sister Cities: Concepcion", <http://www.bethlehem-city.org/en/concepci%C3%B3n-english> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²⁵⁰ Victor Beaume, **Politics resettled: The case of the Palestinian diaspora in Chile**, Refugee Studies Centre Oxford Department of International Development University of Oxford, 2019, s.4.

²⁵¹ John D. Handal, **Latin American Palestinians: Migration, Settlement and The Creation of a Palestinian Diaspora in Honduras**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Rutgers University, New Jersey, 2014, s.41.

²⁵² Twinning with Palestine, "International Twinning Links Page", <http://www.twinningwithpalestine.net/xarchive/groupsinternational.html> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²⁵³ Bethlehem Municipality, "Sister Cities: Monterrey", <http://www.bethlehem-city.org/en/monterrey-2168> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²⁵⁴ Bethlehem Municipality, "Sister Cities: Cusco", <http://www.bethlehem-city.org/en/cusco> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

Dakhla (Batı Sahra): Dakhla ve Beytüllahim şehirleri Temmuz 2012'de kardeş şehir anlaşması imzalamıştır ve anlaşma çerçevesinde her iki taraf da odak nokta olarak çevrenin korunması alanında iş birliği yapmayı kabul etmiştir. Bu doğrultuda da atık ve kirli suyun yönetimi üzerine ortaklık geliştirmişlerdir. Bunun yanında sürdürülebilir kentsel gelişme, halk sağlığı, sosyokültürel faaliyetlerin desteklenmesi ve özellikle genç vatandaşlar için yerel girişimlerin teşvik edilmesi alanlarında iş birliği yapılması kararlaştırılmıştır.²⁵⁵

Sacramento (Amerika Birleşik Devletleri): Sacramento ve Beytüllahim arasında kardeşlik ilişkisi 2009 yılında kurulmuştur. Ortaklık girişimi kültürel, tarımsal ve çevresel alanlarda ilişkiler kurmak isteyen topluluk gönüllüleri sayesinde başlamıştır.²⁵⁶ Ancak kurulan kardeş şehir ilişkisinin genellikle eğitim alanına yoğunlaşmış olduğu görülmektedir.

Sacramento ile kardeş şehir ilişkisi kapsamında Beytüllahim'deki öğrenciler için özgür okumayı ve yaratıcı yazmayı desteklemek amacıyla “Çocuk Okuma Alanları” ve “Filistin Yazarlık Atölyesi” projeleri gerçekleştirilmiştir. Bu program Beytüllahim'deki devlet okullarında okuyan 10. ve 11. sınıf öğrencilerine kitap okuma deneyimleri sunmaktadır. Ayrıca, proje çerçevesinde görsel hikaye ve kukla gösterileri ile ebeveynlerin ve çocukların birlikte istifade edebileceği programlar oluşturulmuştur. Bu gösteriler Beytüllahim bölgesindeki küçük köylerde bile faaliyet sürdürmektedir. Bu doğrultuda Beytüllahim'deki çocukların hayal gücünü zenginleştirmek programın temel hedeflerinden biri olmuştur.²⁵⁷

Sacramento-Beytüllahim kardeş şehir projesi, Sacramento bölgesinde faaliyet gösteren ve Hristiyan Filistinlilerin haklarını savunan bir sivil toplumu kuruluşu olan “Friends of Sabeel North America (FOSNA)”nın etkinliklerini desteklemekte²⁵⁸ ve

²⁵⁵ Bethlehem Municipality, “Sister Cities: Dakhla”, <http://www.bethlehem-city.org/en/dakhla> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²⁵⁶ Nallelie Vega, “Bethlehem becomes 9th Sister City”, *Sacramento Press*, 16 Aralık 2009, <https://sacramentopress.com/2009/12/16/bethlehem-becomes-9th-sister-city/> (Erişim tarihi: 7 Mayıs 2020).

²⁵⁷ Sacramento-Bethlehem, “Children's Reading Spaces & Libraries”, <http://www.sacramentobethlehem.org/childrens-reading-spaces--libraries.html> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²⁵⁸ Friends of Sabeel North America (FOSNA), “Sabeel Conference Sacramento”, https://www.fosna.org/files/Sacramento_Brochure.pdf (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

FOSNA üzerinden de Beytüllahim’de faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu doğrultuda her sene Sacramento ve Beytüllahim’de düzenli aralıklarla konferans ve etkinlikler tertip edilmektedir.²⁵⁹

Özetle Beytüllahim, Filistin’in yerel dış politikada en aktif belediyesidir. Floransa, Atina, Köln ve Saint Petersburg başta olmak üzere birçok büyük kent ile kardeş şehir ilişkisi kurma başarısı gösteren Beytüllahim’in iş birlikleri çeşitli alanlara uzanmaktadır. Beytüllahim tarihi açıdan zengin olan Atina, Floransa gibi şehirlerle kültür-sanat alanında iş birliği kurarken, diğer şehirlerle eğitim ve sosyal ilişkiler alanına odaklanmıştır. Bunun yanında Beytüllahim, kardeş şehir ilişkisi kurduğu şehirlerdeki panel, konferans ve çalıştaylara temsilciler göndermiştir.

4.1.4. Eriha’nın Kardeş Şehirleri

Eriha’nın kardeş şehirleri aşağıdaki gibidir:²⁶⁰

- Pisa, İtalya,
- Eger, Macaristan,
- Alessandria, İtalya,
- Calipatria, ABD,
- Yaş, Romanya,
- Lærdal, Norveç,
- Lyon, Fransa.

Eriha, Taş Devri’ne ait kalıntıların bulunduğu Orta Doğu’nun en eski şehirlerinden biridir. Arkeolojik alanlara, camilere ve Kıpti Manastırı başta olmak üzere pek çok Hristiyan mabedine ev sahipliği yapan Eriha’nın²⁶¹ kardeş şehirlerinin bir kısmı doğrulanamamıştır. Örneğin Pisa şehrinin internet sitesinde yer alan dört kardeş şehir arasında Eriha’nın adı yer almamaktadır. Eriha, kardeş şehir ilişkilerini teknik iş birlikleri

²⁵⁹ Anti-Defamation League (ADL), **Friends of Sabeel North America**, 2007, s.5.

²⁶⁰ Sister Cities of the World, “Sister cities of Jericho”, <http://en.sistercity.info/sister-cities/Jericho.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

²⁶¹ The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ), **Jericho City Profile**, 2012, s.5-6.

ve turizm gibi çeşitli çerçevelerde gerçekleştirmiştir. Buna göre, Eriha'nın bazı kardeş şehir ilişkilerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

Eger: Eriha ve Eger kentleri arasında kurulan kardeş şehir ilişkisi, Eger'in kültürlerarası diyalog kapsamında yürüttüğü yerel politikanın sonucudur. Bu kardeş şehir anlaşmasının temel amacı iki bölge halkı arasındaki ilişkileri geliştirmektir. Kardeşlik anlaşması çerçevesinde özellikle eğitim ve turizm alanında iş birliği yapılması planlanmıştır.²⁶² Eger kentinin de Eriha gibi tarihi ve turistik mekanlara sahip olmasından dolayı bu alanlarda iş birliğini tercih ettiği düşünülmektedir.²⁶³

Lyon: Eriha ve Lyon'un kardeş şehir ilişkisi 2004 yılında Lyon'da düzenlenen "Uluslararası Ortadoğu Belediye Başkanları Konferansı" kapsamında başlamıştır. Konferans neticesinde Lyon şehri, hem Filistin'in Eriha şehriyle hem de İsrail'in Beerşeba kenti ile ortaklık geliştirmiştir. 2007 ve 2008 yıllarında Lyon'dan gelen teknik heyetlerle, su idaresi alanında Filistin'de aşamalı eğitimler düzenlenmiştir. Filistin'den iki heyet de, konuyla ilgili değişim ve iş birliği için Lyon'u ziyaret etmiştir. Yine 2008 yılında Eriha, Lyon ve Uluslararası Kentsel Toplulukları Işıklandırma (LUCI) derneği, aydınlatma konusunda "LightLinks" adlı bir iş birliğine dahil olmuştur. 2011 yılında, Eriha'da düzenlenen "10.000 Yıllık Eriha" şenlikleri için söz konusu iş birliği çerçevesinde Eriha'daki Hişam Sarayı'nın aydınlatması sağlanmıştır.²⁶⁴ Bu şekilde Lyon ve Eriha, iş birliklerini teknik alanlarda geliştirmişlerdir.

4.1.5. Ramallah'ın Kardeş Şehirleri

Ramallah'ın kardeş şehirleri aşağıdaki gibidir:²⁶⁵

- Hounslow, İngiltere,
- Muscatine, ABD.
- Rio de Janeiro, Brezilya,

²⁶² Index Hu, "Jerikó lett Eger új testvérvárosa", <https://index.hu/belfold/2013/09/07/jeriko lett eger uj testvervarosa/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²⁶³ Think Hungary, "Eger and its surroundings", **Northern Hungary**, Macaristan, s.11-12.

²⁶⁴ Greater Lyon, "International relations, Lyon – Jericho (Palestine)", <http://www.business.greaterlyon.com/international-city-partnerships/jericho-40.html> (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2020).

²⁶⁵ Sister Cities of the World, "Sister cities of Ramallah", <http://en.sistercity.info/sister-cities/Ramallah.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

– Trondheim, Norveç.

Yerel Yönetim Bakanlığı'na ve APLA'ya ev sahipliği yapan Ramallah şehrinin kardeş şehir faaliyetleri genellikle eğitim ve kültür-sanat alanlarında yoğunlaşmaktadır. Ramallah'ın kardeş şehir ilişkileri aşağıdaki şekilde detaylandırılmıştır.

Hounslow: Hounslow ve Ramallah arasındaki kardeş şehir anlaşması 1988 yılında imzalanmıştır.²⁶⁶ Ramallah'ın tek İngiliz kardeş şehri olan Hounslow, Londra'da gerçekleştirilen 2012 Olimpiyat Oyunları için Filistin misyonuna ev sahipliği yapmıştır. Bu görüşme sürecinde Hounslow Belediye Başkanı ile Filistin misyonu, Ramallah-Hounslow kardeş şehir ilişkisini ele almış ve her iki şehirdeki sivil savunma ve eğitim kurumları arasında iş birliğinin etkinleştirilmesi için çalışmalar yürütmekte olduğunu belirtmiştir.²⁶⁷

2013 yılında İngiliz Konsolosu General Vincent Finn, Filistin'e bir ziyarette bulunmuş ve ziyaretinde Hounslow-Ramallah kardeş ilişkisi çerçevesinde yürütülen faaliyetleri de konu almıştır. Finn, konuşmasında bu ilişkiyi geliştirmeyi ve diğer İngiliz şehirlerinin de Ramallah ve diğer Filistin belediyeleriyle ortaklıklar geliştirmesini arzu ettiğini beyan etmiştir. Ayrıca, İngiliz ve Filistin eğitim kurumları arasında akademik bir bağ çerçevesinde ortaklıkları güçlendirmek de ziyaretin konusu olmuştur.²⁶⁸

Trondheim: Trondheim ve Ramallah arasındaki kardeş şehir ilişkisinde spor, kültür ve sanat alanında aktiviteler odak nokta olmuştur. Ramallah ve Trondheim, 2012 ve 2017 yılları arasında beş yıl sürecek, hem Filistin bayan futbol takımını kapsayan hem de Norveçli görsel sanatlar uzmanı Brynhild Bye-Thiller ile gerçekleştireceği bir iş birliği anlaşmasına dahil olmuştur. "Sanat Projesi" olarak adlandırılan bu proje kültürel kimlik farklılıklarına odaklanmakta ve Arap kadınlar hakkında varılan ön yargıları ve klişeleri yıkmayı amaçlamaktadır. Modern Filistin kültürünün yer verildiği fotoğraf dizileri de bu

²⁶⁶ Ramallah Municipality, "Communicating with Embassies and Foreign Diplomatic Missions in Palestine", **Annual Report 2013**, 2013, s.103.

²⁶⁷ Ramallah Municipality, "British Hounslow city, the twin of Ramallah city, hosts the Palestinian Mission for the 2012 Olympic Games", **Annual Report 2012**, 2012, s.78.

²⁶⁸ Ramallah Municipality, *Annual Report 2013*, s.103.

projede yer almaktadır, bu fotoğraf dizilerinde Filistin ve Arap kültürüne dair az bilinen çağdaş hikayeler işlenmiştir.²⁶⁹

İş birliği projesinin ayağı olan Filistin bayan futbol takımı çervesinde bir kültür konsepti doğrultusunda futbol sahasını bir etkileşim yeri olarak kullanmak amaç edinilmiştir.²⁷⁰ Ayrıca bu iş birliği neticesinde Trondheim ve Filistin takımı arasında bir dostluk maçı düzenlenmesi hedeflenmiştir. Bu şekilde kadınların futbol aktivitelerinde yer almaları teşvik edilmiştir.²⁷¹

2018 yılında ise Trondheim ve Ramallah belediyeleri, iş birliği yaparak Ramallah'ta düzenlenecek “ASHTAR Gençlik Festivali” organizasyonunda kullanılacak kenar aydınlatmaları için bir aydınlatma tasarımı atölyesi düzenlemiştir. Atölyede “ASHTAR Tiyatrosu”nda, “Popüler Tiyatro”da ve Ramallah Belediyesi tiyatrolarında çalışan teknisyenler yer almıştır.²⁷²

Muscatine: Muscatine ve Ramallah arasında 4 Temmuz 2011'de Muscatine-Ramallah Kardeş Şehir anlaşması imzalanmıştır. Kardeş şehir projesi ile Muscatine’de yaşayan vatandaşlara, Ramallah'taki Filistinlilerin maruz kaldığı işgalin boyutlarını görmeleri için farkındalık çağrısı yapılmıştır. İlk resmi kardeş şehir heyeti 2013 yılında Ramallah'a ziyarette bulunmuştur. Kardeş şehir anlaşmasının 2. yıl dönümü olan 4 Temmuz 2013 tarihinde Muscatine heyeti Muscatine-Ramallah “My City” isimli sanat sergisinin açılışını yapmıştır. Sergide Ramallah ve Muscatine’de okuyan öğrencilerin yaptığı sanat eserleri yer almıştır. Sergideki sanat eserleri daha sonra da Muscatine’de bulunan sanat merkezinde sergilenmiştir.²⁷³ Söz konusu sanat eserleri Ramallah ve Muscatine arasındaki farklılık ve benzerlikleri ortaya koymak için bir araç olmuştur.²⁷⁴

²⁶⁹ Ramallah-Trondheim Series, **The Art Project 2015**, 2014, s.2.

²⁷⁰ Ramallah-Trondheim Series, s.4.

²⁷¹ Ramallah-Trondheim Series, s.2.

²⁷² Ashtar Theatre, **Annual Report 2018**, 2019, s.8.

²⁷³ Muscatine Journal, “Our Sister Cities: Ramallah, Palestine — An educational and cultural capital in the Middle East”, https://muscatinejournal.com/news/local/muscatine/our-sister-cities-ramallah-palestine-an-educational-and-cultural-capital/article_a1cfec3c-5437-551b-8ae7-2dc952dbfd29.html (Erişim tarihi: 05 Mayıs 2020).

²⁷⁴ City of Muscatine, “My City: Student Art Exchange with Ramallah”, 5 Eylül 2013, <http://www.muscatineiowa.gov/Calendar.aspx?EID=645&month=9&year=2013&day=28&calType=0> (Erişim tarihi: 05 Mayıs 2020).

Muscatine ve Ramallah arasında iki önemli projenin gerçekleştirildiği 2016 yılında, Ramallah'taki öğretmenler özel eğitim oturumlarından istifade etmek için iki haftalık bir program çerçevesinde Muscatine'i ziyarette bulunmuşlardır. Ayrıyeten Muscatine'i sembolize eden bir sanat eseri Ramallah'ta bulunan Milletler Bahçesi'ne kalıcı olarak yerleştirilmiştir. Bu ve benzer projeler ikili arasındaki bağı güçlendirmeye yardımcı olmaktadır.²⁷⁵

4.1.6. El Halil'in Kardeş Şehirleri

El Halil şehrinin kardeş şehirleri aşağıdaki gibidir.²⁷⁶

- Bursa, Türkiye,
- Şanlıurfa, Türkiye,
- Pisa, İtalya,
- Cenova, İtalya,
- Torino, İtalya,
- Saint Pierre de Cour, Fransa,
- Belfort, Fransa,
- Derby, İngiltere,
- Newcastle, İngiltere,
- Medine, Suudi Arabistan,
- Amman, Ürdün,
- Fes, Fas,
- Kazablanka, Fas,
- Córdoba, İspanya,
- Buenos Aires, Arjantin.

Müslümanlar için kutsal sayılan şehirler arasında yer alan ve Hz. İbrahim'in kabrine ev sahipliği yapan El Halil şehrinin²⁷⁷ kardeş şehirlerinin Asya'dan Latin

²⁷⁵ Muscatine Journal, “Our Sister Cities: Ramallah, Palestine — An educational and cultural capital in the Middle East”.

²⁷⁶ Hebron Municipality, “Al-‘Alaqa Al-Duwalliyya”, http://www.hebron-city.ps/ar_page.aspx?id=s6L5wHa55201674as6L5wH (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2020).

²⁷⁷ The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ), “History”, **Hebron City Profile**, 2009, s.4.

Amerika'ya kadar geniş bir coğrafyaya uzandığı görülmektedir. El Halil'in Türkiye'deki ve İngiltere'deki şehirlerle dengeli ve istikrarlı ilişkiler yürüttüğü tespit edilmektedir. Buna göre El Halil'in bazı kardeş şehir ilişkilerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

Bursa: Bursa ve El Halil şehri arasındaki kardeşlik ilişkisi 2014 yılında imzalanan kardeşlik protokolüne dayanmaktadır. El Halil Belediye Başkanı Davut Zatarı'nın kardeşlik ilişkisine adım atmak maksadıyla Bursa'ya ziyareti esnasında dönemin Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Altepe, El Halil şehrini her anlamda destekleyip ilerleme hedeflerine katkıda bulunacağını belirtmiştir. Bursa'nın, hem tarihi yapılara ev sahipliği yapan kadim bir şehir olması hem de Türkiye'de sanayi açısından önem taşıyan bir şehir olması ile El Halil şehrinin de aynı şekilde binlerce yıllık bir tarihe ev sahipliği yapması her iki kenti birbirine yakınlaştırmış ve bu iş birliğine dahil olmaya teşvik etmiştir.²⁷⁸

2019 yılında, Bursa'nın işgalden kurtuluşunun 97. yıl dönümü vesilesiyle Bursa'da "Kardeş Şehir Buluşması" etkinliği tertip edilmiş ve davete El Halil Belediye Başkanı da beraberindeki bir heyetle iştirak etmiştir. Etkinlik boyunca iş birliği ve destek taahhütlerinin yanı sıra karşılıklı bilgi alışverişi de gerçekleşmiştir. Bu sayede her iki taraf da kardeşlik ilişkilerini pekiştirme ve geliştirme fırsatı yakalamıştır.²⁷⁹

Şanlıurfa: Şanlıurfa ve El Halil şehirleri, 2011 yılında kardeşlik protokolünü imzalayarak kardeş şehir ilişkisine adım atmıştır. Kardeşlik ilişkisine adım atılmasında, Şanlıurfa'nın Hz. İbrahim'in doğduğu yer olması ve El Halil'in de Hz. İbrahim'in türbesine ev sahipliği yaptığı yer olması sebepleri etkili olmuştur. Bu bağlamda ilişkilerini "Hz. İbrahim kardeşliği" olarak nitelendirmişlerdir. Her iki kenti birleştirici başka bir öge ise, her iki kenti de Haçlılar'dan kurtaran kişinin Selahaddin Eyyübi olmasıdır. Bu anlamda her iki şehir tarihi açıdan ortak noktalara sahiptir. Ayrıca,

²⁷⁸ Bursa Belediyesi, "Bursa'ya bir kardeş de Filistin'den", 18 Mart 2014, <https://www.bursa.bel.tr/bursaya-bir-kardes-de-filistinden/haber/16385> (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2020).

²⁷⁹ Bursa Belediyesi, "Bursa'da kardeş şehir buluşması", 11 Eylül 2019, <https://www.bursa.bel.tr/bursada-kardes-sehir-bulusmasi-/haber/27998> (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2020).

kardeşlik ilişkisi ile Türk-Filistin dostluğu kapsamında İsrail işgali gibi siyasi sorunlarda birlik olduğuna vurgu yapılmıştır.²⁸⁰

Şanlıurfa şehri, söz konusu kardeşlik ilişkisinin şehrin turizmine katkı sağlayacağına vurgu yapmıştır. Bu doğrultuda inanç turizmi çerçevesinde, Hz İbrahim'in doğduğu şehir olan Şanlıurfa'ya oranla, Hz. İbrahim'in türbesinin bulunduğu şehir olan El Halil'e ziyaretlerin İsrail işgali altında dahi çok olması, elde edilen kardeşlik ilişkisi ile Şanlıurfa'nın da cazibe merkezi haline gelmesine vesile olacak bir etken olarak düşünülmektedir.²⁸¹

Derby: Derby ve El Halil şehirleri 2014 yılında kardeş şehir anlaşması imzalamıştır. Her iki taraf da kardeşlik anlaşması çerçevesinde 8 ana madde ile ortaklığa dahil olacaklarının sözünü vermişlerdir. Sekiz madde şu şekilde ifade edilebilir:²⁸²

- Her iki tarafın da kardeşlik bağlarını kabul ederek ilan etmesi,
- Her iki şehir sakinlerinin yararı gözetilerek ortaklaşa çalışılması,
- Her iki şehir sakinlerini bir araya getirmek için geleneksel ve kültürel değerlerin paylaşılması,
- Eğitim, spor, turizm ve toplumsal çalışmalar gibi aktiviteler yoluyla kültür alışverişinin sağlanması,
- Sanat sergilerinin tertip edilmesi, ortak gençlik programlarının oluşturulması ve her iki şehir sakinlerini birbirine bağlayan materyal ve yayınlar üretilmesi,
- Derby Belediye Meclisi ve El Halil Belediye Meclisi'nin, çalışmalarında en etkin yöntemleri izleyerek siyaset, idare ve ekonomi konularında iş birliği yapması,
- Kardeşlik ilişkisini güçlendirmek için eğitim ve öğretim kurumlarından, yerel yönetim kurumlarından ve sosyal vakıflardan temsilcilerin oluşturduğu resmi heyetlerin desteklenmesi ve teşvik edilmesi,

²⁸⁰ İhlas Haber Ajansı (İHA), “Şehirlerin Hz. İbrahim Kardeşliği”, 03 Haziran 2011, <https://www.ihb.com.tr/haber-sehirlerin-hz-ibrahim-kardesligi-177670/> (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2020).

²⁸¹ Doğru Haber, “El Halil Kenti ile Şanlıurfa Kardeş Şehir Oluyor”, 30 Mayıs 2011, <https://dogruhaber.com.tr/haber/5691-el-halil-kenti-ile-sanliurfa-kardes-sehir-oluyor/> (08 Mayıs 2020).

²⁸² The City of Derby ve The City of Hebron-Al Khalil, **Agreement on Sister City Relationship between the City of Derby, United Kingdom and the City of Hebron (Al Khalil), Palestine**, 2014, s.2-3.

- Söz konusu kardeşlik anlaşmasının süresinin sınırsız olması ve sürenin her iki tarafın isteklerine göre belirlenmesi.

Derby'nin ilk defa bir Filistin şehri ile kardeşlik ilişkisi kurması El Halil şehri ile kurduğu ilişki neticesinde gerçekleşmiştir ve bu anlamda Derby için tarihi bir olay yaşanmıştır. Bu kardeşlik ilişkisinin kurulmasında Derby Belediye Meclisi Üyesi Fareed Hussain etkin ve girişimci bir rol üstlenmiştir. Derby şehri, yaptığı bu anlaşma ile kadim bir Orta Doğu şehri olan El Halil ile ilişkilerini geliştirmeyi ve El Halil'in tarihi tecrübesinden faydalanmayı arzu etmektedir.²⁸³

Özetle El Halil'in Bursa ve Şanlıurfa şehirleriyle kurduğu kardeşlik ilişkilerinde tarihi ve kültürel bağlar etkili olmuştur. Derby ile kurduğu ilişkide ise tarihi ve kültürel alanlarda ortaklık çerçevesinde kişisel çabaların ön planda olduğundan söz etmek mümkündür.

4.1.7. Gazze'nin Kardeş Şehirleri

Gazze Şeridi'nde yer alan Gazze şehrinin kardeş şehirleri aşağıdaki gibidir.²⁸⁴

- Barselona, İspanya,
- Camden, Amerika Birleşik Devletleri,
- Cascais, Portekiz,
- Tebriz, İran,
- Tel Aviv, İsrail,
- Torino, İtalya,
- Tromsø, Norveç.

Gazze'nin kurduğu kardeş şehir ilişkilerinde İsrail-Filistin çatışması odak nokta olmuştur. Bunlardan bazılarını aşağıdaki şekilde incelemek mümkündür:

Torino: Gazze'nin ilişki kurduğu şehirlerden birisi İtalya'nın Torino şehridir. Torino ile Gazze 1999 yılından beri kardeş şehirdir. Torino, Orta Doğu'da barışı

²⁸³ Hebron Municipality, "History made as Derby becomes 'sister city' of Hebron, Palestine", <http://www.hebron-city.ps/page.aspx?id=btcTU7a1948238391abtcTU7> (08 Mayıs 2020).

²⁸⁴ Sister Cities of the World, "Sister cities of Gaza", <http://en.sistercity.info/sister-cities/Gaza.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

desteklemek ve diyalogu geliştirmek için hem Gazze şehri ile hem de İsrail’de bir kent olan Hayfa ile iş birliği anlaşmaları imzalamıştır. Torino ve Gazze arasında imzalanan kardeş şehir anlaşması daha çok Filistin’deki kar amacı gütmeyen kuruluşları destekleme amacı taşımaktadır.²⁸⁵

Troms: Troms ve Gazze arasındaki kardeşlik ilişkisi 2001’de imzalanan kardeşlik protokolüne dayanmaktadır.²⁸⁶ Troms’nun kardeş şehir anlaşması oluşturmasının altında yatan sebep Troms’nun İsrail-Filistin atışmasında Gazze’ye karşı dayanışma göstermek ve yardım etmek istemesidir. Bu doğrultuda Troms, Gazze odaklı filmler üreterek medya üzerinden de bir farkındalık oluşturmaya çalışmıştır.²⁸⁷ Ayrıca, 2013 yılında Troms-Gazze kardeş şehir ilişkisince Troms Uluslararası Film Festivali’ne dönemin Gazze Belediye Başkanı Refik Mekki ve belediyeden diğer temsilciler de davet edilmiştir ve bu davette Gazze’den iki filmin gösterimi yapılmıştır.²⁸⁸

Troms ve Gazze arasındaki kardeşlik ilişkisinin inşaasında Norveçli tıp doktoru Mads Gilbert son derece çaba göstermiştir.²⁸⁹ Aynı zamanda bir aktivist olan Gilbert, Gazze’de bulunan şifa Hastanesi’nde İsrail saldırılarına maruz kalmış hastalara “Norveç Yardım Komitesi (NORWAC)” kapsamında hizmet etmiştir.²⁹⁰ Gilbert, şifa Hastanesi’nin koşullarının yetersiz olduğunu Birleşmiş Milletler Yakın Doğu’daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UNRWA)’na sunduğu bir raporda da belirtmiştir.²⁹¹

Barcelona: Gazze ve Barcelona arasındaki kardeş şehir ilişkisinde de Barcelona’nın İsrail-Filistin atışmasında Filistin’e gösterdiği dayanışma önemli rol

²⁸⁵ Torino, “Sister Cities”, <http://www.comune.torino.it/relint/inglese/gemellaggieaccordi/gaza.shtml> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

²⁸⁶ Twinning with Palestine, “*International Twinning Links Page*”.

²⁸⁷ Alia Yunis, “Volunteering Because You Can”, 28 şubat 2012, <https://aliayunis.com/2012/02/28/volunteering-because-you-can/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

²⁸⁸ The Palestine Committee of Norway, **Rapport fra Palestinakomiteens Kunstnerutvalg under Tromsø Internasjonale Filmfestival (TIFF)**, 2013, s.1.

²⁸⁹ Massachusetts Peace Action, “Dr. Mads Gilbert: Eyewitness in Gaza. What we saw & what you can do”, 31 Ekim 2014, <https://masspeaceaction.org/event/mads-gilbert-gaza/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

²⁹⁰ Mads Gilbert, **Brief report to UNRWA: The Gaza Health Sector as of June 2014**, United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA), 2014, s.3.

²⁹¹ Gilbert, s.11-13.

oynamıştır. 2007 yılında Barselona, kardeş şehri Gazze'ye düzenlenen İsrail saldırılarını kınadığını belirtmiş ve Gazze şehrine bir heyetle dayanışma ziyareti düzenlemiştir.²⁹²

Tebriz: Gazze ve Tebriz şehirleri 2013 yılında kardeş şehir anlaşması imzalamıştır. “Tebriz İslam Şehir Konseyi” tarafından alınan onayla Tebriz şehri, 2012 yılındaki İsrail'in Gazze saldırıları neticesinde Gazze'ye dayanışma göstermek için bu kardeş şehir anlaşmasının bir tarafı olmuştur. Anlaşma kapsamında dönemin Tebriz Belediye Başkanı Ali Reza Novin, hasara uğramış Gazze'nin yeniden inşasına destek olmak için dostluk çerçevesinde bir yardım konvoyu yollayacağını belirtmiştir. Tebriz bu kardeşlik anlaşması ile iki şehir arasındaki bağları güçlendirmeyi ve daimi bir dostluk inşaa etmeyi hedeflemektedir.²⁹³

Özetle Gazze şehrinin kurduğu ilişkilerde, karşı şehrin Gazze'ye dayanışma gösterme isteği ana unsur olmuştur. Bu bağlamda Gazze'ye gerçekleştirilen saldırılar konusunda kamuoyunda bir farkındalık yaratmak ve Gazze'ye ziyaretler gerçekleştirerek yardımlar göndermek bu kardeş şehir ilişkilerinin temel çerçevesini oluşturmaktadır.

4.1.8. Refah'ın Kardeş Şehirleri

Gazze Şeridi'nde yer alan Refah şehrinin kardeş şehirleri aşağıdaki gibidir:²⁹⁴

- Olympia, Washington, ABD,
- Pesaro, İtalya,
- Madison, ABD.²⁹⁵

Refah şehrinin kardeş şehir ilişkileri aşağıda detaylandırılmıştır.

Olympia: Olympia-Refah arasındaki kardeş şehir anlaşmasının ilk girişimleri, gönüllü çalışmalar yapmak üzere gittiği Refah'ta 2003 yılında zırhlı bir İsrail askeri buldozeri tarafından ezilerek yaşamını yitiren Rachel Corrie tarafından başlatılmıştır.

²⁹² Twinning with Palestine, “International Twinning Links Page”.

²⁹³ Asremrooz, “Tabriz, Gaza Ink Sister City Agreement”, 14 Nisan 2013, <http://asremrooz.ir/vdcjimex.ugehxxz29fu.html> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

²⁹⁴ Sister Cities of the World, “Sister cities of Rafah”, <http://en.sistercity.info/sister-cities/Rafah.html> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020)

²⁹⁵ US Campaign for Palestinian Rights, **Justice is a Universal Value: Uphold the Right to Boycott for Social Change**, 2019, s.2.

Olympia’da doğup büyüyen Corrie, bu iş birliğinin Refah’a karşı dayanışma göstermek için önemli bir adım olabileceğini düşünmüştür.²⁹⁶

Olympia-Refah Kardeş Şehir Projesi, tüm inançlardan insanların arasındaki bağ ve iletişimi açık bir şekilde teşvik etmektedir. Kardeş şehir projesi kapsamında açılmış olan Rachel Corrie Gençlik ve Kültür Merkezi ile Refah’ta internetin kullanılabileceği ve kadın ve erkeklerin bir araya gelebileceği modern bir toplum merkezi oluşturulmaktadır.²⁹⁷

Resim 1: Olympia-Refah Duvar Projesi

Kaynak: Olympia-Rafah Solidarity Mural Project, **A Tale of Two Cities: Olympia and Rafah Solidarity Mural Project**, 2010, s.2.

Bir diğer proje ise Olympia şehir merkezinde yer alan Olympia-Refah Duvar Projesi’dir. “Duvar Projesi” 4.000 metrekarelik alana sahip olmakla beraber interdisipliner ve multidisipliner bir anlam taşımaktadır. Sanat üzerinden bir farkındalık uyandıran Duvar Projesi, anlayışsal engelleri yıkmayı, hayal gücünü teşvik etmeyi ve Filistin halkının görünürlüğünü uluslararası alanda artırarak insanları Filistinliler ile tanıştırmayı amaçlamaktadır.²⁹⁸

²⁹⁶ Michael I. Phillips, “Rachel Corrie”, **Boycott Money and Save Your Soul**, Hot Calaloo Press, 2005, s.132.

²⁹⁷ Andrew Ford Lyons, “The Olympia-Rafah Sister City Project”, *International Solidarity Movement*, <https://palsolidarity.org/2007/05/sister-city-rafah/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

²⁹⁸ Olympia-Rafah Solidarity Mural Project, **A Tale of Two Cities: Olympia and Rafah Solidarity Mural Project**, 2010, s.1.

Madison: Madison'da yaşayan ve Refah ile birebir ilişki ve bağlar kurmak isteyen bir grup vatandaşın sayesinde 2003 yılında Madison-Refah Kardeş Şehir Projesi oluşturulmuştur. Projenin amaçları arasında İsrail-Filistin çatışması hususunda toplum bilincini artırmak ve her iki topluluğun lehine kamu politikasına tesir etmek yer alır.²⁹⁹ Bu doğrultuda Filistinliler için, mevcut olan veya mevcut olabilecek adaletsizlik durumlarını gidermek için savunuculuk yaparak çaba gösterir.³⁰⁰

Proje kapsamında gerçekleştirilen işlerden bazıları şu şekildedir:³⁰¹

- Madison tarafından Refah ve Filistin vatandaşlarına ellerinden geldiğince dayanışma göstermek ve maddi yardım sağlamak,
- Filistin'in tarihi, kültürü, gelenekleri ve toplumsal ilişkileri hakkında bilgilendirmek ve eğitmek,
- Refah ve Filistin'deki İsrail işgalinin tahripkar etkilerini toplum ve medya ile paylaşarak bir farkındalık ortaya çıkarmak,
- Refah ve Gazze'deki halk başta olmak üzere diğer bölgelerdeki Filistinliler için tehdit oluşturan İsrail'in tutum ve politikalarına ve bir ABD şehri olarak ABD'nin bu konuda İsrail'e desteğine karşı çıkmak.

Madison-Refah Kardeş Şehir Projesi, ABD Başkanı Donald Trump'ın Filistinlileri ve Filistin Ulusal Yönetimi'ni olumsuz şekilde etkileyebilecek tutumlarını boykot eden bir bildiriye imza atmıştır. Filistinlilerin ve Ortadoğuluların haklarının korunması hedeflenen bildiride ABD Büyükelçiliği'nin Kudüs'e taşınmasına da karşı çıkmıştır.³⁰²

Madison'la gerçekleştirilen kardeş şehir projesi ile Refah vatandaşlarına doğrudan fayda sağlayacak çalışmalar için kaynak toplanmaya çalışılmıştır. Özellikle de çocuklar bu projeler için önemli bir hedef kitle olmuştur. İlk proje kapsamında İsrail bombardımanı

²⁹⁹ The Madison-Rafah Sister City Project, "About Us", <http://madisonrafah.org/about-us/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

³⁰⁰ US Campaign for Palestinian Rights, s.2-3.

³⁰¹ The Madison-Rafah Sister City Project, "About Us".

³⁰² US Campaign for Palestinian Rights, s.1-3.

sonucu yıkılan ve hasar gören su kuyularının yeniden inşasına katkıda bulunulmuştur. Ayrıca dayanışma dahilinde aşağıdaki faaliyetler de gerçekleştirilmiştir:³⁰³

- “Gazze Toplum Sağlığı Programı” kapsamında kullanılacak profesyonel tıbbi materyallerin temini,
- Tel Al Sultan semtinde çocuklar için bir oyun ve eğlence alanı,
- Refah’ta üç okula temiz içme suyunun temini,
- Rachel Corrie Çocuk ve Gençlik Merkezi için mobilyalar ve kütüphanede kullanılması için kitaplar temin edilmesi,
- İşgal ve bombardımanlar neticesinde travma yaşamış çocuklara ve çocukların anne-babalarına destek vermek için kurulmuş olan “Samira Projesi” için finansman sağlamak.

Madison-Refah Kardeş Şehir Projesi El Sanatları Komitesi 2004 yılından beri geleneksel el sanatları ürünlerinin satışı için Batı Şeria ve Gazze Şeridi’ndeki çeşitli ticari firma ve organizasyonlarla birlikte çalışmaktadır. Bu firmalarla birlikte bir fuar turizmi gerçekleştirilmektedir. Bu doğrultuda Filistin’den Madison’a getirilen bu ürünler Madison’daki çeşitli fuarlarda, sergilerde, ve siyasi ve kültürel etkinliklerde satılmaktadır.³⁰⁴ Ayrıca bu fuarlarda gıda ve zeytinyağı ürünlerinin satışı da yapılmaktadır. Elde edilen gelirlerle Refah’ta bulunan Rachel Corrie Çocuk ve Gençlik Merkezi’ne destek verilmektedir.³⁰⁵

Özetle Refah’ın kurduğu kardeş şehir ilişkilerinde, Refah’ta gönüllü çalışmalar yaparken ezilerek yaşamını yitiren Amerikalı aktivist Rachel Corrie odak nokta olmuştur. Bu doğrultuda Amerikan şehirleri Rachel Corrie anısına Refah ile iş birliğini sürdürerek bölgede barış kültürüne katkıda bulunmayı amaçlamaktadırlar.

³⁰³ The Madison-Rafah Sister City Project, “*About Us*”.

³⁰⁴ The Madison-Rafah Sister City Project, “Crafts New”, <http://madisonrafah.org/projects/crafts-new/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

³⁰⁵ Davy Mayer, **Making the Downtown Welcoming to All**, Capitol Neighborhoods Inc, 2013, s.19.

4.1.9. Han Yunus'un Kardeş Şehirleri

Gazze Şeridi'nde yer alan Han Yunus'un kardeş şehirleri aşağıdaki gibidir:³⁰⁶

- Hamar, Norveç,
- Palermo, İtalya.

Han Yunus'un kurduğu kardeş şehir ilişkileri genellikle Filistin sorununu temel alan konferanslar ve paneller düzenlenmesi şeklinde seyir göstermiştir.³⁰⁷ Bunun yanında Palermo ve Han Yunus arasında kültür alanında da kardeş şehir ilişkileri mevcuttur.³⁰⁸

4.2. Filistin Ulusal Yönetimi'nin Yerel Dış Politikasına Çeşitli Örnekler

Bu bölümde Filistin belediyelerinin yerel dış politika etkinlikleri karşılıklı olarak sadece il bazında ele alınmamış, Filistin topraklarındaki ilçe bazındaki belediyelerin de diğer ülke belediyeleri ile faaliyetlerine yer verilmiştir. Bunların yanı sıra, bir bölgeyi temsil eden daha küçük kurumların kurduğu iş birlikleri de ele alınmıştır. Böylece, Filistin şehirlerinin dahil olduğu üçlü veya çoklu kardeş şehir ilişkileri, il bazındaki Filistin belediyelerinin diğer ülkedeki ilçe bazındaki belediyelerle kurduğu ilişkiler, Filistin belediyelerinin diğer ülke üniversiteleriyle kurduğu ortaklıklar veya tam tersi Filistin şehirlerinin kendi bünyesinde bulunan üniversiteler üzerinden diğer şehirlerle yaptığı iş birlikleri bu bölümün konusunu oluşturmaktadır. Bu anlamda Filistin belediyelerinin Avrupa ve Türkiye kurumlarıyla kurduğu ilişkilerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Buna göre Filistin bölgesinde bulunan çeşitli düzeydeki belediye ve kurumların ulusötesi iş birliklerini aşağıdaki şekilde örneklendirmek mümkündür:

Filistin asıllı multi-milyoner girişimci Beşar Masri tarafından 1.4 milyar dolar harcanarak, 2015 yılında Batı Şeria'da Rawabi isimli şehir projesinin açılışı yapılmıştır³⁰⁹ ve şehrin inşaatının başarıyla tamamlanmasının akabinde birinci sınıf fiber optik ağa

³⁰⁶ Sister Cities of the World, "Sister cities of Khan Yunis", <http://en.sistercity.info/sister-cities/Khan%20Yunis.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

³⁰⁷ Stein Tøstengen Frøysang, "Håp for Khan Younis?", *Venstre*, 15 Mayıs 2011, <https://www.venstre.no/artikkel/2011/05/15/hap-for-khan-younis/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).

³⁰⁸ Comune di Palermo, **Palermo Porta del Mediterraneo - Europa - Africa - Medioriente**, 2019, s.5.

³⁰⁹ Harrison Jacobs, "A Palestinian-American billionaire built a \$1.4 billion luxury city from scratch to be a 'Marshall Plan' for Palestine's economy", *Business Insider*, 20 Ekim 2018, <https://www.businessinsider.com/west-bank-palestine-rawabi-city-israel-news-2018-10> (Erişim tarihi: 27 Mart 2020).

sahip olan şehir, küresel teknoloji pazarına açılmak için Filistinli girişimcilere bir fırsat sunmuştur. Bu doğrultuda Rawabi Vakfı kurulmuş ve çok uluslu şirketlerle ortaklıklar geliştirilmiştir. Vakıf üzerinden, Romanya’da bulunan CLUJ Bilişim Teknolojileri Grubu ve Kanada’da bulunan Ryerson Üniversitesi’nin Dijital Ortam Sahası (Digital Media Zone kısaca DMZ) ile proaktif çalışmalar yürütülerek uluslararası bilişim teknolojileri topluluğuna köprü ve bağlantılar kurulmaktadır.³¹⁰ Söz konusu Rawabi Vakfı, Rawabi Belediyesi ile iş birliği içinde çalışmaktadır.³¹¹ Böylece Rawabi şehrinin Filistin şirketlerine ulusötesi kapılar açtığı ve bu doğrultuda Filistin devletinin teknoloji ve bilişim teknolojileri sektörlerinde küresel alanda söz sahibi olmaya adımlar atmaya başladığı görülmektedir. Bu anlamda Rawabi Vakfı üzerinden kurulan köprüler yerel dış politika hususunda hem Rawabi şehri hem de Filistin Devleti adına faydalı olmaktadır.

Doğu Kudüs’ün doğusunda yer alan Ebu Dis kenti ile İngiltere’de yer alan Camden şehrinin 2004 yılında başlayan kardeş şehir ilişkisi kapsamında CADFA (Camden Abu dis Friendship Association) kurulmuştur.³¹² CADFA aracılığıyla Ebu Dis ve Camden arasında sağlık ve kültür-sanat alanlarında iş birlikleri gerçekleştirilmiştir. Özellikle sağlık alanında yapılan iş birliği ile Filistin’e belli periyotlarda sağlık profesyonelleri gönderilmektedir.³¹³ Ayrıca CADFA bünyesinde İsrail işgali altında zorlaşan su ve atık yönetiminin iyileştirilmesi için çalışmalar yürütülmektedir.³¹⁴ Böylece, kardeş şehir ilişkileri çerçevesinde kurulan vakıfların ilişkideki faydayı maksimize ettiği görülmektedir.

Filistin Ulusal Yönetimi’nin yerel yönetimleri ve yerel yönetim birlikleri, uluslararası arenada yerini alırken aynı zamanda Filistin-İsrail barışına katkıda bulunmayı da hedeflemektedir. 29 Kasım - 1 Aralık 2011 tarihleri arasında düzenlenmiş olan “Köln Belediye Başkanları Konferansı: Avrupa-Orta Doğu Şehirler Arası İş Birliği” başlıklı konferansta Filistin Yerel Yönetimler Birliğinin de (APLA) yer almış olması buna bir

³¹⁰ Jack Nassar, “Start-up City... Rawabi”, **This Week in Palestine**, S.261, 2020, s.13.

³¹¹ Rawabi, “Home”, <https://www.rawabi.ps/en> (Erişim tarihi: 27 Mart 2020).

³¹² CADFA, “Who we are”, <http://www.cadfa.org/who-we-are/> (Erişim tarihi: 07 Nisan 2020).

³¹³ CADFA, “Camden Abu dis Friendship Association”, http://www.cadfa.org/events/list/?action=tribe_list&tribe_paged=1&tribe_event_display=past (Erişim tarihi: 07 Nisan 2020).

³¹⁴ The Palestinian Human Rights Monitoring Group (PHRMG) and The Camden Abu Dis Friendship Association (CADFA), **Abu Dis: from Land Expropriation to Landfill**, CADFA, 2014, s.17.

örnektir. Konferans vesilesiyle Avrupa, İsrail ve Filistin belediyeleri, vatandaşlara sunulan hizmetleri iyileştirme ve hayat koşullarını kolaylaştırma amaçlarının yanı sıra Avrupa-Orta Doğu ve İsrail-Filistin şehirler arası iş birliklerinin nasıl geliştirilebileceğini araştırmak ve çözümlemek için bir araya gelmişlerdir. Konferansta rol üstlenen APLA ve İsrail Yerel Yönetimler Birliği (ULAI), her ikisi de “Orta Doğu'da Belediye Barış İttifakı” (Municipal Alliance for Peace in the Middle East, kısaca MAP) üyeleridirler.³¹⁵ Ayrıca, Beytüllahim şehrinin Köln ile hali hazırda kardeş şehir anlaşması mevcut olduğundan Avrupa şehirlerinin İsrail-Filistin barışında dolaylı olarak denge rolü üstlendiği çıkarımı yapılabilmektedir.

Filistin-İsrail çatışmasından dolayı diğer ülkelerin Filistin ve İsrail ile şehir diplomasisince kardeşlik bağları geliştirmeye çalıştığı bir gerçektir. Kanada'nın, Filistin Toprakları Belediye Yönetim Programının destekçisi olması buna bir örnektir. Söz konusu programın amacı belediyelerin kapasitesini geliştirerek kamunun belediye yönetiminin katılımına azami şekilde katkıda bulunmaktır. Program çerçevesinde katı atık yönetimini iyileştirmek ve finansal yönetimin organizesi gibi konular yer alır. Bunun yanı sıra, 2005'te Lahey'de düzenlenen “Orta Doğu'da Belediye Barış İttifakı (MAP)” adlı konferansta da üçlü bir kardeşlik halkasınca Filistin ve İsrail belediyelerinde bölgesel barışı sağlamak için aktiviteler masaya yatırılmıştır.³¹⁶ MAP'ın temelleri de bu konferansta atılmıştır.³¹⁷

Filistin ve İsrail arasındaki yerel ortaklıklar dünya çapında bir barış kültürü oluşturabileceğinden Avrupa'nın yerel kuruluşları ve makamları, ikili arasındaki ilişkileri desteklemekte ve barış kültürünün büyümesine katkıda bulunmak istemektedir.³¹⁸ Bu doğrultuda özellikle Alman-İsrail-Filistin kardeş şehir üçgenleri barış kültürü teşviğinde Filistin ve İsrail halkları arasında önemli bir yer edinmektedir.³¹⁹

³¹⁵ Stadt Köln, **Cologne Mayors' Conference: Euro - Middle East City-to-City-Cooperation**, 2011, s.1.

³¹⁶ Rogier van der Pluijm ve Jan Melissen, **City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Politics**, Netherlands Institute of International Relations, 2007, s.22.

³¹⁷ Chadwick F. Alger, **The UN System and Cities in Global Governance**, USA: Springer, 2014, s.154.

³¹⁸ “Twinning for Tomorrow World's Practical Handbook”, **Council of European Municipalities and Regions**, 2007, s.36.

³¹⁹ Fishbone, s.30.

İsrail-Filistin arasında şehir bazında kardeşlik ilişkisi sadece Gazze-Tel Aviv arasında görülmektedir. İki şehir Oslo Süreci'nin bir getirisi olarak 1998'den beri kardeşirler. Ancak bu kardeş şehir ilişkisi durumu İkinci İntifada sonrasında gerilen ilişkilerden dolayı iptal edilmiş, daha sonrasında 2008'de tekrar kardeş şehir ilişkisini sürdürmeye devam etmişlerdir. 1998'de anlaşma yaparken yine bir Avrupa şehri olan Barselona bu süreçte denge rolü üstlenmiştir.³²⁰

Türkiye'deki belediyeler de düzenledikleri çeşitli konferanslarla Filistin meselesini gündemde tutarak Filistin'e manevi desteklerini sürdürmektedirler. 2012 yılında Sancaktepe Belediyesi'nin desteğiyle gerçekleştirilmiş olan "Birleşmiş Milletler Zemininde Filistin Meselesi Konferansı" buna bir örnektir. Sancaktepe Belediyesi'nin Gazze Refah Belediyesi ile kardeşlik anlaşması olduğunu da belirtmek gerekir.³²¹ Bu doğrultuda, kardeşlik anlaşmaları sayesinde güçlenen bağların uluslararası arenadaki konularda da destekler getirdiğini söylemek mümkündür.

Filistin'in Gazze Şeridi bölgesinde bulunan Beyt Hanun Belediyesi ile 2011 yılında kardeşlik anlaşması imzalayan Selçuklu Belediyesi, Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) ile iş birliğiyle Beyt Hanun Belediyesi'ne Mart 2019'da mazot yardımı yapmıştır. 2012 yılında TDBB'ye üye olan Beyt Hanun Belediyesi'nin talep ettiği 5 aylık mazot yardımını mali yönden TDBB ve Selçuklu Belediyesi üstlenirken teslimatını da Türk Kızılayı gerçekleştirmiştir.³²² Söz konusu olay kardeş belediyeler arasında mali açıdan yardımlaşmaya örnek bir olaydır. Benzer bir örnekte yine Selçuklu Belediyesi, 2012 yılında Beyt Hanun'u ziyaret etmiş, üç araç hibe ederek ziyaret sırasında bu araçların teslimatını gerçekleştirmiş ve ziyaretten önce bölgeye yüzme havuzu da yaptırmıştır.³²³ Ayrıca 2014 yılında Selçuklu Belediyesi İsrail'in Gazze ve Beyt

³²⁰ Hareetz, "Tel Aviv Decides to Retain Contract With Gaza City as Twin City", 10 Şubat 2008, <https://www.haaretz.com/1.4989355> (Erişim tarihi: 28 Nisan 2020).

³²¹ Sancaktepe Belediyesi, "Birleşmiş Milletler Zemininde Filistin Meselesi Konferansı", **Sancaktepe Aylık Gelişim Bülteni**, S.26, 2012, s.14-15.

³²² Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB), "Filistin Beyt Hanun Belediyesi'ne Yakıt Yardımı", 21 Mart 2019, <http://www.tdbb.org.tr/?p=13804&lang=tr> (Erişim tarihi: 05 Nisan 2020).

³²³ Selçuklu Belediyesi, "Selçuklu Kardeş Şehir Beyt Hanun'u Unutmadı", 19 Aralık 2012, <https://www.selcuklu.bel.tr/haberler/guncel-haberler/233/selcuklu-kardes-sehir-beyt-hanun-u-unutmadi.html> (Erişim tarihi: 05 Nisan 2020).

Hanun'da saldırılar düzenlediği esnada İsrail'i kınayarak³²⁴ kardeş şehri Beyt Hanun'a siyasi açıdan da destek çıkmıştır.

TDBB ve Filistin Ulusal Yönetimi'nin belediyeleri arasında uzun yıllardan beri karşılıklı ilişkiler yürütülmekte ve karşılıklı ziyaretler yapılmaktadır. TDBB'nin desteği ile Kocaeli'de 2013 yılında imar ve bilgi yönetim sistemleri üzerine iki haftalık uygulamalı uzman eğitim programı düzenlenmiş ve bu programa Filistin Gazze belediyelerinden on altı yönetici katılmıştır.³²⁵ Benzer bir örnekte de TDBB, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) ve Keçiören Belediyesi'nin iş birliği sayesinde Kasım 2015'te yedi günlük "Yerel Yönetimlerde Afet Yönetimi, Su Yönetimi ve Kentsel Dönüşüm" başlıklı bir diğer uzman eğitimi programı düzenlemiştir. İstanbul ve Ankara'da gerçekleşen programa Filistin El Halil Belediyesi'nde çalışan 13 yerel yönetim uzmanı iştirak etmiştir.³²⁶ Bu gibi çeşitli eğitim programları Türkiye ve Filistin arasında karşılıklı bilgi alışverişini kuvvetlendirmeye yardımcı olmuştur. Ayrıca 2018 Ramazan ayında Filistin Cebaliye El Nazla (Jabalia Al Nazlah) Belediyesi'ne gıda kolisi yardımı da yapan TDBB,³²⁷ Filistin ile kardeşliğini canlı tutmak için azami çaba göstermektedir.

Cebaliye El Nazla, Gazze Şeridi'nde yer alan bir belediyedir. Şehir bazında sadece Hollanda'da yer alan Groningen kenti ile kardeş şehir ilişkisi mevcut olduğu tespit edilmektedir. Bu kardeşlik ilişkisi, genellikle Filistin ve Gazze ile ilgili paneller ve oturumlar düzenlenmesi şeklinde seyir göstermiştir. Cebaliye ise bu panel ve oturumlara temsilciler göndermiştir.³²⁸ Kardeşlik ilişkisine Groningen-Cebaliye Vakfı kurulmuştur ve bu vakıf aracılığıyla Cebaliye bölgesine yardımlar yapılmıştır. 2010 kış mevsimi boyunca Cebaliye bölgesi için bağışlar toplanması buna bir örnektir. Bu bağış özellikle İsrail saldırıları sonrasında yıkılmış evlerde oturmak zorunda kalan ve bu şekilde soğuğa

³²⁴ Selçuklu Belediyesi, "Selçuklu Belediye Meclisi İsrail'i Kınadı", 5 Ağustos 2014, <https://www.selcuklu.bel.tr/haberler/guncel-haberler/321/selcuklu-belediye-meclisi-israil-i-kinadi.html> (Erişim tarihi: 05 Nisan 2020).

³²⁵ Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB), "Filistin Belediyeleri Kocaeli'nde", 10 Mart 2013, <http://www.tdbb.org.tr/?p=2365&lang=tr> (Erişim tarihi: 10 Nisan 2020).

³²⁶ Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB), "Filistinli Yerel Yöneticiler Uzman Eğitim Programı Başladı", 2015, <http://www.tdbb.org.tr/?p=5751&lang=tr> (Erişim tarihi: 10 Nisan 2020).

³²⁷ Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB), "TDBB'den Filistin'e Ramazan Kolisi Yardımı", 9 Haziran 2018, <http://www.tdbb.org.tr/?p=12259&lang=tr> (Erişim tarihi: 11 Nisan 2020).

³²⁸ Stichting Groningen-Jabalya, "Annual Report 2018", https://www.groningen-jabalya.com/?page_id=4791 (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

maruz kalan haneler için başlatılmıştır.³²⁹ Bu anlamda bir Gazze Şeridi şehri olarak zor koşullara maruz kalan Cebaliye bölgesi, kardeşlik ilişkisi yardımları sayesinde bir nebze kalkınabilmektedir.

Yukarıda bahsi geçen kurumların yanı sıra, Küresel Çevre Fonu'nun Küçük Destek Programı (GEF/SGP) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı / Filistin Halkına Yardım Programı (UNDP / PAPP), 1996 yılından beri Filistin yerel topluluklarını ve çevresel kalkınmasını desteklemektedir. Yerel ve ulusal ortaklar, bölgedeki yerel toplulukların tecrübe ve ihtiyaçlarından yola çıkarak istihdam sorunu veya iklim değişikliği gibi problemler üzerinde yoğunlaşıp projeler üretmişlerdir. Bu doğrultuda Filistin Devleti 2019 yılına kadar yaklaşık 144 projeyi desteklemiştir.³³⁰ UNDP / PAPP, projelerinde fırsat eşitliği yaratmak adına özellikle ulaşım, enerjiye erişim, eğitim, barınma ve sağlık olmak üzere beş sektöre ayrı bir ihtimam vermektedir.³³¹ Program çerçevesinde Filistin Yerel Yönetim Bakanlığı ve Filistin belediyeleriyle çeşitli ortaklıklar gerçekleştirilmektedir. Yerel yönetimi geliştirmek ve iyileştirmek için APLA, Maliye Bakanlığı ve Yerel Yönetim Bakanlığı ile koordineli çalışmalar yürütülerek tüm belediyelere destek sağlanmaktadır.³³²

Filistin Ulusal Yönetimi'nin yerel dış politikasında aktif yeri olan UCLG-MEWA tarafından da Filistin belediyelerinin dahil olduğu farklı alanlarda tematik komiteler kurulmuştur. Bunlardan bazıları; "Kalkınma İşbirliği ve Kent Diplomasisi Komitesi", "Çevre Komitesi" ve "Akıllı Şehirler ve Kentsel Mobilite Komitesi"dir. Komiteler belli dönemlerde toplantılar yaparak sürdürülebilirlik ve yenilikçilik doğrultusunda ilgili konulara çözümler üretmektedirler. Örneğin Mart 2017'de Nablus'ta "Kalkınma İşbirliği ve Kent Diplomasisi Komitesi" ve "Akıllı Şehirler ve Kentsel Mobilite Komitesi" toplanmıştır. Nablus Belediyesi'nin ev sahipliği yaptığı toplantıya İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri (İETT) de katkı sağlamış ve toplu taşımanın planlanması

³²⁹ Stichting Groningen-Jabalya, "Help Jabalya de winter door", **Nieuwsbrief Stichting Groningen-Jabalya**, S.23, 2010, s.6.

³³⁰ Husam Tubail, "Local Solutions to Global Environmental Problems UNDP-GEF/SGP", **This Week in Palestine**, S.255, 2019, s.40-41.

³³¹ United Nations Development Programme, "About us", <https://www.ps.undp.org/content/papp/en/home/about-us.html> (Erişim tarihi: 02 Nisan 2020).

³³² United Nations Development Programme/Programme of Assistance to the Palestinian People, (UNDP/PAPP), **Development for Freedom: Consolidated Plan of Assistance 2012 – 2014**, 2011, s.12

ve yaygınlaştırılmasına dair eğitimler vermiştir. Eğitimi teoriden uygulamaya geçirmek isteyen katılımcılar teknik gezilerini Nablus'taki toplu taşıma istasyonlarında yapmışlardır.³³³ Nisan 2019'da ise Ramallah Belediyesince “Çevre Komitesi” ve yine “Kalkınma İşbirliği ve Kent Diplomasisi Komitesi” toplanmıştır. Toplantıda, iklim değişikliği ile mücadele ve çevresel kaynakların kullanımı gibi çeşitli konulara değinilerek “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” çerçevesinde oturumlar gerçekleştirilmiştir.³³⁴ Bu toplantılarda, katılımcılar karşılıklı olarak önerilerini sunarak fikir alışverişi gerçekleştirmektedirler. Bu anlamda toplantılar, yeni fikirler oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.

Kentsel Mobilite Komitesinin altı eş başkanı arasında Filistin ve Türkiye belediyelerinden ikişer belediye bulunmaktadır ve komiteyi Ramallah Belediye Başkanı Musa Hadid yürütmektedir.³³⁵ Filistin yerel yönetimleri açısından ulusötesi iş birliklerinde söz konusu pozisyonlarda olmak gelişim açısından oldukça önem taşımaktadır.

2019 yılında İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ) tarafından Filistin'de Filistin belediyelerine “Su ve Kanalizasyon” konulu bir haftalık eğitim programı gerçekleştirilmiştir. UCLG MEWA'nın da katkısıyla gerçekleştirilen söz konusu eğitimin içeriği, belediyelere ihtiyaç analizi yapılması ve fizibilite çalışması neticesinde kararlaştırılmıştır.³³⁶ Ayrıca yine aynı sene, Filistin Su Hizmeti Sağlayıcıları Birliği (UPWSP) tarafından Ramallah şehrinde gerçekleştirilmiş olan 5. Arap Su Haftası'na İSKİ de katılarak hafta boyunca süren kongre ve fuarlarda Türkiye'yi temsil etmiştir. APLA ve Filistin Enerji ve Doğal Kaynaklar Kurumu (PENRA)'ndan yöneticiler başta olmak üzere çeşitli kurumlardan Filistinli başkan ve müdürler fuarda bulunan İSKİ

³³³ Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA), “UCLG-MEWA Yönetim Kurulu Toplantısı Nablus, Filistin”, <http://uclg-mewa.org/uclg-mewa-yonetim-kurulu-nablusta/> (Erişim tarihi: 25 Mart 2020).

³³⁴ Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA), “UCLG-MEWA Kalkınma İşbirliği ve Kent Diplomasisi Komitesi & Çevre Komitesi Toplantıları”, <http://uclg-mewa.org/uclg-mewa-kalkinma-isbirligi-ve-kent-diplomasisi-komitesi-cevre-komitesi-toplantilari/> (Erişim tarihi: 25 Mart 2020).

³³⁵ Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA), “UCLG-MEWA Akıllı Şehirler ve Kentsel Mobilite Komitesi”, <http://uclg-mewa.org/uclg-mewa-akilli-sehirler-komitesi/> (Erişim tarihi: 25 Mart 2020).

³³⁶ Marmara Belediyeler Birliği, “İSKİ'den Filistin Belediyelerine İş Baş Eğitim”, **Yerel Diplomasi Bülteni**, S.6, 2019, s.7-8.

standını ziyaret etmişlerdir.³³⁷ Burada, İSKİ ve Filistin belediyeleri arasında su ve enerji gibi kaynakların ulusötesi iş birlikleri ve dayanışma kapıları açtığı görülmektedir.

4.3. Bölüm Değerlendirmesi

Filistin'in yerel dış politikasının temelinde Filistin sorununu ve Filistin halkının durumunu dış dünyaya anlatmak vardır. Dolayısıyla bu yerel dış politika, Filistin'in kardeş şehir ilişkilerine de yansımıştır. Birçok Filistin şehri, kardeş şehir ilişkileri kapsamında yabancı kentlerle özellikle bu konuda ilişki kurmuştur. Konferanslar, paneller ve oturumlara katılımcı ve temsilci göndermek Filistin şehirlerinin yerel dış politikalarının unsurları arasındadır.

Bunun yanında bazı Filistin şehirleri, kültürel, sanatsal ve tarihi alanlarda, bazı şehirler de eğitim alanında yabancı şehirlerle ilişkiler kurmuştur. Özellikle Beytüllahim'de bu çeşitlilik göze çarpmaktadır.

Beytüllahim, Hz. İsa'nın doğum yeri olduğundan ötürü, Hristiyan yabancı şehirler açısından önem arz etmektedir. Bu yüzden en fazla kardeş şehir anlaşması yapan ve en yoğun yerel dış politika icra eden şehrin Beytüllahim olduğu görülmektedir.

Nablus, El Halil ve Ramallah şehirleri de çeşitli alanlarda kardeş şehir ilişkisi kurmayı başarmışlardır. Nablus ve Ramallah daha çok eğitim ve sosyokültürel alanlarda iş birliği oluştururken, El Halil kenti tarihi ve kültürel alanlarda iş birliklerine imza atmıştır.

Batı Şeria bölgesi belediyelerinden farklı olarak Gazze Şeridi bölgesinde yer alan Gazze, Refah, Han Yunus ve Cebaliye'nin kurduğu ilişkiler İsrail saldırıları temelli olmuştur. Bu ilişkilerde eğitim veya öğrenci değişimi faaliyetleri daha az olmakla birlikte, bahsi geçen şehirler için bağışlar toplamak, kamuoyunda farkındalık yaratmak, konferans ve paneller tertip etmek temel faaliyetler arasında yer almaktadır.

Filistin bazı ülkeler tarafından tanınmadığı için birçok ülke diplomatik ilişki kurmaktan kaçınabilmektedir. Ancak yoğun ilişki kurduğu İtalya, Fransa ve Amerika

³³⁷ Marmara Belediyeler Birliği, "İSKİ Ürdün ve Filistin'deki Su Kongreleri ve Fuarlarında Türkiye'yi Temsil Etti", **Yerel Diplomasi Bülteni**, S.7, 2019, s.9.

Birleşik Devletleri şehirleri ile bu durumun aşıldığı ve Filistin'den birçok şehrin söz konusu ülkelerdeki şehirlerle kardeş şehir faaliyetlerini sürdürdüğü görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı alt birimleri tarafından hazırlanan Kardeş Kent İstatistikleri Türkiye'deki belediyelerin bazılarının Filistin'deki belediyelerle kardeş şehir olduğu bilgisini paylaşmaktadır. Bu belediyeler Zeytinburnu (İstanbul), Beyoğlu (İstanbul), Tepebaşı (Eskişehir), Bursa, Ümraniye (İstanbul), Gemlik (Bursa), Konya, Onikişubat (Kahramanmaraş), Osmangazi (Bursa), Pendik (İstanbul), Yalvaç (Isparta), Yahyalı (Kayseri) şeklindedir. Ancak belediyelerin internet siteleri üzerinde analiz yapıldığında bu sayının farklı olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca bu kardeş şehir anlaşmaları daha çok ilçe belediye düzeyinde yapılan anlaşmalardır. Bu nedenden ötürü “Filistin Ulusal Yönetimi'nin Kardeş Şehirleri” bölümünde verilen listelerde yer almamaktadır.

5. SONUÇ

Bu çalışmada liberalizmin gelişmesi ile birlikte görülmeye başlanan yerel dış politika kavramı, Filistin devleti üzerinden incelenmiştir. Araştırma kapsamında öncelikle yerel yönetim ve yerel dış politika kavramı hakkında bilgiler verilmiş, ardından Filistin'deki yerel yönetimlerin tarihçesi ve Filistin'deki yerel seçimler hakkında teorik bilgiler sunulmuştur. Söz konusu araştırma, Filistin'deki yerel kurumların ve yerel dış politika uygulamalarının incelenmesiyle tamamlanmıştır. Buna göre, Filistin'deki yerel kuruluşların yerel dış politika kapsamında, sıklıkla kardeş şehircilik uygulamalarını tercih ettiği görülmektedir. Araştırma kapsamında Filistin Ulusal Yönetimi'nde yer alan yerel yönetimlerden her birinin, diğer ülkelerdeki kardeş şehir ilişkileri ile bu ilişkilerin kapsamı hakkında bilgiler verilmiştir.

Filistin'in yerel dış politika kurmasında en önemli engel Filistin'in bazı ülkeler ve Birleşmiş Milletler tarafından tanınmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak detaylar incelendiğinde, kardeş şehir bağlamında, bu tanınmamanın etkisinin çok fazla olduğunu söylemek mümkün değildir. Öyle ki, İsrail ile yoğun ilişkileri olduğu bilinen Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerden dahi, Filistin'deki yerel yönetimlerle kardeş şehir ilişkisi kuran yerel yönetimler mevcuttur.

Filistin'deki yerel yönetimlerle kurulan kardeş şehir ilişkilerinin boyutu, yerel yönetimlere bağlı olarak değişmektedir. Örneğin, Beytüllahim Filistin'de en yoğun dış politika uygulayan yerel yönetim birimi olarak kardeş şehir ilişkilerini genellikle kültürel entegrasyon üzerine yoğunlaştırmıştır. Beytüllahim, tarihi öneme sahip bir kent olmasından ötürü Atina, Floransa ve Köln gibi birçok şehir ile kardeş şehir ilişkisi kurmayı başarmıştır.

Bunun yanında Beytüllahim, Amerika ve Afrika kıtasında da kardeş şehir ilişkileri kurmuştur. Beytüllahim'in kurduğu kardeş şehir ilişkisi kültürel faaliyetlere temsilciler göndermekten, kültürel merkezler kurulmasına kadar çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, Saint Petersburg (Rusya) ile kurulmuş olan kardeş şehir ilişkisi kapsamında Beytüllahim'de Saint Petersburg temsilcileri tarafından kültür-sanat merkezleri açılmıştır. Saint Petersburg tarafından fonlanan bu merkezlerde Rusça, müzik, resim ve

heykel ile ilgili eğitimler verilmeye başlanmıştır. Bunun yanında Sacramento (ABD) ile kurulan kardeş şehir ilişkisi kapsamında eğitim alanına yönelik faaliyetler de gerçekleştirilmiştir.

Beytullahim kadar yoğun olmasa da çeşitli yerel yönetimlerle kardeş şehir ilişkisi kurmaya çalışan Filistin kentlerinden birisi de Gazze'dir. Başta Torino (İtalya) olmak üzere Tebriz (İran), Barselona (İspanya) ve Tromsø (Norveç) ile kardeş şehir ilişkisi kuran Gazze, aynı zamanda Tel Aviv (İsrail) ile de kardeş şehir ilişkisi kurmuştur. Gazze şehri, bir İsrail şehriyle kardeş şehir ilişkisi kurmuş ilk ve tek Filistin şehridir. Her ne kadar ortak faaliyet gerçekleştirme konusunda Beytullahim kadar aktif olmasa da, Gazze şehri özellikle Torino ve Tromsø ile çeşitli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Bu faaliyetler genellikle Filistin'deki durumu anlatan konferanslar ve Filistin'deki kar amacı gütmeyen kuruluşları desteklemek için gerçekleştirilen organizasyonlardan oluşmaktadır.

Filistin'in Eriha kenti de Lyon (Fransa), Pisa (İtalya), Eger (Macaristan) ve Yaş (Romanya) gibi şehirlerle kardeş şehir ilişkisi kurmuştur. *Sister Cities of the World* web sitesine göre 7 kentle kardeş şehir ilişkisi kurmuş olan Eriha'nın, Lyon ve Eger şehirleriyle tarihi, turistik ve teknik alanlarda iş birliği yapmak üzere kardeş şehir anlaşmaları mevcuttur.

Filistin'in yoğun kardeş şehir ilişkisi kuran kentlerinden bir diğeri de Nablus'tur. Nablus'un Lille (Fransa), Dundee (İskoçya) ve Boulder (ABD) gibi kentlerle kardeş şehir ilişkisi bulunmaktadır. Nablus'un En-Necah Üniversitesi'ne ev sahipliği yapması kardeşlik ilişkileri oluşturmada ve geliştirmesinde önemli rol oynamıştır. Nablus'un kurduğu kardeş şehir ilişkileri genellikle Filistin'deki mevcut durumu anlatan konferanslara dahil olmak, Filistin'deki öğrencilere burslar ve Filistin'deki kar amacı gütmeyen kuruluşlara fon sağlamak üzerine kurulmuştur.

El Halil şehri de yakın ve uzak coğrafyasındaki şehirlerle kardeş şehir ilişkisi olan Filistin kentlerinden biridir. El Halil'in kardeş şehir ilişkileri kurmasında, Orta Doğu'nun kadim kentlerinden birisi olması ve Hz. İbrahim'in türbesine ev sahipliği yapması gibi sebepler etkili olmuştur. Türkiye'den Bursa ve Şanlıurfa şehirleriyle kardeşlik ilişkisi kuran El Halil, bu ilişkilerini tarihi ve kültürel bağlar çerçevesinde oluşturmuştur. Hz.

İbrahim'in doğduğu yer olarak bilinen Şanlıurfa ile kurduğu kardeşlik ilişkisinin, "Hz. İbrahim kardeşliği" olarak nitelendirilmesi bu durumun somut örneklerinden biridir.

Filistin'in Refah şehri ise, genellikle ABD'deki kentlerle (Olympia ve Madison) kardeş şehir ilişkisi kurmuştur. Refah'ın söz konusu kardeş şehir ilişkilerinin odağında, Olympia'da doğup büyüyen ve Refah'ta gönüllü çalışmalar yapmakta iken İsrail'e ait bir askeri buldozer tarafından ezilerek yaşamını yitiren barış aktivisti Rachel Corrie olmuştur. Olympia ve Madison ile geliştirilen kardeş şehir ilişkisi sonucunda Refah'ta Rachel Corrie ismini taşıyan çeşitli kültür merkezleri inşaa edilerek bölgedeki gençler ve çocuklar desteklenmiştir.

Filistin'in Ramallah şehri de Muscatine (ABD), Trondheim (Norveç) ve Hounslow (İngiltere) gibi şehirlerle kardeş şehir ilişkisi kurmuştur. Ramallah özellikle Muscatine ile çeşitli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Filistin'in Doğu Kudüs ve Han Yunus kentleri ise diğer Filistin kentleri kadar yoğun bir kardeş şehir ilişkisine dahil olamamıştır. Bu kentlerin kurduğu birkaç kardeş şehir ilişkisi ise kültürel organizasyonlara temsilci göndermenin ötesine geçememiştir. Diğer bir ifadeyle, bu kentlerin kurduğu kardeş şehir ilişkileri genellikle konferanslar düzenlenmesi ve paneller organize edilmesi şeklinde seyir göstermiştir.

Filistin kentlerinin kardeş şehir ilişkileri incelendiğinde, ulusal bazda bir yerel dış politika ve kardeş şehir ilişkisi güdülmediği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, her ne kadar Filistin kentlerinin hepsi Filistin sorununu dış dünyaya anlatma amacı gütsede Filistin kentlerinin yerel dış politikaları kentler arası farklılık göstermektedir. Bu farklılığın en önemli nedenlerinden birisi her bölgenin koşullarının farklı olması ve bunun sonucunda yerel dış politikaya bakış açısının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanında Beytüllahim'in Hristiyanlarca kutsal kabul edilen yerlerden birisi olması, Nablus'un akademi üzerinden köprüler kuran En-Necah Üniversitesi'ne ev sahipliği yapması veya Gazze'nin İsrail saldırıları altında olması gibi etkenler, bu kentlerin kardeş şehir ilişkileri kurma çabalarını da etkilemektedir.

Günümüz dijitalleşme ve küreselleşme çağı olduğu için Filistin Ulusal Yönetimi'nde bulunan belediyelerin, Rawabi şehrinin teknoloji üzerinden iş birlikleri geliştirmesi örneğinde olduğu gibi ve Nablus'un En Necah Üniversitesi üzerinden iş

birliği geliştirmesi örneğinde olduğu gibi akademi ve teknoloji alanlarında köprüler kurması yerel dış politikalarını güçlendirmeye katkıda bulunabilir. Nitekim akademi ve teknoloji alanlarında kurulan ilişkiler çağın gereksinimlerini karşıladığı için uzun soluklu olacaktır. Buna ilaveten Avrupa şehirlerinin İsrail ve Filistin şehirleriyle kurduğu çoklu kardeşlik ilişkileri örneğinde olduğu gibi, Filistin belediyelerinin çeşitli coğrafyalardaki belediyelerle çoklu ortaklıklar geliştirmesi Filistin’i yerel dış politikada daha fazla aktif olmaya teşvik edebilir.

Türkiye ve Filistin belediyeleri arasındaki ortaklıkların, daha çok TDBB, Marmara Belediyeler Birliği ve UCLG-MEWA gibi belediye birlikleri ve birlik toplulukları üzerinden gerçekleştiği görülmektedir. Bu anlamda belediye birliklerinin ana aktör olduğu çalışmalara daha çok ağırlık verilerek birden fazla Türkiye belediyesinin Filistin belediyeleriyle faaliyetler gerçekleştirilmesi mümkün olabilir. Belediye birlikleri dahilinde gerçekleşen faaliyet örneklerinde İETT ve İSKİ gibi kurumların teknik anlamda destekler verdiği görülmektedir, bu doğrultuda benzer çalışmalarla başka kurumlar da dahil edilerek farklı uzmanlık alanlarında iş birlikleri geliştirilebilir. Bunlara ilaveten, Türkiye ve Filistin şehirleri, benzer kültürel bağa sahip ülkelerin şehirleri ile veya barış kültürü yaymak adına İsrail şehirleri ile yukarıda bahsedildiği gibi çoklu kardeşlik anlaşmalarına dahil olarak çeşitli iş birliği alanlarında güçlü bağlar kurabilir.

Özetle, Filistin’deki yerel yönetimlerin birçoğu İsrail işgali altında bulunmasına rağmen yerel dış politikayı başarıyla uygulamış ve yerel dış politikanın, ülke politikalarından farklı olduğunu ve farklı girişimlere tanık olunduğunu gözler önüne sermiştir. Küreselleşmenin etkisiyle değişen ve gelişen diplomasinin yol açtığı yerel dış politika Filistin kentlerini de olumlu anlamda etkilemiştir. İsrail’le ve İsrail’in yakın ilişkisi olan devletlerle gerçekleştirilmiş olan kardeş şehircilik faaliyetleri de bunun kanıtı olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Alger, Chadwick F. **The UN System and Cities in Global Governance**. USA: Springer. 2014.
- Ascher, William ve Rondinelli Dennis. **Restructuring The Administration of Service Delivery in Vietnam: Decentralization as Institution Building**. Market Reform in Vietnam: Building Institutions for Development. Asian Libraries, 1999.
- Atrash, Nada. “World Heritage Site in Betlehem and its potential reflections on tourism”. **The Politics and Power of Tourism in Palestine**. Routledge, 2016, s.79-94.
- Ayalon, Ami. ve Haim Shaked. **Middle East Contemporary Survey**. Westview Press, Volume Xii, 1988.
- Azar, George Baramki. **Palestine: A Photographic Journey**. University of California Press, 1991.
- Azfar, Omar, Satu Kähkönen, Anthony Lanyi, Patrick Meagher ve Diana Rutherford. **Decentralization, Governance and Public Services: The Impact of Institutional Arrangements**. Centre for Institutional Reform and the Informal Sector, 1999.
- Beaume, Victor. **Politics resettled: The case of the Palestinian diaspora in Chile**. Refugee Studies Centre Oxford Department of International Development University of Oxford. 2019.
- Benvenisti, Eyal. **The International Law of Occupation**. Oxford, 2012.
- Bird, Richard ve Vaillancourt François. **Fiscal Decentralization in Developing Countries**. London: Cambridge University Press, 2008.
- Blank, Yishai. **International Legal Personality**. Routledge, 2017.
- Cheema, Shabbir ve Dennis Rondinelli. **Decentralizing Governance: Emerging Concepts And Practices**. Brookings Institution Press, 2007.
- Daudov, Murat. **Yerel Dış Politikanın Temelleri**, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayınları, 2013.
- Derdiman, Cengiz. **Yerel Yönetimler**. İstanbul: Aktüel Yayınları, 2005.

- Ekşi, Sabiha Tuğba. **Dünyada ve Türkiye’de Kardeş Şehircilik**. İstanbul: Seçil Ofset, 2018.
- El-Eini, Roza I.M. **Mandated Landscape: British Imperial Rule In Palestine 1929-1948**, Routledge, 2005.
- Eryılmaz, Bilal. **Kamu Yönetimi**. İstanbul: Erkam Matbaası, 2000.
- Fishbone, Aaron. **Municipal Foreign Affairs: A Study of the Offices of International Affairs in Europe and the USA**. Robert Bosch Foundation. 2015.
- Friedrich, Roland, Arnold Luethold ve Firas Milhem. **The Security Sector Legislation of the Palestinian National Authority**. Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF). 2008.
- Güllüce, İdris. **Yerel Yönetimlerin Sorunları ve Çözüm Önerileri**. İstanbul: Alfa Yayınları, 2004.
- Janssen, Floor. **Hamas and Its Positions Towards Israel: Understanding the Islamic Resistance Organization Through the Concept of Framing**. Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 2009.
- Karayanni, Michael. **Conflicts in a Conflict: A Conflict of Laws Case Study on Israel and the Palestinian Territories**. Oxford University Press, 2014.
- Karpat, Kemal. **Osmanlı Modernleşmesi, Toplum, Kuramsal Değişim ve Nüfus**. Ankara: İmge Kitabevi, 2002.
- Keleş, Ruşen. **Yerinden Yönetim ve Siyaset**. İstanbul: Cem Yayınevi, 1992.
- Kern, Kristine. **When Europe Hits City Hall: The Europeanization of Cities in the EU Multi-level System**. Montreal, Canada, 2007.
- Lidén, Anne. **The New Saint Olav column in the city of Sarpsborg, Norway 2016**. Stockholms Universitet. 2018.
- Litvack, Jennie, Junaid Ahmad ve Richard Bird, “**Rethinking decentralization in developing countries**”, The World Bank, 1998.
- Lukacs, Yehuda. **Israel, Jordan and the Peace Process**. ABD: Syracuse University Press, 1999.
- Ma'oz, Moshe. **Palestinian Leadership on the West Bank**. Routledge, 1984.
- Marrar, Shuaa. “**Research Study: "Towards Supporting the Relationship between the MoLG and LGUs in the West Bank"**”, Riyadh Consulting and Training. 2009.
- Matthews, Weldon C. **The Rise and Demise of the Left in West Bank Politics: The Case of the Palestine National Front**. Arab Studies Quarterly (ASQ), 1998.

- Mayer, Davy. **Making the Downtown Welcoming to All**. Capitol Neighborhoods Inc. 2013.
- Milton-Edwards, Beverley. **Islamic Politics in Palestine**. I.B.Tauris, 1996.
- Nadaroğlu, Halil. **Mahalli İdareler: Teorisi, Ekonomisi, Uygulaması**. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1994.
- Ökmen, Özgün ve Durmuş Dönmez. **Yönetimsel ve Organizasyonel Yapı Açısından Kamu Kurumlarında Mükemmellik**. İstanbul: KalDer Yayınları, 2005.
- Pieterse, Jan Nederveen. **Israel's Role in the Third World**. Amsterdam: Emancipation Research, 1984.
- Phillips, Michael I. "Rachel Corrie". **Boycott Money and Save Your Soul**. Hot Calaloo Press, 2005.
- Pluijm, Rogier van der ve Jan Melissen. **City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Politics**. Netherlands Institute of International Relations. 2007.
- Polatoğlu, Aykut. **Kamu Yönetimi, Temel İlkeler ve Türkiye Uygulaması**. Ankara: METU Press, 2003.
- Robinson, Nick. **Citizens not subjects: US foreign relations law and the decentralization of foreign policy**. Akron, 2007.
- Rosenau, James. **Turbulence in world politics: A theory of change and continuity**. New Jersey: Princeton University Press, 2018.
- Sağlam, Ayhan Çiçek. **Yönetimde Yerelleşme**. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. 2017.
- Shahwan, Usamah. **Public Administration in Palestine: Past and Present**. University Press of America, 2003.
- Shmueli, Deborah F. ve Rassem Khamaisi. **Israel's Invisible Negev Bedouin: Issues of Land and Spatial Planning**. Springer, 2015.
- Tavares, Rodrigo. **Regional Security: The capacity of international organizations**. Routledge, 2009.
- Tortop, Nuri. **Mahalli İdareler**. Ankara: Yargı Yayınları, 1995.
- Versan, Vakur. **Kamu Yönetimi: Siyasi ve İdari Teşkilat**. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1984.
- Wildasin, David. **Fiscal Aspects Of Evolving Federations: Issues For Policy and Research**. The World Bank, 1997.

Wiseman, Timothy Peter. **The myths of Rome**. Liverpool: Liverpool University Press, 2004.

Sürelî Yayınlar ve Makaleler

Arıkboğa, Erbay. “Yerinden Yönetim ve Merkezileşmiş Büyükşehir Sisteminde Yetkilerin Dağıtılması”. **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**. Cilt 6, Sayı 1, 2018, ss.1-34.

Bardhan, Pranab. “Decentralization of governance and development”. **Journal of Economic Perspectives**. Vol.16, Nu.4, 2002, ss.185-205.

Brown, Robin. “Information operations, public diplomacy & spin: The united states & the politics of perception management”. **Journal of Information Warfare**. Vol.1, No.3, 2002, s.44.

Conyers, Diana. “Decentralisation and service delivery: Lessons from sub Saharan Africa”, **IDS Bulletin**, Vol.38, Nu.1, 2007, ss.18-32.

Coolsaet, Rik. “The Transformation of Diplomacy at the Threshold of the New Millennium”. **Diplomacy**, No.3, 2004, ss.1-30.

Dağdelen, Ayfer. “Küreselleşme Sürecinin Yerelleşme ve Siyasal Kültür Üzerindeki Etkileri”. **Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Cilt.10, Sayı.2, 2013, ss.27-44.

Danış, Didem. “Filistin’de Belediyecilik: Hamas, Filistin Yönetimi ve İsrail”, **Ortadoğu Analiz**. Cilt 2, Sayı 13, 2010, ss.80-89.

David, Leonard. **Analyzing The Organizational Requirements for Serving The Rural Poor**. Institutions of Rural Development for the Poor. 2006, ss.393-425.

Enshassi, Adnan ve Ahmed Kullab. “Community participation in local governments: public consulting and transparency in Gaza Strip, Palestine”. **International Journal of Sustainable Construction Engineering and Technology**. Vol.5, No.1, 2014, ss.9-21.

Ewijk, Edith Van ve Isa Baud. “Partnerships between Dutch municipalities and municipalities in countries of migration to the Netherlands; knowledge exchange and mutuality”. **Habitat International**. Vol.33, No.2, 2009, ss. 218-226.

Farsakh, Leila. “**Democracy Promotion in Palestine: Aid and the “DeDemocratization” of the West Bank and Gaza.**”. Center for Development Studies. 2012, ss.1-25.

- Franco, Mario ve Marmelo Elsa. "Sister-city relationships as a form of inter-organizational cooperation: exploratory case studies in the Portuguese context". **Transylvanian Review of Administrative Sciences**. Vol.10, No.41, 2014, ss.75-89.
- Fukuyama, Francis. "The Trouble with Names". **Foreign Policy**. No.119, 2000, ss.59-61.
- Goren, Tamir. "Cooperation Is the Guiding Principle: Jews and Arabs in the Haifa Municipality during the British Mandate". **Israel Studies**. Indiana University Press, Cilt 11, Sayı 3, 2006, ss.108-141.
- Güler, Birgül. "Kamu personel sisteminde reform zorlamaları". **Amme İdaresi Dergisi**. Cilt.36, Sayı.4, 2003, ss.1-14.
- Güven, Ahmet, Atila Karkacier ve Türker Şimşek. "Merkezileşme Yerelleşme Tartışmaları Kapsamında Yerel Yönetimlerin Denetimi Sorunu". **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**. Cilt.12, Sayı.2, 2017, ss.189-208.
- Hannah, Elizabeth ve Fergal Doherty. "Glasgow Bethlehem twinning project: Health and wellbeing". **Educational Psychology in Scotland**. S.17, 2016, s.2-5.
- Hong, Philip Young ve In Han Song. "Glocalization of social work practice: Globaland local responses to globalization". **International Social Work**. Vol.53, No.5, 2010, ss. 656-670.
- Jewish Telegraphic Agency. "Bethlehem and Athens Twinned". **Jewish Telegraphic Agency Daily News Bulletin**. 22 Mayıs 1986. Vol.64-69. No.98. s.3.
- Kanyılmaz, Polat Ebru. "Kooperatif Birliklerinin Küreyerelleşme Sürecindeki Önemi". **3. Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi**. Vol.45, No.2, 2010, 15-33.
- Khondker, Habibul Haque. "Glocalization as Globalization: Evolution of a Sociological Concept". **Bangladesh e- Journal of Sociology**. Vol.1, No.2, 2004, ss.1-9.
- Korkmaz, Salim. "Habitat Süreci ve Filistin Meselesi". **UCLG-MEWA Newsletter**. Sayı 19, 2019, ss.12-16.
- Köksal, Bekir. "Anakent Kavramı ve Anakentlerin Sorunları". **Öneri Dergisi**. Cilt.2, Sayı.10, 1998, ss.131-138.
- Marmara Belediyeler Birliği. "İSKİ Ürdün ve Filistin'deki Su Kongreleri ve Fuarlarında Türkiye'yi Temsil Etti". **Yerel Diplomasi Bülteni**. S.7, 2019, s.9.
- Marmara Belediyeler Birliği. "İSKİ'den Filistin Belediyelerine İş Başı Eğitimi". **Yerel Diplomasi Bülteni**. S.6, 2019, s.7-8.
- Nablus Municipality. "Nablus Municipality Discussed Cooperation Potentials with University of Dundee". **International Relations Department Newsletter 2**. 2017, s.3.

- Nablus Municipality. "Nablus Municipality participated in the twinning conference in Lille, France". **International Relations Department Newsletter** 5. 2018, s.2.
- Nassar, Jack. "Start-up City... Rawabi". **This Week in Palestine**. S.261. 2020, ss.12-15.
- Oktaý, Tarkan. "Türkiye'deki Belediyelerin Türk Cumhuriyetleri ile Kardeş Şehir İlişkileri". **Türk Dünyasında "Yerel Yönetimlerin Sorunları"**. 2014, ss.11-28.
- Ortaylı, İlber. "Devraldığımız Miras", **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı.4, 1995, s.295.
- Öktem, Kemal, Volkan Göçoğlu ve Şebnem Tunç. "Kardeş Şehir Uygulamalarının Yerel Politika Transferine Etkisi: Alanya-Gladbeck Araştırması". **TODAİE Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**. Cilt.25, Sayı.4, 2016, ss.49-86.
- Özmüş, Levent. **Desantralizasyon (Yerelleşme) ve Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı**. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası. 2005, ss.1-9.
- Özşahin, M. Cüneyt. "Filistin 2012". **Ortadoğu Yıllığı 2012**. Açılım Kitap, 2014, s.111-115.
- Polat, Yunus Can. "İsrail Siyasetinde İşçi Partisi83 Hegemonyasının Sonu ve Likid ile Radikal Dinci Partilerin Yükselişi". **Alternatif Politika**. C.10, S.3, 2018, s.374-405.
- Ramasamy, Bala ve Cremer Rolf. "Cities, commerce and culture: The economic role of international sister-city relationships between New Zealand and Asia". **Journal of the Asia Pacific economy**. Vol.3, No.3, 1998, ss.446-461.
- Ritzer, George. "Globalization of Nothing". **SAIS Review**. Vol.23, No.2, 2003, ss.189-200.
- Sancaktepe Belediyesi. "Birleşmiş Milletler Zemininde Filistin Meselesi Konferansı". **Sancaktepe Aylık Gelişim Bülteni**. S.26, 2012, s.14-15.
- Senechal, Thierry. "AFD Municipal Development Project in the Palestinian Territories". **ExPost**. Fransa: AFD, Sayı 41, 2011 ss.1-56.
- Signoles, Aude. "Local Government in Palestine", **Focales** 02. Fransa: AFD, 2010, ss.1-44.
- Stichting Groningen-Jabalya. "Help Jabalya de winter door". **Nieuwsbrief Stichting Groningen-Jabalya**. S.23, 2010, s.6.
- Tubail, Husam. "Local Solutions to Global Environmental Problems UNDP-GEF/SGP". **This Week in Palestine**. S.255. 2019. ss.40-44.
- Turner, Mady. "Building democracy in Palestine: liberal peace theory and the election of Hamas.". **Democratization**. Vol.13, No.5, 2006, ss.739-755.

- Ulusoy, Ahmet ve Tekin Akdemir. “Yerel Yönetimler ve Mali Özerklik: Türkiye ve OECD Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi”. **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Cilt.12, Sayı.21, 2009, ss. 259-287.
- Yaylı, Hasan ve Yasin Can Gönültaş. "Uluslararasılaşan Yerel Yönetimler: Yerel Dış Politika (Paradiplomasi) Kavramına Teorik Bir Bakış". **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. Cilt.20, Sayı.2, 2018, ss.271-288.
- Zeren, Halim Emre ve Ece Aktulun, “Yönetişim Çerçevesinde Ortaklıklar ve Belediyelerin Kardeş Şehir İlişkileri: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği”, **ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi**, Cilt.5, Sayı.11, 2018, ss.1-14.

Tezler

- Arslan, Miraç. “Yerel Yönetimlerde Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri (Arnavutköy Belediyesi Örneği)”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Aydın Yılmaz, Sare. “The Incrising Role Of Cities In International Politics”. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2011.
- Daoudov, Murat. “Yerel Yönetimlerin Ve Birliklerinin Uluslararası Alanda Konumu Ve Ulusal Dış Politika İle İlişkileri”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- Güngör, Abdullah Polat. “11 Eylül Sonrası Ortadoğu'da Değişen Dengeler Hamas'ın Örgüt Perspektifi”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Bolu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2013.
- Handal, John D. **Latin American Palestinians: Migration, Settlement and The Creation of a Palestinian Diaspora in Honduras**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Rutgers University. New Jersey, 2014.
- Kaçmaz, Gökçe. “Küreyerelleşme ve Şehir Tartışmaları: İstanbul Örneği”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2010.
- Sula, Makbule Şükran Bütün. “Avrupa Yerel Yönetimler Yerindenlik İlkesi Çerçevesinde Türkiye’de Yerel Yönetimler”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Sezer, Özcan. “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü”. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Raporlar

Ashtar Theatre. **Annual Report 2018**. 2019.

Boulder Nablus Sister City Project. **Annual Report 2017**. 2017.

Boulder Nablus Sister City Project. **Annual Report 2019**. 2019.

Gilbert, Mads. **Brief report to UNRWA: The Gaza Health Sector as of June 2014**. United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA). 2014.

Institutional Evaluation Programme (IEP). “Governance, management, strategic planning and organisational issues”. **Evaluation Report**. An Najah National University, 2011.

Ramallah Municipality. “British Hounslow city, the twin of Ramallah city, hosts the Palestinian Mission for the 2012 Olympic Games”. **Annual Report 2012**. 2012.

Ramallah Municipality. “Communicating with Embassies and Foreign Diplomatic Missions in Palestine”. **Annual Report 2013**. 2013.

Stichting Groningen & Jabalya. “Annual Report 2018”. https://www.groningen-jabalya.com/?page_id=4791 (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

The Palestine Committee of Norway. **Rapport fra Palestinakomiteens Kunstnerutvalg under Tromsø Internasjonale Filmfestival (TIFF)**. 2013.

United Nations Development Programme. **Diagnostic Report - Support to Local Government Reform Project**. 2003.

Diğer Yayınlar

Al-A’raj, Hussein. “The Evolution of the Palestinian Local System”, **International Conference of Globalization – Sustainable Development – Local Government: Challenges of the 21st.Century**. Berlin, 2000.

Anti-Defamation League (ADL). **Friends of Sabeel North America**. 2007.

- Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA). **MEWA Ülkeleri Yerel Yönetim Sistemleri Araştırması**. 2012.
- Central Elections Commission-Palestine, **2017 Local Elections Guidebook**, 2017.
- Comune di Palermo. **Palermo Porta del Mediterraneo - Europa - Africa – Medioriente**. 2019.
- Dundee Women’s Festival. “Stitching Palestine Documentary Film & Panel Discussion”. **Dundee Women’s Festival Programme 2020**. 2020.
- International Foundation for Electoral Systems (IFES), **Elections in Palestine: 2017 Local Elections**, 2017.
- Makky, Abed-Alnaser. **The Role of Local Government Bodies in the Case of the PNA’s Collapse or Dissolution**. The Palestinian Center for Policy and Survey Research (PSR). 2013.
- Olof Palme International Center. **Palestine Program 2016-19**. 2015.
- Olympia-Rafah Solidarity Mural Project. **A Tale of Two Cities: Olympia and Rafah Solidarity Mural Project**. 2010.
- Palestine Liberation Organization Negotiations Affairs Department. “Introduction”. **Bethlehem 2017: Fact and Figures**. 2017.
- Ramallah-Trondheim Series. **The Art Project 2015**. 2014.
- Sabri, Nidal Rashid. “Community involvement in the Palestinian local governments”. **Social Science Research Network**. 2009, ss.1-15.
- Stadt Köln. **Cologne Mayors’ Conference: Euro - Middle East City-to-City-Cooperation**. 2011.
- Steiner, Susan. “Decentralization and Poverty Reduction: A Conceptual Framework for the Economic Impact”. Workings Papers Global and Area Studies. **German Overseas Institute**, 2005.
- The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ), “History”. **Hebron City Profile**. 2009.
- The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ). **Jericho City Profile**. 2012.
- The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ). **PPI & Palestinian Local Authorities**. Beytullahim, 2009.
- The City of Derby ve The City of Hebron-Al Khalil, **Agreement on Sister City Relationship between the City of Derby, United Kingdom and the City of Hebron (Al Khalil), Palestine**, 2014.

The Palestinian Human Rights Monitoring Group (PHRMG) and The Camden Abu Dis Friendship Association (CADFA). **Abu Dis: from Land Expropriation to Landfill**. CADFA. 2014.

The World Bank Group. **The Palestinian Authority's (PA) Reform Agenda**. 2002.

The World Bank Group. **The Performance Of Palestinian Local Governments: An Assessment of Service Delivery Outcomes and Performance Drivers in the West Bank and Gaza**. Washington, 2017.

Think Hungary. “Eger and its surroundings”. **Northern Hungary**. Macaristan.

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. **Kıyaslama Çalışması: Küçük Ülkeler ve KKTC**. KKTC Fokus. 2012.

United Nations Development Programme/Programme of Assistance to the Palestinian People, (UNDP/PAPP). **Development for Freedom: Consolidated Plan of Assistance 2012 – 2014**. 2011.

US Campaign for Palestinian Rights. **Justice is a Universal Value: Uphold the Right to Boycott for Social Change**. 2019.

İnternet Kaynakları

Asremrooz. “Tabriz, Gaza Ink Sister City Agreement”. 14 Nisan 2013. <http://asremrooz.ir/vdcjimex.uqehxz29fu.html> (Erişim Tarihi: 27 Nisan 2020).

Hürriyet. “Batı Şeria belediye seçimlerini Hamas kazandı”. 16 Aralık 2005. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bati-seria-belediye-secimlerini-hamas-kazandi-3664413> (Erişim Tarihi 16 Mayıs 2018).

BBC Türkçe. “Portre: Yaser Arafat”. 11 Kasım 2004. http://www.bbc.co.uk/turkish/indepth/story/2004/10/041028_arafat_profile.shtml (Erişim tarihi 18 Mayıs 2018).

Bethlehem Municipality. “Sister Cities: Athens”. <http://www.bethlehem-city.org/en/athens-english> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

Bethlehem Municipality. “Sister Cities: Cologne”. <http://www.bethlehem-city.org/en/cologne-3258> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

Bethlehem Municipality. “Sister Cities: Conception”. <http://www.bethlehem-city.org/en/concepci%C3%B3n-english> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

Bethlehem Municipality. “Sister Cities: Cusco”. <http://www.bethlehem-city.org/en/cusco> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

- Bethlehem Municipality, “Sister Cities: Dakhla”, <http://www.bethlehem-city.org/en/dakhla> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- Bethlehem Municipality. “Sister Cities: Florence”. <http://www.bethlehem-city.org/en/florence> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- Bethlehem Municipality. “Sister Cities: Monterrey”. <http://www.bethlehem-city.org/en/monterrey-2168> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- Bethlehem Municipality. “Sister Cities: Saint Petersburg”. <http://www.bethlehem-city.org/en/saint-petersburg> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- Bethlehem Municipality. “Sister Cities: Sarpsborg”. <http://www.bethlehem-city.org/en/sarpsborg> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- Bethlehem Municipality. “Sister Cities: Strasbourg”. <http://www.bethlehem-city.org/en/strasbourgenglish> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA), “UCLG-MEWA Akıllı şehirler ve Kentsel Mobilite Komitesi”, <http://uclg-mewa.org/uclg-mewa-akilli-sehirler-komitesi/> (Erişim Tarihi: 25 Mart 2020).
- Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA). “UCLG-MEWA Kalkınma İşbirliği ve Kent Diplomasisi Komitesi & Çevre Komitesi Toplantıları”. <http://uclg-mewa.org/uclg-mewa-kalkinma-isbirligi-ve-kent-diplomasisi-komitesi-cevre-komitesi-toplantilari/> (Erişim Tarihi: 25 Mart 2020).
- Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA). “UCLG-MEWA Yönetim Kurulu Toplantısı Nablus,Filistin”. <http://uclg-mewa.org/uclg-mewa-yonetim-kurulu-nablusta/> (Erişim Tarihi: 25 Mart 2020).
- Boulder Nablus Sister City Project. “Daily Hugs”. <http://bouldernablus.org/daily-hugz/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- Boulder Nablus Sister City Project. “From 2011 to Present, the Story of the Twinning of Boulder and Nablus”. <https://bouldernablus.org/bnscp-background/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- Bursa Belediyesi. “Bursa’da kardeş şehir buluşması”. 11 Eylül 2019. <https://www.bursa.bel.tr/bursada-kardes-sehir-bulusmasi-haber/27998> (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2020).
- Bursa Belediyesi. “Bursa’ya bir kardeş de Filistin’den”. 18 Mart 2014. <https://www.bursa.bel.tr/bursaya-bir-kardes-de-filistinden-haber/16385> (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2020).

- CADFA, “Camden Abu dis Friendship Association”, http://www.cadfa.org/events/list?action=tribe_list&tribe_paged=1&tribe_event_display=past (Erişim tarihi: 07 Nisan 2020).
- CADFA. “Who we are”. <http://www.cadfa.org/who-we-are/> (Erişim tarihi: 07 Nisan 2020).
- Central Elections Commission-Palestine. “2017 Local Elections”. <http://www.elections.ps/tabid/1291/language/en-US/Default.aspx> (Erişim tarihi: 23 Mayıs 2018).
- Central Elections Commission-Palestine. “Local election. 2004-2005”. <http://www.elections.ps/tabid/814/language/en-US/Default.aspx> (Erişim Tarihi 13 Mayıs 2018).
- Central Elections Commission-Palestine. “Local Elections 2012”. <http://www.elections.ps/tabid/979/language/en-US/Default.aspx> (Erişim tarihi 17 Mayıs 2018).
- Central Elections Commission-Palestine. “The 2011 call for local elections (postponed)”. <http://www.elections.ps/tabid/893/language/en-US/Default.aspx> (Erişim tarihi 17 Mayıs 2018).
- Central Elections Commission-Palestine, “The Call for Local Elections in 2010 (cancelled)”, <http://www.elections.ps/tabid/830/language/en-US/Default.aspx> (Erişim tarihi 17 Mayıs 2018).
- Central Elections Commission-Palestine. “The final distribution of PLC seats”. <http://www.elections.ps/Portals/0/pdf/The%20final%20distribution%20of%20PLC%20seats.pdf> (Erişim Tarihi 16 Mayıs 2018).
- Cities for Palestine. “Sister Cities”. <https://www.citiesforpalestine.org/sistercities> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- City of Muscatine. “My City: Student Art Exchange with Ramallah”. 5 Eylül 2013. <http://www.muscatineiowa.gov/Calendar.aspx?EID=645&month=9&year=2013&day=28&calType=0> (Erişim Tarihi: 05 Mayıs 2020).
- Doğru Haber. “El Halil Kenti ile şanlıurfa Kardeş şehir Oluyor”. 30 Mayıs 2011. <https://dogruhaber.com.tr/haber/5691-el-halil-kenti-ile-sanliurfa-kardes-sehir-oluyor/> (08 Mayıs 2020).
- Dundee University. “Building links with An-Najah National University”. 22 Eylül 2017. <https://www.dundee.ac.uk/business/news/2017/article/building-links-with-an-najah-national-university.php> (Erişim Tarihi: 27 Nisan 2020).
- Fes City. “Twin Towns”. <https://www.fescity.com/en/twin-towns/> (Erişim Tarihi: 28 Nisan 2020).

- Food and Agriculture Organization of the United Nations. “Palestinian Local Authorities Law No.1 of 1997”. <http://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-FAOC150034/> (Erişim tarihi: 28 Nisan 2020).
- Friends of Sabeel North America (FOSNA). “Sabeel Conference Sacramento”. https://www.fosna.org/files/Sacramento_Brochure.pdf (Erişim Tarihi: 07 Mayıs 2020).
- Frøysang, Stein Tøstien. “Håp for Khan Younis?”. *Venstre*. 15 Mayıs 2011. <https://www.venstre.no/artikkel/2011/05/15/hap-for-khan-younis/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).
- Greater Lyon, “International relations, Lyon – Jericho (Palestine)”, <http://www.business.greaterlyon.com/international-city-partnerships/jericho-40.html> (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2020).
- Greenwood, Phoebe. “Fatah claims Palestinian election victory”. *Telegraph*. 21 Ekim 2012. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/palestinianauthority/9624112/Fatah-claims-Palestinian-election-victory.html> (Erişim tarihi: 17 Mayıs 2018).
- Hareetz. “Tel Aviv Decides to Retain Contract With Gaza City as Twin City”. 10 Şubat 2008. <https://www.haaretz.com/1.4989355> (Erişim tarihi: 28 Nisan 2020).
- Hebron Municipality. “Al-‘Alaqat Al-Duwaliyya”. http://www.hebron-city.ps/ar_page.aspx?id=s6L5wHa55201674as6L5wH (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2020).
- Hebron Municipality. “History made as Derby becomes ‘sister city’ of Hebron, Palestine”. <http://www.hebron-city.ps/page.aspx?id=btcTU7a1948238391abtcTU7> (08 Mayıs 2020).
- Hebron Municipality. “Mayor and the City Council”. <http://www.hebron-city.ps/page.aspx?id=SuhDWga806134791aSuhDWg> (Erişim tarihi: 30 Nisan 2020).
- Index Hu. “Jerikó lett Eger új testvérvárosa”. <https://index.hu/belfold/2013/09/07/jeriko lett eger uj testvervarosa/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- Israel Genealogy Research Association. “British Administration (1917-1948)”. <https://genealogy.org.il/british/> (Erişim tarihi: 06 Ocak 2019).
- İhlas Haber Ajansı (İHA). “Şehirlerin Hz. İbrahim Kardeşliği”. 03 Haziran 2011. <https://www.ih.com.tr/haber-sehirlerin-hz-ibrahim-kardesligi-177670/> (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2020).

- Jacobs, Harrison. “A Palestinian-American billionaire built a \$1.4 billion luxury city from scratch to be a 'Marshall Plan' for Palestine's economy”. *Business Insider*. 20 Ekim 2018. <https://www.businessinsider.com/west-bank-palestine-rawabi-city-israel-news-2018-10> (Erişim tarihi: 27 Mart 2020).
- Lyons, Andrew Ford. “The Olympia-Rafah Sister City Project”. *International Solidarity Movement*. <https://palsolidarity.org/2007/05/sister-city-rafah/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- Makovsky, David. “Are All Politics Local?”, *The Washington Institute*, 28 Aralık 2004. <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/are-all-politics-local-a-look-at-palestinian-municipal-elections-results> (Erişim tarihi: 14 Mayıs 2018).
- Massachusetts Peace Action. “Dr. Mads Gilbert: Eyewitness in Gaza. What we saw & what you can do”. 31 Ekim 2014. <https://masspeaceaction.org/event/mads-gilbert-gaza/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).
- Muscatine Journal. “Our Sister Cities: Ramallah, Palestine — An educational and cultural capital in the Middle East”. https://muscatinejournal.com/news/local/muscatine/our-sister-cities-ramallah-palestine-an-educational-and-cultural-capital/article_a1cfec3c-5437-551b-8ae7-2dc952dbfd29.html (Erişim tarihi: 05 Mayıs 2020).
- Nablus Municipality. “Nablus Municipality participated in the twinning conference in Lille, France”. 22 Kasım 2018. <http://nablus.org/index.php/en/newsarchive-en/2312-nablus-municipality-participated-in-the-twinning-conference-in-lille-france> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).
- Nablus Municipality. “Urban Planning and Preserving Cultural Heritage”. 15 Ekim 2016. <http://nablus.org/index.php/en/newsarchive-en/1581-nablus-and-lille-municipalities-resume-implementation-of-a-joint-venture-project-entitled> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).
- Nallelie Vega. “Bethlehem becomes 9th Sister City”. *Sacramento Press*. 16 Aralık 2009. <https://sacramento.press.com/2009/12/16/bethlehem-becomes-9th-sister-city/> (Erişim tarihi: 7 Mayıs 2020).
- Rawabi, “Home”, <https://www.rawabi.ps/en> (Erişim tarihi: 27 Mart 2020).
- Sacramento-Bethlehem. “Children's Reading Spaces & Libraries”. <http://www.sacramentobethlehem.org/childrens-reading-spaces--libraries.html> (Erişim tarihi: 7 Mayıs 2020).
- Selçuklu Belediyesi. “Selçuklu Belediye Meclisi İsrail’i Kınadı”. 5 Ağustos 2014. <https://www.selcuklu.bel.tr/haberler/guncel-haberler/321/selcuklu-belediye-meclisi-israil-i-kinadi.html> (Erişim tarihi: 05 Nisan 2020).

- Selçuklu Belediyesi. “Selçuklu Kardeş Şehir Beyt Hanun’u Unutmadı”. 19 Aralık 2012. <https://www.selcuklu.bel.tr/haberler/guncel-haberler/233/selcuklu-kardes-sehir-beyt-hanun-u-unutmadi.html> (Erişim tarihi: 05 Nisan 2020).
- Sister Cities of the World. “Sister cities of Bethlehem”. <http://en.sistercity.info/sister-cities/Bethlehem.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).
- Sister Cities of the World. “Sister cities of East Jerusalem”. <http://en.sistercity.info/sister-cities/East%20Jerusalem.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).
- Sister Cities of the World. “Sister cities of Gaza”. <http://en.sistercity.info/sister-cities/Gaza.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).
- Sister Cities of the World. “Sister cities of Jericho”. <http://en.sistercity.info/sister-cities/Jericho.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).
- Sister Cities of the World. “Sister cities of Khan Yunis”. <http://en.sistercity.info/sister-cities/Khan%20Yunis.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).
- Sister Cities of the World. “Sister cities of Nablus”. <http://en.sistercity.info/sister-cities/Nablus.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).
- Sister Cities of the World. “Sister cities of Rafah”. <http://en.sistercity.info/sister-cities/Rafah.html/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- Sister Cities of the World. “Sister cities of Ramallah”. <http://en.sistercity.info/sister-cities/Ramallah.html/> (Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).
- Sputnik. “Filistin hükümeti yerel seçimleri 4 ay erteledi”. 04 Ekim 2016. <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201610041025129453-filistin-hukumeti-yerel-secimleri-4-ay-erteledi/> (Erişim tarihi: 23 Mayıs 2018).
- The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ). “Status of the Palestinian Territories and the Palestinian Society under Israeli Occupation”, <https://www.arij.org/atlas40/chapter2.2.html> (Erişim tarihi 13 Mayıs 2018).
- The Applied Research Institute - Jerusalem (ARIJ). “The June 1967 – War”. <https://www.arij.org/atlas40/chapter1.5.html> (Erişim tarihi: 08 Mayıs 2020).
- The Association of Palestinian Local Authorities (APLA). “About us”. <https://www.apla.ps/en/about-us> (Erişim tarihi: 05 Mayıs 2019).
- The Madison-Rafah Sister City Project. “About Us”. <http://madisonrafah.org/about-us/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- The Madison-Rafah Sister City Project. “Crafts New”. <http://madisonrafah.org/projects/crafts-new/> (Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).

- The Palestinian Basic Law. “2003 Amended Basic Law”.
<https://www.palestinianbasiclaw.org/basic-law/2003-amended-basic-law/>
(Erişim tarihi: 30 Nisan 2020).
- The Palestinian Centre for Human Rights (PCHR). “Municipal Elections Bulletin No 01”.
21 Mayıs 1997. <https://pchrgaza.org/en/?p=4931> (Erişim tarihi: 14 Mayıs 2018).
- The United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development. “About Habitat III”. <http://habitat3.org/the-conference/about-habitat-3/> (Erişim tarihi: 24 Ekim 2018).
- TicketCo. “Konferanse: Civil rights in a political and religious diversity”.
https://sarpsborg.ticketco.events/no/sv/e/civil_rights_in_a_political_and_religious_diversity (Erişim tarihi: 06 Mayıs 2020).
- Torino. “Sister Cities”.
<http://www.comune.torino.it/relint/inglese/gemellaggieaccordi/gaza.shtml>
(Erişim tarihi: 27 Nisan 2020).
- Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB). “Filistin Belediyeleri Kocaeli’nde”. 10 Mart 2013. <http://www.tdbb.org.tr/?p=2365&lang=tr> (Erişim tarihi: 10 Nisan 2020).
- Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB). “Filistin Beyt Hanun Belediyesi’ne Yakıt Yardımı”. 21 Mart 2019. <http://www.tdbb.org.tr/?p=13804&lang=tr> (Erişim tarihi: 05 Nisan 2020).
- Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB). “Filistinli Yerel Yöneticiler Uzman Eğitim Programı Başladı”. 2015. <http://www.tdbb.org.tr/?p=5751&lang=tr> (Erişim tarihi: 10 Nisan 2020).
- Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB). “TDBB’den Filistin’e Ramazan Kolisi Yardımı”. 9 Haziran 2018. <http://www.tdbb.org.tr/?p=12259&lang=tr> (Erişim tarihi: 11 Nisan 2020).
- Twinning with Palestine. “International Twinning Links Page”.
<http://www.twinningwithpalestine.net/xarchive/groupsinternational.html>
(Erişim tarihi: 07 Mayıs 2020).
- UNESCO. “Establishment of the Russian Center for Science and Culture in Bethlehem”.
<https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/establishment-russian-center> (Erişim tarihi: 7 Mayıs 2020).
- United Nations Development Programme, “About us”,
<https://www.ps.undp.org/content/papp/en/home/about-us.html> (Erişim tarihi: 02 Nisan 2020).
- Visitor Information Center – Bethlehem. “Are you from a ‘twin city’ of Bethlehem?”. 16 Ağustos 2012. <https://vicbethlehem.wordpress.com/2012/08/16/are-you-from-a-twin-city-of-bethlehem/> (Erişim tarihi: 06 Mayıs 2020).

Yunis, Alia. “Volunteering Because You Can”. 28 Şubat 2012.
<https://aliayunis.com/2012/02/28/volunteering-because-you-can/> (Erişim tarihi:
27 Nisan 2020).

